

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM
UYGULAMALARININ BÖLGESEL KALKINMA
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TRB1
BÖLGESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA**

**MERAL TAHTASAKAL
168112011002**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇETİN**

KONYA-2019

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM
UYGULAMALARININ BÖLGESEL KALKINMA
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TRB1
BÖLGESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA**

**MERAL TAHTASAKAL
168112011002**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

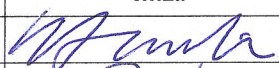
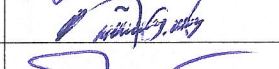
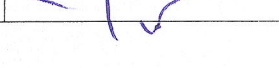
**DANIŞMAN
DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇETİN**

KONYA-2019

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	MERAL TAHTASAKAL
	Numarası	168112011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI / TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BİLİM DALI
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. HÜSEYİN ÇETİN
	Tezin Adı	SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM UYGULAMALARININ BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TRB1 BÖLGESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan “Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Bölgesel Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi: TRB1 Bölgesine Yönelik Bir Uygulama” başlıklı bu çalışma 21/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Hüseyin ÇETİN	
2	Doç. Dr.	Alaattin BASODA	
3	Doç. Dr.	Yasemin BİLİR	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	MERAL TAHTASAKAL		
	Numarası	168112011002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI / TURİZM İŞLETMECİLİĞİ BİLİM DALI		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tezin Adı	SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM UYGULAMALARININ BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TRB1 BÖLGESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

MERAL TAHTASAKAL

İmzası

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin ve rekabetin hızla artış gösterdiği günümüz dünya ekonomisinde, başta sanayi sektörü olmak üzere tüm ticaret sektörlerinde ve turizmde dünya genelinde elde edilen gelirlerden yüksek oranda pay sahibi olmak için rekabete ayak uydurmak ve süreklilik oluşturmak zorundalar. Bu sürekliliği sağlarken de çevredeki kaynakların kullanımını artmakta, bu nedenle gelecek nesillerin doğada var olan kaynakları kullanma imkânı sağlamak için sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Turizmde günümüz şartlarında dünya gelirleri içerisinde yüksek pay alan bir sektör konumunda bulunmaktadır. Hızla gelişen turizmin ve turizmle ilgili yapılan yatırımların, var olan doğal, kültürel çevreyi ve turizm ile ilgili kaynakları olumsuz yönde etkilediğinin farkına varılması ile yapılan yatırımların olumsuzluklarını en aza indirmek veya ortadan kaldırmak amacı ile turizmde sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır ve turizmin olumsuzluklarını minimum seviyeye indirmek için gerekli düzenlemeler ve uygulamalar yapılmaya çalışılmıştır. Sürdürülebilir turizm ile ilgili yapılan bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi yer almaktadır.

Tezin tamamlanması aşamasında, yardımlarını esirgemeyen ve tezin her aşamasını yakından takip eden sayın danışmanım değerli hocam Doç. Dr. Hüseyin ÇETİN'e, tez çalışmasının tamamlanmasında Arş. Gör. Zekeriya YETİŞ'e ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cüneyt ŞAPCILAR'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca her zaman yanımda olan ve beni destekleyen anneme, eşime ve kızıma çok teşekkür ediyorum.

Meral TAHTASAKAL

ÖZET

Turizmin yarattığı olumsuzluklar, sürdürülebilirlik kavramını, dolayısıyla sürdürülebilir turizm konularını gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda sürdürülebilir turizm ile ilgili yapılan bu çalışmada, sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi amacı yer almaktadır. Bu kapsamda, konaklama işletmelerinde ve diğer alanlarda gerçekleştirilmiş sürdürülebilir turizm uygulamaları üzerine literatür incelemesi yapılmıştır. TRB1 bölgesindeki 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmelerinin departman müdürleriyle yapılan anketler ve mülakatlar yoluyla veriler toplanmıştır. Bu veriler doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar içerisinde, sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin konaklama işletmelerinde kesinlikle uygulanması gerektiği ifade edilmiş fakat bölgedeki işletmelerin hepsinde faaliyetlerin gerçekleştirilmediği görülmüştür. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir turizm uygulamalarının, turizm ve turizm unsurlarını oluşturan tarihi, doğal ve kültürel mirasın korunmasında, turizmde pay sahibi olan ülkeler ve geri kalmış bölgelerin gelişiminde, konaklama işletmesi ve destinasyon tercihlerinde, yerel halkın refah seviyesinde artış yaşanması konusunda önemli uygulamalar olduğu düşünülmektedir.

Yapılan uygulamalar neticesinde, TRB1 bölgesinin bazı illerinde ulaşım, konaklama, alt ve üst yapıların gelişim seviyelerinin orta düzeyde olduğu fakat çok daha iyi bir düzeyde olabileceği saptanmış, bazı illerinde ise hiç gelişmemiş olduğu elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. TRB1 bölgesinin turizm potansiyelinin olduğu fakat yeteri kadar gelişmediği, bunun yanı sıra turizmin gelişimi ve sürdürülebilirliği için yeteri kadar çekici unsura sahip olduğu sonucu saptanmıştır. Aynı zamanda, katılımcıların düşüncelerine göre turizmi geliştirmek için sürdürülebilir turizm uygulamalarına gereken önemin verilirse bu bölgenin bölgesel (ekonomik) kalkınmasının da sağlanacağı ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları, Bölgesel Kalkınma

ABSTRACT

The negativities created by tourism have brought up the concept of sustainability and thus sustainable tourism issues. In this regard, the aim of this study on sustainable tourism is to evaluate sustainable tourism practices in terms of regional development. In this context, literature review on sustainable tourism practices in accommodation establishments and other areas was made. Data were collected through surveys and interviews with department managers of 4 and 5 star accommodation establishments in the TRB1 region. Within the results of these data, it was stated that sustainable tourism activities should be implemented strictly in accommodation establishments, but all of the enterprises in the region did not perform the activities. In addition, it is considered that sustainable tourism practices are important practices in the protection of the historical, natural and cultural heritage constituting the tourism and tourism elements, in the development of the countries that have a share in tourism and in the development of the backward regions, in the accommodation business and destination preferences, in the welfare of the local people.

As a result of the researches, it has been determined that the level of development of transportation, accommodation, upper and lower structures in some provinces of TRB1 region is at a medium level but can be at a much better level, and in some of the provinces it is found that it is not developed at all. It has been determined that TRB1 has a tourism potential but not sufficiently developed, as well as having attractive elements for the development and sustainability of tourism. At the same time, according to the opinions of the participants, it is stated that the regional (economic) development of this region will be provided if sustainable tourism practices are given importance to develop tourism.

Key Words: Tourism, Sustainability, Sustainable Tourism Practices, Regional Development

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	i
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TURİZM VE ÇEVRE

1.1. Turizm Kavramı	4
1.2. Turizmin Önemi ve Özellikleri	5
1.3. Turizm Türleri	7
1.4. Turizm ve Çevre İlişkisi	9
1.4.1. Turizmin Çevre Üzerine Olumlu Etkileri	10
1.4.2. Turizmin Çevre Üzerine Olumsuz Etkileri	11
1.5. Dünyada Turizmin Gelişimi	12
1.6. Türkiye’de Turizmin Gelişimi	13

İKİNCİ BÖLÜM SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE TURİZMDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

2.1. Sürdürülebilirlik Tanımı	16
2.2. Sürdürülebilirlik ve Turizm İlişkisi	17
2.3. Sürdürülebilir Turizm	18
2.3.1. Sürdürülebilir Turizmin Tanımı	18
2.3.1.1. Sürdürülebilir Turizmin Özellikleri	22
2.3.1.2. Sürdürülebilir Turizmin İlkeleri	24
2.3.1.3. Sürdürülebilir Turizmin Amaç ve Hedefleri	26
2.3.2. Sürdürülebilir Turizm Tarihi	29
2.3.3. Sürdürülebilir Turizm İhtiyacını Doğuran Nedenler	31

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLE BÖLGESEL KALKINMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

3.1. Bölgesel Kalkınma Kavramı	33
3.2. Ülkemizde Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Tarihi.....	34
3.2.1. Bölgesel Kalkınma Politikalarının Amaçları.....	36
3.2.2. Bölgesel Kalkınma Politikalarının Araçları.....	37
3.2.3. Bölgesel Kalkınma Politikalarının İlkeleri	38
3.3. Bölgesel Kalkınma Turizm İlişkisi.....	39
3.4. Sürdürülebilir Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi	41

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM UYGULAMALARI

4.1. Dünyada Konaklama İşletmelerinde Yapılan Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ve Diğer Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları	43
4.1.1. Dünyada Konaklama İşletmelerinde Yapılan Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları	43
4.1.2. Dünyada Yapılan Diğer Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları.....	49
4.2. Türkiye’de Konaklama İşletmelerinde Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ve Diğer Uygulamalar	55
4.2.1. Türkiye’de Konaklama İşletmelerinde Yapılan Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları	56
4.2.2. Türkiye’de Yapılan Diğer Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları.....	58

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM UYGULAMALARININ BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TRB1 BÖLGESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

5.1. TRB1 Bölgesinin Genel Özellikleri	62
5.2. Araştırmanın Amacı	63
5.3. Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	63
5.4. Araştırmanın Yöntemi	64
5.5. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları(Kısıtları).....	65
5.6. Araştırmanın Bulguları	66
5.6.1. Araştırma Verilerinin Nicel Bulguları.....	67
5.6.2. Araştırma Verilerinin Nitel Bulguları	72

SONUÇ ve ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA	83
EKLER	89
Ek- 1	89
Ek- 2	92
ÖZGEÇMİŞ	93

TABLO

Tablo 1.1 Turizm Türleri	8
Tablo 1.2 Türkiye’de Turizm Faaliyetleri Sonucu Karşılaşılan Çevre Sorunları	12
Tablo 1.3 En Fazla Turist Çeken ve En Fazla Turizm Geliri Elde Eden Ülkeler(2017).....	14
Tablo 1.4 Türkiye 2017 - 2019 Turizm Verileri	15
Tablo 2.1 Sürdürülebilir Turizme Uygun Olan ve Olmayan Turizm Şekilleri.....	19
Tablo 2.2 Sürdürülebilir Turizm Tanımları	20
Tablo 2.3 Sürdürülebilir Turizm Nişleri	21
Tablo 2.4 Sürdürülebilir Turizmin Amaçları	27
Tablo 2.5 Yönetim anlayışındaki Farklılıklar	28
Tablo 3.1 Turizm Harcamalarının İstihdam Sağladığı Alanlar	40
Tablo 4.1 Çevreye Duyarlı Yeşil Yıldız Belgeli Tesislerin İllere Göre Dağılımı	56
Tablo 5.1 Güvenilirlik Analizi	67
Tablo 5.2 Araştırmaya Katılanların Özellikleri	67
Tablo 5.3 Araştırmaya Katılanların Uygulamaların Yapılıp Yapılmaması ile İlgili Düşünceleri	68
Tablo 5.4 Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ile İlgili Görüşleri-1	68
Tablo 5.5 Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ile İlgili Görüşleri-2	69
Tablo 5.6 Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ile İlgili Görüşleri-3	70
Tablo 5.7 Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ile İlgili Görüşleri-4	71
Tablo 5.8 Araştırmaya Kapsamında Görüşülen Yöneticilerin Özellikleri	72

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Sürdürülebilir Turizm Özellikleri	23
Şekil 4.1 Otellerin Çevreye Duyarlı Olmasında Etkili Olan Faktörler	44

GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarını devam ettirmek için doğadaki kaynaklardan kendi çıkarları doğrultusunda faydalanmaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda zamanla doğada bulunan kıt kaynakların hızla kullanımının kaynakların yetersiz seviyeye düşmesine ve hatta tamamen tükenmesi ile karşı karşıya kalınmasına sebep olmaktadır. Toplumların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve gelecek kuşakların da bu günün kaynaklarından faydalanmalarını ve yaşamlarını devam ettirebilmelerine olanak tanımak için sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır.

Küreselleşmenin ve rekabetin hızla artış gösterdiği günümüz dünya ekonomisinde, başta sanayi sektörü olmak üzere tüm sektörlerde dünya genelinde elde edilen gelirlerden yüksek oranda pay sahibi olmak için rekabete ayak uydurmak ve süreklilik oluşturmak için doğada bulunan kaynaklardan yararlanmak zorundalar. Turizmde günümüz şartlarında dünya geliri içerisinde yüksek pay alan bir sektör konumunda bulunmaktadır.

Turizm pastasından pay almak isteyen destinasyonlar ve işletmeler markalaşma çalışmalarına yoğunluk vermekte, kaliteli turistik ürün imajı ile müşteri memnuniyeti ve sadakati oluşturmaya çalışmaktadırlar. Her geçen gün hızla büyüyen turizm sektöründe; rekabet gücünün elde edilmesi, uzun dönemde de sürdürülmesi, pazar payı ile turizm gelirlerinin arttırılması, kısacası turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması; var olan turizm bölgesine yapılan kitle turizminin artış göstermesi, bölgede yaşayanların ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan daha refah bir yaşam sürmesine imkân vermenin yanında oluşan turizm yoğunluğunun bölgelerde turizme konu olan doğal ve kültürel çevrenin yıpranmasına ve kullanılamayacak hale gelmesine sebep olmuştur.

Hızla gelişen turizmin ve turizm ile ilgili yapılan yatırımların var olan doğal ve kültürel çevreyi ve kaynakları olumsuz yönde etkilediğinin anlaşılması ile turizmde yapılan yatırımların ve turizm faaliyetlerinin olumsuzluklarını en aza indirmek veya ortadan kaldırmak amacı ile turizmde sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmış ve turizmin olumsuzluklarını minimum seviyeye indirmek için geçmişte gerekli düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır ve hala günümüzde de gerekli

düzenlemeler yapılmaya devam etmektedir. Bu düzenlemeler sayesinde turizm bölgelerinin arz- talebini düzenlemek, doğal ve kültürel çevreyi korumak için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan bu çalışmalar gerek bireysel, gerekse sivil toplum örgütleri veya devlet güvencesinde yapılan uygulamalar, korumalar veya restorasyonlar sürdürülebilir turizm içerisinde yer almaktadır. Sürdürülebilir turizm; turizm yoğunluğunun olduğu bölgelerde oldukça önemli durumdadır çünkü turizmin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi ve turizmden elde edilen gelirlerin yüksek olması ve bölgeye sağlayacağı avantajlarından ötürü turizmde sürdürülebilirlik önem taşımaktadır.

Bu kapsamda sürdürülebilir turizm uygulamaları adı altında konaklama işletmelerinde ve konaklama işletmeleri dışında yapılan Türkiye'deki ve dünyadaki sürdürülebilir turizm uygulamaları literatür incelemesi yapılmış, TRB1 bölgesindeki 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmelerinin departman müdürleriyle yapılan anketler ve mülakatlar yoluyla veriler toplanmıştır. Bu veriler doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar içerisinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının konaklama işletmelerinde kesinlikle olması gerektiği ifade edilmiş fakat bölgedeki işletmelerin hepsinde uygulamaların olmadığı görülmüştür. Bunun dışında sürdürülebilir turizm uygulamalarının, turizm ve turizm unsurlarını oluşturan tarihi, doğal ve kültürel mirasın korunmasında, turizmde pay sahibi olan ülkeler ve geri kalmış bölgelerin gelişiminde, konaklama işletmesi ve destinasyon tercihlerinde, yerel halkın refah seviyesinde artış yaşanması konusunda önemli uygulamalar olduğu düşünülmektedir.

Yine yapılan uygulamalar neticesinde TRB1 bölgesinin bazı illerinde ulaşım, konaklama, alt ve üst yapıların gelişiminin orta düzeyde olduğu fakat çok daha iyi bir düzeyde olabileceği saptanmış, bazı illerinde ise hiç gelişmemiş olduğu saptanan bulgular arasında yer almaktadır. TRB1 bölgesinde var olan fakat yeteri kadar gelişmeyen turizmin gelişmesi ve sürdürülebilirliği için yeteri kadar çekici unsur olduğu sonucu saptanmıştır. Aynı zamanda görüşülen katılımcıların düşüncelerine göre turizmi geliştirmek için sürdürülebilir turizm uygulamalarına gereken önemin verilmesi halinde bu bölgenin bölgesel (ekonomik) kalkınmasının da sağlanmış olacağı ifade edilmektedir.

Bu çalışma sonunda sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma konusunu oluşturan sürdürülebilir turizm uygulamalarının da turizme konu olan doğal, beşeri, ekonomik ve kültürel çevrenin korunmasını kapsaması da son derece önemlidir. Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir turizm uygulamaları ve bölgesel kalkınma ile alakalı literatürde birçok çalışma yer almaktadır fakat sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınmaya etkisini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanılmaması konunun önemini ortaya çıkarmaktadır.

Uygulama için TRB1 bölgesinin seçilmesinin nedeni; turizmin mevcut durumu ve turizm potansiyelini belirlemek amacıyla, Fırat Kalkınma Ajansı'nın söz konusu illerde gerçekleştirmiş olduğu Sürdürülebilir Turizm konulu çalışmadır. Fırat kalkınma ajansının bu çalışması dışında Türkiye'de başka herhangi bir bölgede sürdürülebilirlik konusunda bir çalışmasının olmaması bölgenin seçilmesinin nedenini oluşturmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde, kısaca turizmin tanımına, önemine, özelliklerine, çevre ile ilişkisine, dünya ve Türkiye'deki turizme yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, sürdürülebilirlik, turizm ile ilişkisi, sürdürülebilir turizme, özelliklerine, ilkelerine, amaç ve hedeflerine, sürdürülebilir turizmi doğuran nedenlere yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde bölgesel kalkınma tanımına, tarihçesine, politikalarına, turizm ile ilişkisine değinilmiştir. Dördüncü bölümde literatürde yer alan ulaşılmış sürdürülebilir turizm uygulamaları, dünya ve Türkiye olmak üzere sürdürülebilir turizm kapsamında yapılan uygulamalar hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak; TRB1 bölgesinde bulunan 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmelerinde bir uygulama yapılmış, gerekli değerlendirmeler ve öneriler sunulmuş çalışma sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZM VE ÇEVRE

1.1. Turizmin Kavramı

Turizmin fazla karmaşık yapıya sahip olması turizm için yapılan açıklamalarda da farklı yönlerinin ortaya konulması sebebi ile turizm için net bir tanımın yapılamadığı sonucuna varılmaktadır. Kimi tanımlarda turizmin sadece dinlenme, eğlenme, spor amaçlı olabileceği ile açıklanırken kimi tanımlarda ise eğitiminde bu sıraladıklarımız içerisinde olması gerektiğine değinmekte; bazı tanımlarda ise iş amaçlı yapılan seyahatlerin de turizm kapsamı içinde olabileceği yaklaşımlar mevcutken turizm faaliyetlerini gerçekleştirirken ekonomik kazanç elde edilemeyeceğini savunan görüşlerde mevcut bulunduğundan ortak bir tanımın ortaya çıkmasını engellemiştir (Bayar, 2017: 4).

Sürekli gelişen ve değişen dünyada ilerleyen teknoloji ile birlikte insanların hayatlarında oluşan monotonluktan belirli bir süre uzaklaşmak istemeleri, dinlenmek, farklı yerler, farklı kültürleri görmek istemeleri ile birlikte oluşan etkinliğe turizm diyebiliriz. İnsanların yaşamlarının belli dönemlerinde dinlenme, yeme-içme, eğlenme veya spor amaçlı bulundukları yerden başka yerlere giderek belli sürelerde geceleme yaptıktan sonra asıl ikamet ettikleri yerlere dönene kadar geçirdikleri süre ve faaliyetlerin hepsidir (Demirel, 2010: 4).

Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre turizm; "Bir ülkeye veya bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümüne turizm" demıştır (www.tdk.gov.tr; Erişim Tarihi: 16.04.2018). Turizmin başladığı ilk zamanlarda sadece belli maddi varlığa sahip insanların turizm faaliyetlerine katıldığı dönemlere bakıldığında turizm olayının bir lüks olduğu düşünülebilirdi. Geçmiş yakın zamana baktığımızda ise değişen ve gelişen dünyada teknolojinin de ilerlemesi ile birlikte dünyada uzak mesafelerin kısılması ile birlikte, insanların yaşam standartlarının iyileşmesi, teknolojinin gelişmesi ile insanlarda daha farklı yerleri görme isteği uyandırmıştır ve kitle turizminin başlamasına sebep olmuştur.

Turizm günümüzde insanların istekleri ve beğenileri doğrultusunda değişiklikler göstermeye başladı ve bu değişimler nedeni ile turizmde çeşitlilik ve amaçlarda da değişiklikler oldu. Ekonomik getirinin çok olması ise turizmin yeni boyutlarda sosyallik ve politik anlamda değer kazanmasına neden olmuştur. Ekonomik yönden iyi getiri sağladığından turizm değeri olan bölgelerde hızla ilerleyen bir turizm sektörü yaratmanın olumlu getirisi yanında, turizmin var olmasını sağlayan doğal, kültürel ve ekolojik çevrenin tahribine neden olmaya başlanmıştır (Üçer, 2011: 23).

İnsanların başka yerlere devamlı kalmaya yönelik olmayan ve ekonomik kazanç elde etme amacı gütmeyerek yapılan seyahatten doğan konaklamaları içine alan olayların tümüdür. Bu olaylar içerisine başta konaklama olmak üzere; dinlenme, eğlenme, spor, inanç, kültürel farklılıklar görme isteği yer almaktadır diye sıralanabilir (Akman, 2007: 9).

1.2.Turizmin Önemi ve Özellikleri

Küreselleşmenin ve rekabetin hızla artış gösterdiği günümüz dünya ekonomisinde, tüm ticaret sektörlerinde dünya genelinde elde edilen gelirlerden yüksek oranda pay sahibi olmak için rekabete ayak uydurmak ve süreklilik oluşturmak zorundalar. Bu rekabet tüm ticaret sektörlerinde olduğu gibi turizmde de mevcut bulunmakta, rekabet ve yeniliklere ayak uydurmak zorundadır; çünkü turizm günümüz şartlarında dünya geliri içerisinde yüksek pay alan bir sektör konumunda bulunmaktadır. Buna dayanarak turizme katılan insan sayısı artmakta ve milyonlarca insanın çeşitli nedenlerden ötürü (sosyal, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları karşılamak için) turizme katılmaktadırlar. Ekonomik yönden ülke gelirlerine katkı sağlayan turizmin bu katkısının dışında toplumsal refah seviyesinin artmasına, az gelişmiş bölgelerde turizmin geliyiyor olması bölgesel farklılıkların azalmasına, turistik değerlerin toplum tarafından benimsenmesi ise doğal, kültürel ve beşeri çevrenin korunmasını sağlamaktadır. Turizmin insanların çoğu tarafından bilinen önemi şu şekilde özetlenebilir (Akman, 2007: 11-12):

- Ülke gelirlerine öneli derecede katkısı vardır.

- Hizmet sektörü olmasının yanında ekonomiyi geliştiren bir sektördür.
- Dünyadaki insanları çoğunu ilgilendiren üretim ve tüketimdir.
- Büyük oranda istihdam kaynağı konumundadır.
- Turizm var olan doğal ve kültürel çevreyi, tarihi varlıkları korumak ve geliştirmek için bir araçtır.
- Döviz getirisi ile ülkelerin var olan dış borçlarını olumlu etkileyen bir sektördür.

Turizm farklı kültürleri bir araya getiren bir yapıya sahiptir. Turizmde turiste ev sahipliği yapan topluluğun kültürü ile farklı kültürlerden gelen turistlerin bir araya gelmeleri ev sahibi toplumu etkilemektedir. Ev sahibi toplumda çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlar, çevrenin temiz ve düzenli olmasına katkıda bulunur, farklı meslek gruplarının oluşmasını, ev sahipliği yapan toplumun kültürel değerlerine sahip çıkma, koruma sağlar, şehirleşmemiş olan kırsal bölgelerin gelişimini hızlandırır ve göç olaylarını azaltır, gelen turistlerle iletişime geçilmesi ev sahibi toplumlarda yabancı dil olayını geliştirir bunların dışında bölgelerdeki farklı çekicilikler turizmin çeşitlenmesine yardımcı olduğundan ve ekonomiyi geliştirdiğinden büyük önem taşımaktadır. Turizmin özellikleri ise beş temel öğeden oluştuğu söylenebilir. Bunlar kavramsal olarak ele alındığında: Turizm ev sahibi toplum ile gelen turistler arasında kendiliğinden meydana gelen ilişkilerin ve olayların bütününe kapsarken birileri tarafından belirlenmez. Turistlerin hareketlerinden kaynaklanan “seyahat” ve “konaklama” olayları sırası ile turizmin dinamik ve statik boyutlarının olduğu ortaya çıkarmaktadır. Bu seyahatler ve konaklamalar sonucu gidilen yerlerde bulunan kişilerin yaşam ve çalışmalarında farklı faaliyetler yapılmaktadır. İkamet edilen yerlerden seyahat edilen bölgelere gidişlerin kısa süreli olması gerekir başka bir deyişle gidilen yerde ikamet edilmemelidir. Sosyal, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları karşılarken, seyahat eden kişilerin kazanç elde etmek için ziyareti gerçekleştiremezler (Bayar, 2017: 6-7; Cömert, 2002: 4).

1.3.Turizm Türleri

Turizmin hareketlerinin artış göstermeye başladığı yıllarda turizm sadece deniz turizminden ibaretti, yakın geçmiş ve günümüz incelendiğinde ise turizmin deniz turizminden ibaret olmadığını turizmin farklı türlerinin olduğunu söyleyebilir. Turizm hareketine katılan insanlar bilinçlendikçe turizm türlerinin daha da arttığı ortaya çıkmaktadır.

Akman (2007) göre, turizm türleri insanların farklı olan ihtiyaçlarını karşılama amacı için değişiklik göstermektedir. Bu sebeple insanların bu farklı ihtiyaçlarına cevap verebilmek için farklı turizm türleri ortaya çıkmıştır. Bu turizm türlerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1- Fiziksel amaçlı turizm

- Spor Turizmi
- Eğlence Turizmi
- Dinlenme Turizmi
- Av Turizmi
- Dağ Turizmi
- Sağlık Turizmi

2- Kültürel amaçlı turizm

- Din(inanç) Turizmi
- Sanatsal Turizm
- Eğitim ile İlgili Turizm
- Tarihsel Turizm

3- İnsanlarla ilişki kurma amaçlı turizm

- Aile, akraba ve arkadaş ziyaretleri

4- Statü ve prestij amaçlı turizm

- Kongre, konferans, seminerler, sempozyumlar ve paneller olarak ayrımda bulunulmuştur (Akman, 2007: 46-48).

Sezer (2010) ise turizm türlerini beş ana başlık altında toplamış ve bu ana başlıklar katılan kişi sayısına göre, ziyaret edilen yere göre, katılanların sosyo-ekonomik durumuna göre, katılanların amaçlarına göre ve katılanların yaşlarına göre

sınıflandırılmış ve bunların alt başlıklarından oluşmaktadır. Aşağıdaki Tablo 1.1’ de gösterilmiştir (Sezer, 2010: 9).

Tablo 1.1. Turizm Türleri

Turizm Türleri				
Katılan Kişi Sayısına Göre	Ziyaret Edilen Yere Göre	Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumuna Göre	Katılanların Amaçlarına Göre	Katılanların Yaşlarına Göre
-Bireysel turizm -Grup turizmi -Kitle turizmi	-İç turizm -Dış turizm	-Sosyal turizm -Lüks turizm	-Deniz -Kongre -İnanç -Termal -Yat, Kurvaziyer -Mağara -Av -Golf -Dağ, Yayla -Kış vb.	-Gençlik -Yetişkin -Üçüncü yaş turizmi

Kaynak: Sezer, 2010: 9.

İbiş’in (2003) Türkiye’deki Acarlar Longozu(longoz; subasar orman yani göl ve orman eko sistemlerinin bir arada bulunması) ile ilgili olan araştırmada ise Acarlar(Sakarya) Longozundaki yapılabilecek turizm türlerini sıralamıştır. Bu sıralamadan yola çıkarak turizmin çeşitlerinin olduğunu söyleyebiliriz. Bu sıralama aşağıdaki gibi Acarlar Longozu ve çevresinde yapılabilen ve yapılabilecek şeklinde yapılmıştır. Yapılabilen eko turizm türleri:

- Botanik Turizmi,
- Kuş Gözlemciliği,
- Doğa Fotoğrafçılığı,
- Trekking

Yapılabilen eko turizm türleri:

- Tarım ve Çiftlik turizmi
- Sakarya nehrinde akarsu turizmi
- Atlı doğa yürüyüşü
- Sakarya nehrinde sportif olta balıkçılığı

- Kamp karavan turizmi
- Bisiklet turizmi
- Balon turizmi, şeklinde farklı turizm türleri içerisinde bulunmaktadır (İbiş, 2013: 55-60).

Artan rekabet ve farklılık yaratma isteği ülkelerin turizm alanında yenilikler ve farklılıklar yaratarak turizmden daha fazla gelir elde etmeyi amaçlamaktadırlar. Buna bağlı olarak turizm hareketlerine katılan insanların istekleri doğrultusunda turizm şekillenmiştir. Bu şekillenme sonucu farklı turizm türleri ortaya çıkmaktadır. Bunlar; kültür turizmi, eko turizm, dinlenme (rekreasyon) turizmi, inanç turizmi, sağlık (termal) turizm, gastronomi (mutfak) turizmi, kırsal (çiftlik) turizm ve özel ilgi turizmi olarak ayrılmaktadır (Güven, 2016: 44-53). Yani demek oluyor ki seyahat eden insanların istek ve tercihleri doğrultusunda turizm türleri ortaya çıkmaktadır; ayrıca turizmden daha fazla gelir elde edebilmek için turizmin 12 aya yayılması nedeni ile turizm türlerinin oluştuğu söylenebilir.

1.4.Turizm ve Çevre İlişkisi

Turizmin oluşması için turizm unsuru içeren bir fiziksel çevrenin olması gerekmektedir. Turizmin oluşmasını sağlayan insanların seyahat edecekleri turizm bölgelerini seçerken ve kalış sürelerini belirlerken var olan turistik çevre önemli bir rol üstlenmektedir. Bu aşamada turizmin etkileri ise turizm için birinci sırada olan çevre üzerine etkileri oldukça fazladır (Er, 2016: 37). Turizmin oluşmasını sağlayan insanlar için seçilen destinasyonlardaki doğal, kültürel bir çevre ile bu çevrede bulunan biyolojik, ekolojik çeşitlilik ve bu çeşitlilikleri destekleyen altyapı ve üstyapı destinasyona turist çekmeyi yaratan unsurları kapsamaktadır. Bu nedenledir ki çekicilik sağlayan çevre ve turizm arasında ki ilişki oldukça büyük önem taşımaktadır. Buna bağlı olarak turizm için yapılan planlamaların çevre üzerinde hem pozitif hem de negatif etkiler doğuracağından iyi bir planlama yapmak turizmin sürekliliğini sağlamada büyük etki gösterecektir (Göktepe, 2011: 23). Turizmin unsurunu oluşturan çevre ve bu çevreyi oluşturan değerlerin hepsi toplumun bütününe aittir. Bu çevresel ürünleri yeniden yaratmak çok zor veya olanaksız durumdadır. Bu nedenledir ki bu çevre içerisindeki değerlerin varlıklarını uzun yıllar

sürdürebilmeleri için var oldukları toplumun korumaları altında olmaları gerekmektedir çünkü turizmin kaynağı olan çevrenin yok olması demek o bölgenin turizm olayının bitmesi anlamını doğuracağından turistik çevrenin önemi oldukça büyük önem taşımaktadır (Keleş, 2003: 6-7).

1.4.1. Turizmin Çevre Üzerine Olumlu Etkileri

Turizm ile çevre arasında bir ilişki vardır; bu ilişki ile birlikte turizm bölgelerinde turizm de olan uygulama, prosedür veya planlamalar iyi yapılırsa var olan turistik bölgedeki çevrenin gelişmesine, daha çok turist çekmesine ve kalitesinin artmasına olanak sağlayacaktır. Değişen günümüzde de var olan turist profili de var olan bozulmamış doğal ve kültürel çevreye sahip bölgeleri tercih etmektedirler. Turizmin çevre üzerine olumlu etkilerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Sarkım, 2007: 98-102; Göktepe, 2011: 24-25; Er, 2016: 38; Cömert, 2002: 12):

- Turizm sebebi ile var olan doğal ve milli parkların turizm dışında kullanılması olumsuzluklarının önüne geçilir,
- Turizm geçmiş uygarlıklardan ve kültürlerden miras kalan yapıların korunmasını sağlar,
- Turizm ve çevre arasındaki ilişkiden doğan etkileşim sonucu çevre kalitesinin arttırılmasına yönelik atıklar, hava, su ve gürültü kirliliklerinin çözülmesine katkı sağlayacaktır,
- Turizmin var olduğu yörelerdeki folklorik değerler, el sanatları ve geleneksel öğeler varlıklarını uzun süre devam ettirebileceklerdir,
- Turistik bölge halklarının turistik değerlerin korunmasına katkı sağlayacaktır.
- Çevrenin korunması ve geliştirilmesinin desteklenmesi için gerekli finansal kaynaklar sağlaması turizmin etkileri arasındadır,
- Deniz, kum ve güneş turizm olayından farklı olarak doğa temelli turizm faaliyetleri oluşturularak çevre bilinci oluşturulmasını sağlamaktadır.

1.4.2. Turizmin Çevre Üzerine Olumsuz Etkileri

Turizmin, çevre ile arasındaki ilişki turizm alanındaki planlamalar çevreyi koruyucu şekilde olmaz ise turizmin sağladığı faydaların uzun süreli olmayacağını yani turizmin olumlu yönlerinden çok geri dönüşü olmayan kısa ve uzun dönemli olumsuz etkileri ortaya çıkacaktır. Turizmin var olduğu çevreyi insanoğlunun bir etkisinin olmadığı kendiliğinden var olan doğal çevre ve birde bu doğal çevreden faydalanılarak yapılan çevre olarak iki farklı şekilde ayırabiliriz (Keleş, 2003: 11). Turizmin ortaya çıkardığı olumsuzluklar ise turizmden yüksek getiri isteyen işletmelerin daha fazla turist çekmek adına doğal çevreyi düşünmeden hareket etmelerinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu olumsuzlukların artmasının bir diğer sebebi ise kitle turizminin artış göstermesidir (Er, 2016: 37; Cömert, 2002: 15). Turizmin çevre üzerine olumsuz etkilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Hava, su, çevre, gürültü ve görsel kirliliklerdeki artış,
- Turistik yerlerin aşırı kalabalık olması ve trafik sorunları,
- Ekolojik bozulmalara yol açması,
- Turizme uygun olmayan alanların turizm içerisinde değerlendirilmesi,
- Tarım alanlarının turizme kaydırılması
- Biyolojik çeşitlilikteki kayıplar,
- Tarihi, kültürel ve arkeolojik değerlerin zarar görmesi, yıpranması
- Turizm kaynaklı atıkların çevreye zarar vermesi,

Gelişmekte olan ülkelerde turizmin getirilerinin ön planda tutulması nedeni ile var olan doğal çevrede olumsuzluklara yol açmaktadır (Göktepe, 2011: 26-27).

Türkiye’de turizm faaliyetleri sonucu karşılaşılan çevre sorunları ile ilgili olumsuzlukları yüzdesel olarak ortaya koymak için 34 il üzerinde yapılan bir araştırma sonucunda ortaya çıkan olumsuzlukların yüzde olarak ifade edilmiş hali aşağıdaki tablo da yer verilmiştir (Keleş, 2003: 13).

Tablo 1.2 Türkiye’de Turizm Faaliyetleri Sonucu Karşılaşılan Çevre Sorunları

Toplam il Sayısı	Turizm Faaliyetleri Sonucu Karşılaşılan Çevre Sorunları					
	Sıvı atıkların artırılmadan deşarjı	Doğal yapıya uymayan çarpık kentleşme	Katı atıklar	Gürültü	Tarım alanları kaybı	Orman alanları kaybı
34	% 77	% 71	% 71	% 59	% 44	% 38

Kaynak: Keleş, 2003: 13.

Ayrıca altyapı sorunlarının oluşmasına, kontrolsüz enerji kullanımına, hastalıkların yayılmasındaki artışa, turistler ve yerel toplumların bir araya gelmesinden kaynaklanan kültürel çatışmalara neden olmaktadır (Koç, 2015: 11). İnsan ilişkilerinde ve sosyal yaşamlardaki değişiklikler, ekonomik yapının değişmesi de turizmin olumsuzlukları arasında yer almaktadır (Keleş, 2003: 12-13).

1.5. Dünyada Turizmin Gelişimi

Globalleşen dünyada turizm gün geçtikçe gelişmekte ve büyümektedir. Bu büyüme ikinci dünya savaşından sonra uluslararası turizm hareketlerinde ve gelirlerinde belli dönemler hariç, büyük artışlar yaşanmaya başlamıştır. Turizm, turizm hareketlerine katılımın artması ile en hızlı gelişen sektör konumuna ulaşmıştır. 2000 ve 2001 yıllarında kıtalar arası yapılan seyahatlerin %58,2’si Avrupa’ya, %17,9’u Amerika kıtasına, %16’sı Doğu Asya Pasifik bölgesini ve geri kalan % 8’i ise Afrika, Orta Doğu ve Güney Asya’ya olmuştur (Durgun, 2006: 11-12). 2009 yılında yaşanan kriz ile birlikte kıtalararası turizm hareketlerinde düşüşlerin meydana geldiği görülürken sadece Afrika kıtasına olan turizm hareketlerinde artılar olduğu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte 30’un üzerinde ülkede ise turist sayılarında artışlar mevcuttur, Türkiye’de bu artış sağlayan ülkeler arasında yerine almaktadır. Bu kriz üzerine turizm hareketlerine katılanlar iç destinasyonlara (yakın yerler) yönelerek büyüyen ülke veya bölgeler oluşmuştur. Çin, Brezilya ve İspanya kendi iç turizm destinasyonları büyüyen ülkelerdir (Demirel, 2010: 11; Sezer, 2010: 14-15). 2013 yılından bu yana dünyada yaşanan terör olayları sebebi ile turizm hareketlerinde düşüşler meydana gelmiştir. Bu turizmdeki düşüşlerden etkilenen ve etkilenmeyen ülkeler veya turizm hareketlerindeki sıralamaları değişen ülkeler yer almaktadır. Dünya Ekonomik

Forumu Seyahat ve Turizm rekabet endeksi 2017 raporunda İspanya birinci sırada yer alırken Fransa ülkede yaşanan terör olaylarına rağmen ikinci sırada yerini almıştır. Ülkemizde yaşanan bu terör olaylarından etkilenerek turizmde düşüş yaşamıştır (<https://medium.com/@kamileryazar> Erişim tarihi: 18.04.2018).

1.6. Türkiye’de Turizmin Gelişimi

Türkiye’de turizmi 1923’den 1962 yılına kadar olan dönem ve 1963 yılı itibari ile başlayan planlı dönem olarak iki döneme ayrılmaktadır. Birinci dönemde Türkiye’de ve dünyada turizm ile ilgili pek bir hareketlilik yaşanmaması bu dönemlerde yani 1950’li yıllar öncesinde yaşanan dünya savaşları turizm hareketlerini etkilemiş olup, ikinci dönem olarak kabul edilen planlı dönem başlangıcı olan 1963 yılından itibaren Türkiye’de turizm için olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. Türkiye’deki turizm alanındaki gelişmelerin 8 dönemden oluşan kalkınma planlarının etkisi oldukça fazladır. Turizmin gelişimini ve sürekliliğini sağlamak için turizm için gerekli hedef ve ilkeler belirlenerek turizm desteklenmek istenmiştir fakat 1980’li yıllara kadar kitle turizmine geçişler tam anlamı ile gerçekleştirilememiştir. 1983 yılı ve sonrasında devletinde tam anlamıyla turizmi desteklemesi gerekli şartları sağlaması ve uygun krediler ile turizmde artışlar sağlanmaya çalışılmış ve başarılı olunmuştur (Durgun,2006: 14-15).

1980 öncesi Türkiye’deki turizm kültürel amaçlı turizm olup daha çok ziyaret edilen yerler içerisinde İstanbul, Efes, Perge ve Kapadokya yer almıştır. 1980’den sonra ise deniz, kum, güneş turizmine kayarak kitle turizminin başlamasına olanak sağlamış ve kitle turizmi ile Türkiye turizminde dönemsellik meydana gelirken, artan turist konaklamalarını karşılamak amacı ile mevcut yatak kapasitelerinin artırılmasına yönelik yatırımlar ile var olan kitle turizmi desteklenmiştir. Bu destek ile kitle turizmine katılanlar var olan kültürel ve doğal kaynakları tüketirken, kitle turizmine cevap verecek yatak kapasitesi için çevreye zarar verilmeye başlanmıştır (Satar, 2016: 11). 1980 sonrasında yapılan devlet destekli özel yatırımlar zamanla Avrupa ülkeleri ile rekabet edecek düzeye erişmiş ve ilk on ülke sıralaması içerisinde yer almıştır (Uğur, 2015: 11-12).

2009 yılı verilerine göre Türkiye gelen turist sayısı bakımından ilk on ülke içerisinde 25,5 milyon turist ile yedinci sırada yer alırken, turizm gelirleri içerisindeki sıralamada ise ilk on ülke içerisinde 21,3 milyar dolar ile dokuzuncu sırada yer almaktadır. En fazla turist sayısı 74,2 milyon ile Fransa’da iken, turizm gelirleri ile 48,7 milyar dolar ile Fransa üçüncü sırada yer almaktadır. Turist sayısı bakımından 54,9 milyon ile ikinci sırada ABD yer alırken, turizm gelirleri bakımından 94,2 milyar dolar ile ABD birinci sırada yer almaktadır, İspanya turist sayısı sıralamasında 52,2 milyon ile üçüncü sırada yer alırken, turizm gelirleri sıralamasında 53,2 milyar dolar ile sıralamada ikinciliği almaktadır. Bu veriler neticesinde ortaya çıkan sonuç gelen turist ile turizm gelirleri birbirlerine bağlı olmadığı ortaya çıkmaktadır (Sezer, 2010: 18).

Tablo 1.3 En Fazla Turist Çeken ve En Fazla Turizm Geliri Elde Eden Ülkeler (2017)

Ülkeler	Turist Sayısı(milyon)	Ülkeler	Turizm Gelirleri(milyar \$)
Fransa	86.9	ABD	210.7
İspanya	81.8	İspanya	68.1
ABD	76.9	Fransa	60.7
Çin	60.7	Tayland	57.5
İtalya	58.3	İngiltere	49.0
Meksika	39.3	İtalya	44.2
İngiltere	37.7	Avusturalya	41.7
Türkiye	37.6	Almanya	39.8
Almanya	37.5	Macao	35.6
Tayland	35.4	Japonya	34.1
Avusturya	29.5	Hong Kong	33.3
Japonya	28.7	Çin	32.6
Hong Kong	27.9	Hindistan	27.4
Yunanistan	27.2	Türkiye	22.5

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı,2018

Dünyada turizm de rekabet eden ülkeler sıralamasında zamanla artışlar sağlayarak 2013 yılında Türkiye dünyada 37.6 milyon ziyaretçi ile 7. ülke konumuna yerleşmiş durumda idi. Birinci sırada Fransa yer almakta idi. Bu durum sırası ile 2014, 2015 ve en çok düşüş 2016 yılında gerçekleşmiştir. Bu düşüşlerin sebebi Rusya ile yaşanan ilişkiler, ekonomik durgunluklar, yaşanan terör olayları, AB ülkeleriyle yaşanan ilişkiler neticesinde ortaya çıkan olumsuzluklardan turizmde

payına düşeni alarak çok büyük gerileme yaşamıştır (<https://medium.com/@kamileryazar> Erişim tarihi:24.04.2018).

Aşağıdaki Tablo 1.4. incelendiğinde 2019 yılında Türkiye’yi tercih eden turistlerin sayıları ile 2018 ve 2017 yıllarına göre turist sayılarında ve harcamalarında artışların olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 1.4. Türkiye 2017-2019 Turizm Verileri

2017(kişi)			2018(kişi)			2019(Ocak-Mart)		
Kişi	Gelir (000\$)	Kişi Başı Gelir (USD/ Kişi)	Kişi	Gelir (000\$)	Kişi Başı Gelir (USD/ Kişi)	Kişi	Gelir	Kişi Başı Gelir(USD/ Kişi)
37.969.824	26.283.656	681	46.112.592	29.512.926	647	6.859.710	4.629.679	1.067

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019

Yukarıdaki verilen bilgiler incelendiğinde Türkiye gelen turistlerde meydana gelen düşüşlerin tekrardan yükseldiği ve buna bağlı olarak turizm gelirlerinde de artışların olduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE TURİZMDE

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

2.1.Sürdürülebilirlik Tanımı

Günümüz dünyasında çevre sorunu yaşamayan ülke yoktur. Özellikle gelişen teknoloji, ilerleyen sanayi, ilerleyen bilim, küreselleşen bir dünyanın var olması insan yaşamını kolaylaştırırken doğaya da ciddi zararlar vermektedir. Çevreye verilen bu zararın, doğal kaynakların yok olabileceği bilincinin ortaya çıkması ile birlikte küresel düzeyde çevre koruma bilincinin ortaya çıkması ve endüstriyel gelişiminde devamlılığının sağlanması konusu sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sürdürülebilirliğin üç boyutu mevcuttur; bu üç boyut dengede tutulduğu sürece uzun dönemli sürdürülebilirlik sağlanabilir. Bunlar; sürdürülebilirliğin sosyal(doğal miraslar ve biyo çeşitlilik korunmalı), rekabet(bir ülkeyi çekici, yenilikçi, kaliteli kılmak) ve ekonomik(dengeli istihdam, gelir getirici fırsatlar, işletmelerin kâr elde etmesi) boyutudur (Çeken, 2016: 2).

Sürdürülebilirlik kavramı 1970’li yıllardan itibaren global boyutlarda üzerinde durulan bir olgu niteliği kazanmıştır. Dünya genelinde 113 ülkenin katılımıyla Stockholm Konferansı yapılmış ve insanlığın yaşadıkları doğal çevreyi bozmaya başladığı ortaya konmuştur. Yayınlanan bildirgede doğal çevrenin korunması ile alakalı evrensel politikaların yürürlüğe konması gerektiği sonucuna varılmış 5 Haziran Dünya Çevre Günü olarak kabul edilmiştir (Can, 2008: 23).

Sürdürülebilirlik kavramı; her alanda kullanılan kaynakların devamlılığı göz önüne alınarak ortaya çıkan bir olgu olarak bir tüketim toplumunun neden olduğu veya olabileceği olumsuzlukları ortadan kaldırmayı veya en az seviyeye düşürmeyi amaçlayan kalkınma, gelişme ve planlama işidir (Beyhan, 2004: 7). Can’a (2013) göre sürdürülebilirlik kavramı, dünyada oluşan ekonomik gelişmelerin çevresel kaynakların ve değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını öngören bir olgudur (Can, 2013: 4). Ekonomik boyutuyla getirisi yüksek olan çevresel kaynakların devamlılığı olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik

kavramı daha sonraları çevresel, kültürel ve doğal varlıklarda da sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır. Var olan çevrede ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin nasıl korunacağı ve arttırılacağı konusunu içine alan sürdürülebilirlik; insan topluluklarının yaşamlarını uzun dönemde daha kaliteli ve daha iyi devam ettirebilmeleri var oldukları çevrenin kaynaklarını etkin kullanımlara bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Koç, 2015: 13-14).

Başka bir bakışla sürdürülebilirlik kavramı; günümüz ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayacak olan doğal ve insan yapımı olan kaynakların tamamen tüketilmeden, doğal yapıları bozulmadan, daha da geliştirilerek yararlanılmasıdır (Köz, 2014: 22).

2.2.Sürdürülebilirlik ve Turizm İlişkisi

Sürdürülebilirlik kavramı Latince kökenli bir kelime olup anlam olarak “aşağıdan desteklemek veya korumak” anlamlarını taşımaktadır. Sürdürülebilirlik kavramının temelinde genellikle başta çevre olmak üzere insan ve korumak kavramları yer aldığı görülmektedir. Turizmde çevre ve insanla alakalı bir kavram olduğu bilindiğine göre sürdürülebilirliğin turizm arasında çevre ve insan bağlantılı ilişki bulunmaktadır (Bulut, 2015: 5).

Kitle turizm hareketlerinin ortaya çıktığı 1960’lı yıllarda kitle turizminin çevrede oluşturduğu olumsuz etkilerin artmasına bağlı olarak turistlerin memnuniyetsiz olmalarını ortaya çıkarmıştır. Turizm sektöründe başlayan bu turist memnuniyetsizlikleri sektörde çevreye duyarlı işletmeler, bireyler meydana getirmeye başlamıştır. Çünkü doğal ve kültürel çevre olmadan turizmin gerçekleşmesinin mümkün olmayacağı ve bu çevrenin zarar görmesi halinde turizm olayının sona ereceğinin farkına varılması ile birlikte turizm ve sürdürülebilirlik arasında önemli bir ilişki meydana gelmektedir (Cömert, 2002: 31). Bu sebeple günümüzde çevreye karşı olan duyarlılığın artması ile turizm; turizm faaliyetlerine katılanların çevre bilinci artmış turistler oldukları göz önüne alınarak hizmet vermek durumunda olduğu görülmektedir. Turizmde var olan bilinçli topluluğun istek ve ihtiyaçları karşılanırken geçmiş dönemlerden farklı hizmetler sunmak ve bu var olan bilinçli turistlerden yüksek gelir elde etmek için çevreye duyarlı yatırımlar, turistik

faaliyetler oluşturmak için doğayla ilişkili olan yeşil odaklı projelere çoğunluk kaymak zorunda kalmıştır. Böylelikle turizmin hayatta kalması ve yüksek getirisinin devamlılığı için turizm ve sürdürülebilirlik arasında büyük ve önemli bir ilişki ile karşılaşmaktadır (Koç, 2015: 23; Rukuiziene, 2014: 171).

Sürdürülebilirliğin temel ilkeleri arasında var olan çevre ve çevreyi koruma sürdürülebilirliğin özünü oluşturmaktadır. Turizmin gerçekleşmesinde de doğal ve kültürel çevre önemli bir unsur olduğundan çevre ve turizm arasında bir ilişki bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik çevreyi, çevrede turizmi etkilediğinden sürdürülebilirlik ve turizm arasında da bir ilişki meydana gelmektedir. Yani turizm olaylarının ve ekonomik getirisinin uzun yıllar devam etmesi için doğal ve kültürel çevrenin sürdürülebilir olması gerekmektedir (Çamlıca, 2014: 9).

2.3.Sürdürülebilir Turizm

Dünyada belli amaçlar ile çeşitli örgütler kurulmuştur. Bu örgütlerden olan Dünya Turizm Organizasyonu (WTO) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ortaklaşa bir bildirge yayınlamışlardır. Bu bildirgede; “Turizm gelişmesinin sağlanması için insanoğlunun çevresini oluşturan elemanların korunması, geliştirilmesi, kalitesinin arttırılmasının temel koşul olduğu(sürdürülebilirliği); bunun karşılığında turizmin rasyonel yönetimi ile kültürel ve fiziksel çevrenin gelişmesine, yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunabileceği” görüşü ileri sürülmüştür (Akt. Demirel, 2010: 26; Neto, 2003: 6).

2.3.1. Sürdürülebilir Turizm Tanımı

Sürdürülebilir turizm, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyon’unun raporunda doğrudan bahsedilmiş bir kavram olmamakla birlikte yapılan çalışmalardan turizm sektörü de nasibini ister istemez almak durumunda kalmıştır. Çünkü turizmin hammaddesini oluşturan çevre, turizmin ayrılmaz ve en önemli unsurlarındandır. Bu nedenledir ki çevrenin korunması turizmin sürekliliğinin, sürdürülebilirliğinin en önemli faktörlerin başında bulunmaktadır (Akış, 1999: 37).

Swarbrooke (1999) sürdürülebilir turizm ile alakalı olarak bazı turizm türlerinin daha sürdürülebilir olduğu düşüncesi ile sürdürülebilir ve sürdürülebilir olmayan şeklinde bir ayırım yapmıştır ve bu ayırım aşağıdaki Tablo 2.1.'de gösterildiği gibi ifade edilmiştir (Akt. Duran, 2009: 49).

Tablo 2.1. Sürdürülebilir Turizme Uygun Olan ve Olmayan Turizm Şekilleri

Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Turizm Şekilleri	Sürdürülebilir Turizm Kavramına Uygun Olmayan Turizm Şekilleri
• Eko-turizm • Kültürel turizm • Terkedilmiş alan ve mekânlar için yeni kullanım imkânı sağlayan çekicilikler • Küçük ölçekli kırsal (çiftlik) turizmi • Sorumlu turizm (turistlerin çevrenin korunması ile alakalı faaliyetlere katılması)	• Kitlesel kıyı turizmi • Fiziksel çevreye zarar veren aktivitelere dayalı seyahatler • Cinselliğin ön planda tutulduğu seyahatler • Kontrolsüz yapılan faaliyetlere dayalı tatiller • Hassas çevrelere yapılan kitlesel ziyaretler (yağmur ormanları, Antartika gibi)

Kaynak: Duran, 2009: 49.

Sürdürülebilir turizm kavramı sürdürülebilir kalkınma kavramının içerisinde yer almaktadır. Sürdürülebilir kalkınma, insan ve doğa arasında denge oluşturarak doğal kaynakları tüketmeden kullanılmasını sağlamak ve aynı zamanda gelecek nesillerinde kullanımına uygun davranarak bugünün ve geleceğin kalkınmasını planlamak anlamı taşımaktadır. Bu bağlamda sürdürülebilir turizm, hem yerel halkın hem de turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu ihtiyaçları karşılarken doğal ve kültürel çevrenin korunması, tahriplerinin önlenerek zenginleştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Alkan, 2015: 6693; Cernat ve Gourdon:2007:1). Turistin ve ev sahibi bölgenin gereksinimlerini karşılarken, olanakların geleceğini de korumayı hedefleyen, kültürel bütünlüğün sürekliliği, uyumun bozulmamasını, doğal kaynakların, kültürel, tarihsel alt yapının tahrip edilmemesini, biyolojik çeşitliliğin korunmasını, bu çabalarla ekonomik gelişmenin eşgüdümlü yürütülmesini öngören yaklaşımlar sürdürülebilir turizm kavramı içinde ele alınmakta. Doğa turizmi, yumuşak turizm, yeşil turizm,

özel ilgi turizmi, sorumlu turizm, alternatif turizm, eko turizm gibi adlarla anılan turizm türleri çıkış noktaları göz önüne alınarak sürdürülebilir turizm örnekleri sayılabilir. Sürdürülebilir turizm bir turizm çeşidi değil, daha çok turizmin tüm türleri için geçerli olması öngörülen temel bir yaklaşımdır (<http://www.turizmdebusabah.com/haberler>Erişim tarihi: 12.01.2018).

Aşağıdaki Tablo 2.2’de de görüldüğü gibi sürdürülebilir turizmin birden fazla ve birbirinden farklı tanımları bulunmaktadır. Bu tanımlardan yola çıkılarak sürdürülebilir turizmin farklı kavramlar ile etkileşim içinde olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

Tablo 2.2. Sürdürülebilir Turizm Tanımları

Simpson (2001)	Turizm faydalarının tüm paydaşlar arasında adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak için planlama, politika ve geliştirme yapmanın bir yoludur.
Wight (2002)	Sürdürülebilir turizm, doğal ve kültürel çevreyi olumsuz bir şekilde etkilemek-sizin kaliteli turizm ürünlerini geliştirme konusunda mücadeleyi içeriyor.
Liu (2003)	Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir kalkınma ile uyumlu veya katkıda bulunan her tür turizm (geleneksel/alternatif formlar) olarak rahatça tanımlanmaktadır.
Lu ve Nepal (2009)	Sürdürülebilir turizm ile kültürel bütünlüğü, temel ekolojik süreçleri, biyolojik çeşitliliği ve yaşam destek sistemlerini koruyarak ekonomik, sosyal ve estetik ihtiyaçların karşılanacağı şekilde tüm kaynakların yönetimine öncülük etmek öngörülmektedir.
Wan ve Li (2011)	Sürdürülebilir turizm, turistin ihtiyaç ve isteklerini karşılamak ve yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmek için tasarlanmış bir kalkınma modeli olarak yorumlanabilir.
Waligo ve diğ. (2013)	Sürdürülebilir turizm mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerin tam olarak hesaba katılarak sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayanan bir turizm koşuludur.
Farmaki (2015)	Çoğu kez kitle turizminin panzehri olarak sunulan sürdürülebilir turizm gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden bugün turistlerin, turizm endüstrisinin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan turizm biçimleridir.

Kaynak: Genç ve Saruışık, 2017: 61.

Aşağıda turistik bir destinasyonun sürdürülebilir olması için destinasyonda gerekli olan koşullar yer almaktadır. Bu saydığımız kavramlar destinasyonun bölgesel

kalkınmasına da katkı sağlayacaktır (<http://www.turizmdebusabah.com/haberler>
Erişim tarihi: 12.01.2018):

Sürdürülebilir turizm yaklaşımlarının ortak çerçevesi şöyle belirlenebilir:

- Bölgenin taşıma kapasitesini zorlamayan sınırlı katılım
- Turizmin mekân ve zaman açısından yayılması
- Yavaş ve denetimli gelişme
- Küçük ölçekli turistik işletmelerin desteklenmesi
- Çevreye uyumlu, özgün turizm mimarisinin korunması, geliştirilmesi
- Yerel halk ve turist arasındaki iletişimde uyum
- Geleneksel ve özgün değerlerin korunması
- Yerel ölçekte turizm planlaması
- Turistik istihdamda yöre halkına öncelik verilmesi gibi.

Sürdürülebilir turizm, toplumsal sorumluluğu arttırmanın yanında ekonomik verimlilik ve çevreye olan duyarlılıkla bağlantılı olarak turizmi yerel halk ile birleştiren sosyal sorumluluk olarak düşünülebilir (Beyhan ve Ünügür, 2005: 2; Karacan, Karacan ve Güngör, 2016: 7). Sürdürülebilir turizme farklı bir bakış ile niş pazarlama denilen az sayıdaki turist ile bu turistlerin tatmin derecesinin en üst seviyeye çıkartılması amacı ile turizmde rakiplerin fark edemediği boş alanların doldurularak yapılan pazarlama tekniğidir. Sürdürülebilir turizm de bu bağlamda var olan boşlukları doldurmak amacı ile kaynakların gelecek kuşaklara aktarılmasında yarar sağlayacak uygun turizm nişleri Tablo 2.3’de görüldüğü gibi uygulanabilir.

Tablo 2.3. Sürdürülebilir turizm Nişleri

Turistik Faaliyetler	Sürdürülebilir Niş Turizm Çeşitleri
Fiziksel çaba gerektiren faaliyetler	Etkinlik turizmi
Doğa ile bağlantılı faaliyetler	- Ekoturizm - Doğa turizmi - Macera turizmi
Değişik kültürlerle bağlantılı faaliyetler	Kültür turizmi
Ulaştırma teknolojisine bağlı seyahatler	Keşif turizmi

Kaynak: Garda ve Temizel, 2016: 5-6.

Sürdürülebilir turizm, doğal kaynakların gelecekteki üretkenliğini ve yenilenmesini sağlayacak doğal kapasitede olmasını, insanların ve toplumların geleneklerine ve yaşam biçimlerine turizm deneyimi olarak katkı sağlamasını ve destinasyondaki yerel halkın, turizm faaliyetlerinin sağlamış olduğu ekonomik faydalardan adil bir pay almasını sağlayan turizm şeklidir (Akt. Doğan ve Yağmur, 2017: 489).

Ayrıca eko turizm, sürdürülebilir turizmin bir alt bölümünü oluşturmakta ve kimi zaman sürdürülebilir turizmle eşanlamlı olarak kullanılırken, sürdürülebilir turizm şekillerinden biri olarak düşünülmektedir (Vatan ve Poyraz, 2016: 20).

2.3.1.1. Sürdürülebilir Turizm Özellikleri

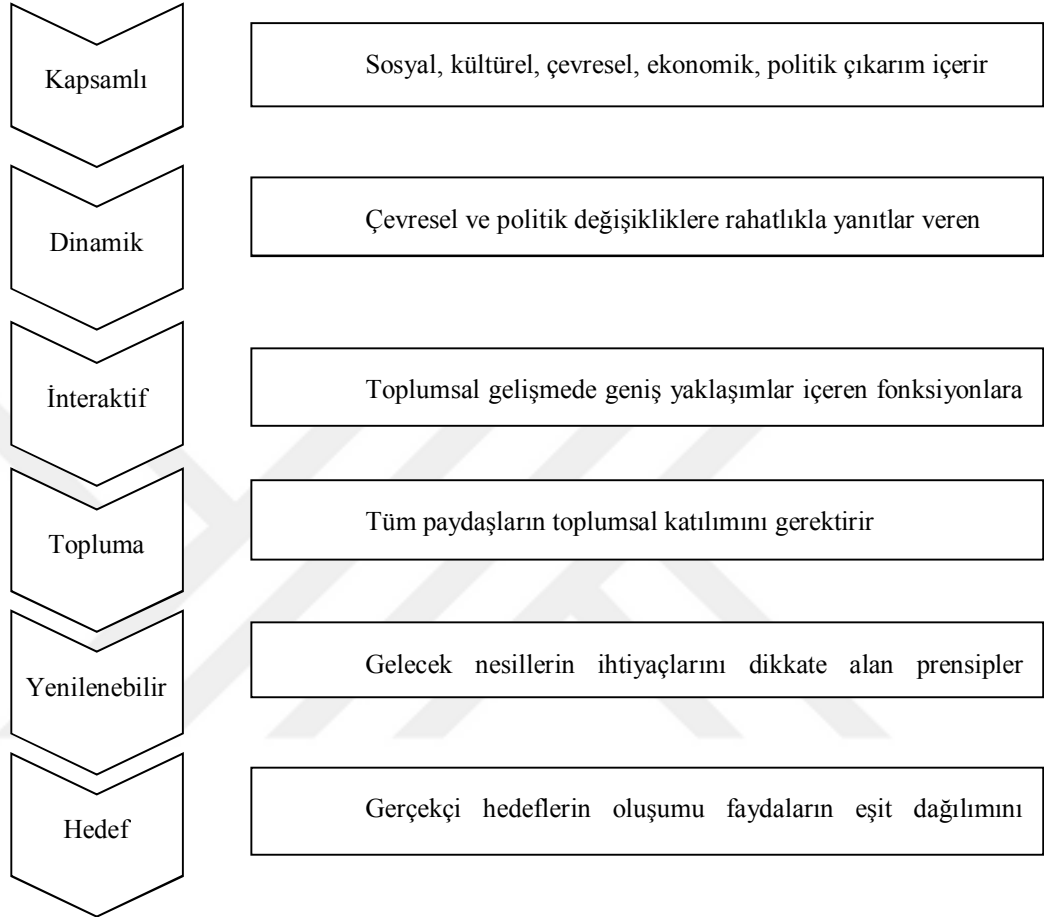
Tıpkı turizmin tanımında olduğu gibi sürdürülebilir turizmin özelliklerine de araştırmacılar farklı açılardan bakarak farklı özellikleri yorumlarına aşağıdaki gibi eklemişlerdir. Sürdürülebilir turizmin özelliklerini bütün yönlerini içine alarak aşağıdaki gibi sıralamıştır (Cömert, 2002: 38-39; Duran, 2009: 48):

- Kaynak kullanımının dengeli ve sürekli olması,
- Atık miktarında ve aşırı tüketimde azalma,
- Var olan doğal, kültürel çeşitliliğin korunması
- Turizmin ve planlamanın bütünleştirilmesi,
- Sürdürülebilir turizm yerel ekonomiyi destekler,
- Sürdürülebilir turizm yerel halk ile bağlantılıdır,
- Turizm sektörü ile yerel halk arasında işbirliği sağlayacak kurumların var olması,
- Çalışanların eğitim kalitesi arttırılmış olur,
- Güvenilir turizm faaliyetleri meydana gelmesini sağlar,
- Sürdürülebilir turizm sayesinde araştırma çalışmaları desteklenir, özellikleri on madde halinde sıralanmıştır.

Ayrıca sürdürülebilir turizmin yukarıdaki özellikleri dışında kapsamlı, dinamik, interaktif, topluma yönelik, yenilenebilir ve hedef odaklı olmak üzere 6

özelliği olduğu belirtilmiştir. Simpson (2010), sürdürülebilir turizm özelliklerini aşağıdaki şekilde açıklamaları ile birlikte vermiştir (Akt. Gıran Taşcıoğlu, 2016: 22).

Şekil 2.1. Sürdürülebilir Turizm Özellikleri

Kaynak: Gıran Taşcıoğlu, 2016: 22

Sürdürülebilir turizm kapsamında olduğu düşünülen alternatif turizmin kitle turizmine karşı ortaya çıktığı belirtilmektedir. Fakat alternatif turizmin sürdürülebilirlik yerine bir pazarlama aracı olduğu tartışılmaktadır. Sürdürülebilir turizm kapsamında alternatif turizmin özellikleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

- Bölgenin taşıma kapasitesini zorlamayan sınırlı katılım
- Turizmin mekân ve zaman açısından yayılması
- Yavaş ve denetimli gelişim
- Küçük ölçekli turistik işletmeler
- Çevreyle uyumlu, özgün turizm mimarisi
- Yerel halk ve turist arasındaki iletişimde uyumluluk

- Bağımsız çalışan uzmanlaşmış tur operatörleri
- Geleneksel ve özgün değerlerin korunması
- Yerel ölçekte turizm planlaması
- Turistik istihdamda yöre halkında öncelik verilmesi,

Bunlar her ne kadar da alternatif turizminin özellikleri olsa da bakıldığında yukarıdaki 10 tane maddenin bir kaç hariç geri kalan hepsi sürdürülebilir turizm içerisinde yer alır (<https://www.fmrtr.com/halkla-iliskiler> Erişim tarihi: 15.01.2018).

2.3.1.2.Sürdürülebilir Turizm İlkeleri

Sürdürülebilir turizmin işlerlik kazanması için belirlenen ilkeler mevcuttur. Bu ilkeler her kaynakta sayı itibari ile farklılık göstermektedir. Kaynaklardaki ilke sayıları genellikle yazarlar tarafından 10 ilke olarak belirlenmiştir. Bu ilkeler sürdürülebilir turizmin eksikliklerini, bu eksikliklerin nasıl giderileceğini, toplumun neler yapabileceğini, turizm işletmelerinin neler yapabileceğini veya nasıl davranmaları gerektiğini ortaya koyan ilkelerdir.

WTO, 13. Genel Kurulu’nu gerçekleştirdiği Santiago-Şili’de, turizmin toplum ve çevreye olumsuz etkilerini azaltmak, dünya turizminin sorumlu ve sürdürülebilir gelişimini bir dizi ilkeye bağlamak amacıyla, 1 Ekim 1999 tarihinde Turizmde Global Etik İlkeler Bildirgesi’ni kabul etmiştir. Bu bildirmede 10 bölümden oluşmuş olup, 3. bölümde “sürdürülebilir gelişmenin unsuru olarak turizm” ismi ile aşağıdaki beş maddeden oluşmaktadır.

- Turizmin gelişmesinde bütün taraflar, sağlam, sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme perspektifinde doğal çevreyi korumakla yükümlüdür. İhtiyaçların giderilmesinde gelecek nesiller dikkate alınmalıdır.
- Kaynak tasarrufu, özellikle de su ve enerji tasarrufu sağlayan ve atık azaltan yöntemlere öncelik tanıyan turizm türleri, ulusal / bölgesel / yerel kamu yetkililerince teşvik edilmelidir.
- Okul tatilleri gibi turist akışının arttığı dönemler, turizmin çevre üzerindeki etkisini azaltacak şekilde düzenlenmelidir.

- Turizm altyapısı ve faaliyetleri, ekosistem, bio çeşitlilik ve vahşi yaşamın korunmasını sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Doğa turizmi ve eko turizm, turizmin gelişmesi ve zenginleşmesinde rol oynayan temel unsurlar olarak kabul edilmelidir (Dünya Turizm Örgütü İlkeleri, 1999: 1-2).

Beyhan ve Ünügür'e (2005) göre sürdürülebilir turizmin yapılması için on temel ilkeye uyulması gerekliliği vardır. Bu ilkeler;

- İhtiyaçları tanımak,
- Zayıf bölgeleri desteklemek,
- Düzenli gelişmenin amaçlarını belirlemek,
- Bölgeler ve bölgelerdeki varlıkların kontrolü yapılarak, bölgenin gelişimi için aktif bir politika izlemek,
- Malzeme planlaması yapmak,
- Doğayı ve kültürel çevreyi korumak,
- Tarım ve ormanlık alanların kullanımını güçlendirmek,
- Ekonomik aktiviteleri planlı olarak yapılmasını sağlamak,
- Bölgelerin yerel mimarisini, geleneklerini ve kültür mirasını korumaya yardımcı olmak,
- Turizm pazarlamasını ortaya koymak (Beyhan ve Ünügür, 2005: 1).

McKerche'a (2003) göre turizmi sürdürülebilirliği bakımından uygun bir sektör olarak görmektedir. Bu sürdürülebilirliğin oluşması için dört temel ilke belirlenmiştir. Bunlar; ekonomik, ekolojik, kültürel ve toplumsal sürdürülebilirlik olarak belirlenmiştir (Akt. Kaya, 2011: 16).

Pepper (1999), Cros vd. (2005), Mbaiwa (2005) ve Sithole (2005)'e göre turizm sektörüne rehberlik edebilecek bazı temel ilkeler ortaya koymuşlardır. Bunlar;

- Kaynakların sürdürülebilir kullanımı,
- Aşırı tüketimin ve atıkların azaltılması,
- Çeşitliliğin sürdürülmesi,
- Turizmin planlama kapsamına alınması,

- Yerel ekonomilerin desteklenmesi,
- Yerel toplumu kapsamı,
- İlgili gruplara ve halka danışma,
- Çalışanların eğitimi,
- Sorumlu bir turizm pazarlaması anlayışı ve
- Araştırma sorumluluğudur.

Yukarıdaki maddeler incelendiğinde bu ilkelerin uygulamaya konulması hem turizmi geliştirecek hem de turizmin sürdürülebilir olmasını sağlayacak ayrıca gelecek kuşaklarında bu uygulamalar sayesinde kendilerine yetecek turizm kaynaklarına sahip olacaklardır (Akt. Duran, 2009: 48).

2.3.1.3.Sürdürülebilir Turizm Amaç ve Hedefleri

Sürdürülebilir turizmin birçok amaç ve hedefi bulunmaktadır fakat bunların başında sürdürülebilir turizmin temel amacı turizmin ortaya çıkardığı olumlu etkilerin devamlılığının sağlanması en önemli amaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca turizme kaynak oluşturan başta ekolojik, kültürel, sosyal ve ekonomik değerlerin korunarak kullanılması ve gelecek nesillerinde turistik faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri bir çevre bırakmak amacı gütmesi yer almaktadır.

Sürdürülebilir turizmin genel ilkeleri doğrultusunda sürdürülebilir turizmin ana amacı; turizm olayını, çevreye, topluma, tarihsel, doğal ve kültürel varlıklara zarar vermeden, bölge ekonomisine ve toplumsal yaşantıya sürekli katkıda bulunacak biçimde geliştirmek yer alırken aşağıda diğer alt amaçları da sıralanmıştır (<https://www.fmrtr.com/halkla-iliskiler-turizm> Erişim tarihi: 15.01.2018).

Alt amaç 1: Tarihsel, doğal ve kültürel varlıklar ile çevreyi ve toplumu korumak,

Alt amaç 2: Tarihsel, doğal ve kültürel varlıkları turizme kazandırmak

Alt amaç 3: Turizmi çeşitlendirmek ve mevsimlere yaymak,

diğer amaçlar arasında yer almaktadır.

Dünyada sürdürülebilir turizm uygulamaları bazı amaçların gerçekleştirilmesi hedeflendiği için yapılmaktadır. Bu amaçlara kısaca aşağıdaki Tablo 2.4’de değinilmiştir.

Tablo 2.4. Sürdürülebilir Turizmin Amaçları

Ekonomik uygulanabilirlik	Turizm bölgelerinin ve bölgelerde bulunan işletmelerin uzun dönemde varlıklarının sürdürmeleri ve yarar sağlamalarını devam ettirmek
Yerel refah	Turizm bölgesinde turist harcamalarının yerel refaha etkisinin en üst düzeye çıkarılması
İstihdam kalitesi	Çalışanların herhangi bir cinsiyet, ırk ayrımı gözetmeksizin turizm tarafından yaratılan istihdamı arttırmak
Sosyal eşitlik	Turizmden elde edilen getirilerin eşit bir şekilde dağıtılması
Ziyaretçilerin tatmin edilmesi	Hiçbir ayırım yapılmadan tüm ziyaretçilerin beklentilerinin karşılanması
Yerel denetim	Yerel toplulukları turizm yönetimi ve yapılan planlamalara dahil etmek
Topluluğun refahı	Sosyal bozulma ve sömürülere yol açmadan yerel topluluklarla beraber tüm topluluğun yaşam kalitesini arttırmak
Kültürel zenginlik	Turizme ev sahipliği yapan topluluğun doğal, tarihi mirasına ve ayırt edici özelliklerine saygı göstermek
Fiziksel bütünlük	Turistik bölgelerin var olan kentsel ve kırsal bütünlüğünü korumak
Biyolojik çeşitlilik	Turizm bölgelerinin var olan doğal yaşamını korumak ve zararları en aza indirmek
Kaynak verimliliği	Turizm ile alakalı olan işletmelerin var olan kaynakları kullanırken verimliliği göz önünde bulundurmak veya yenilenemez kaynak kullanımını azaltmak
Çevrenin temizliği	Gerek turizm işletmeleri gerekse ziyaretçiler tarafından hava, su ve toprak kirliliğini en aza indirmek ya da meydana çıkan atıkları minimum seviyeye indirmek

Kaynak: Yılmaz, Ünal ve Çakır, 2015: 4.

Dünya Turizm Örgütü, sürdürülebilir turizm için üç temel amaç öngörmüştür. Bunlar; ekolojik ve biyolojik çeşitliliğin korunması, ev sahibi toplumların özgün sosyo-kültürel değerlerinin bozulmaması ve yerel halkın turizm sektöründe istihdamı sağlanarak, toplumsal yaşam standartlarının yükseltilmesidir (Garda ve Temizel, 2016: 5). Bunlara ek olarak ise;

- Bölgelerde yaşayan insanların yaşam standartlarını artırmak,

- Nesiller arası eşitlik ilkesini korumak,
- Ekolojik, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesiyle, çevre kalitesini korumak,
- Toplamların sosyal ve kültürel bütünleşmesini sağlamak,
- Ziyaretçiler için yüksek kalitede bir deneyim sağlamaktır(Duran, 2009: 48; Kaya, 2011: 18).

Bunların dışında eklemek gerekirse sürdürülebilir turizmin alt amaçlarını da aşağıdaki gibi sıralamak mümkün olacaktır.

- Tarihi, doğal, kültürel varlıkları korumak ve turizme kazandırmak,
- Turizm çeşitliliği yaratmak ve dört mevsime yaymak,
- Destinasyon seçimlerine etki eden ulaşım olanaklarını kolaylaştırmak,
- Bölgelerdeki altyapı ve hizmet sorunlarını çözmek,
- Turizm sektöründeki işgücünün kalitesini arttırmak,
- Turizmdeki yatırım olanaklarını sürdürülebilir turizm çerçevesinde geliştirmek,
- Daha çok turizm geliri elde etmek için tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem vermek,
- Turizm gelirlerini arttırmak (Mercan, 2010: 26).

Aşağıdaki tabloda gördüğümüz gibi yönetim anlayışındaki geleneksel ve yeni yönetim anlayışları arasındaki farklar yeni yönetim anlayışlarının sürdürülebilir turizm amaç ve hedefleri ile benzerlik gösterdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 2.5. Yönetim Anlayışındaki Farklılıklar

Temel Varsayımları Konuları	Geleneksel Yönetim Anlayışı	Yeni Yönetim Anlayışı
Amaç	Hissedarların Refahı Ekonomik büyüme ve Karlılık	Sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi Paydaşların Refahı
Değerler	Rasyonellik ve Salt bilgi Kendi Kendine Yeterlilik	Sezgi ve anlayış/kavrama Birbiriyle bağlantılılık
Ürünler	Fonksiyon, stil ve fiyat bazlı tasarım Kullanıcı at ambalajlama	Çevreye uygun şekilde tasarım Çevre dostu ambalajlama
Üretim Sistemleri	Enerji ve kaynak yoğun Teknik verimlilik	Düşük enerji ve kaynak kullanımı Çevresel verimlilik
Örgütsel Yapı	Hiyerarşik yapı Yukarıdan aşağıya karar alma Merkezi otorite	Hiyerarşik olmayan yapı Katılımcı karar alma Merkezi olmayan otorite

	Gelirler arasında büyük farklılık	Gelirler arasında düşük farklılık
Çevre	Çevre üzerinde hâkimiyet Hava kirliliği ve atıklar dışsallık olarak kabul edilir	Doğa ile Uyum Hava kirliliği ve atıkların elimine edilmesi ve yönetilmesi
İşletme Fonksiyonları	Tüketimi artırmaya yönelik pazarlama Kısa dönemde kâr maksimizasyonuna yönelik finansman	Tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik pazarlama Uzun dönemli sürdürülebilir büyümeye yönelik finanslama

Kaynak: İsayeva ve Kasalak, 2016: 186-187.

Tablodaki yeni yönetim anlayışındaki amaçta sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi, ürünlerde çevreye uygun şekilde tasarım ve çevre dostu ambalajlama, üretim sistemlerinde düşük enerji ve kaynak kullanımı ayrıca çevresel verimlilik, çevrede doğa ile uyum ve hava kirliliği ve atıkların elimine edilmesi ve yönetilmesi, işletme fonksiyonlarında tüketicilerin bilinçlendirilmesine yönelik pazarlama ve uzun dönemli sürdürülebilir büyümeye yönelik finanslama sürdürülebilir turizm amaçları arasında benzerlik göstermektedir (İsayeva ve Kasalak, 2016: 186-187).

2.3.2. Sürdürülebilir Turizm Tarihi

Geçmişte yapılan çalışmalarda sürdürülebilir turizm kavramının, sürdürülebilir kalkınma kavramından önce var olduğunu ortaya koyan bazı araştırmacılar mevcuttur; bu görüşü desteklemek için Stankey (1973) ve Tivy'nin (1973) taşıma kapasitesi ile ilgili çalışmalarını, Rosenow ve Pulsipher'in (1979) kırsal alanları koruyan, taşıma kapasitesini aşmayan, çevre miras değerlerini geliştiren, turistleri bilinçlendiren yeni turizm çağrısını ve Butler'in (1980) Destinasyon Yaşam Döngüsü Modeli'ni örnek olarak kullanmaktadır (Akt. Genç ve Sarıışık, 2017: 60).

Başka bir kaynakta ise; ilk kez Brundtland Komisyonu olarak adlandırılan ve 1987 yılında yayınlanan raporda sürdürülebilir turizm kavramına net olarak değinilmemekle birlikte, gelişen çevre bilinci dahilindeki çalışmalardan turizm faaliyetleri de etkilenmiş olacağı sonucu ortaya çıkmıştır (Akış, 1999: 37).

Sürdürülebilir turizm kavramı 1970'li ve 1980'li yıllarda turizmde meydana gelen artışın etkilerinin olumsuz sonuçlar ortaya çıkarması nedeniyle var olmuş bir kavramdır. Fakat resmi kurumlar tarafından var olduğu kabul edilmediğinden resmi

bir şekilde tanımlanmamıştır. 1980 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), turizm faaliyetlerinin ve gelecek nesillere aktarılmasında iyi korunmuş bir çevrenin var olması gerektiğini açıklamıştır. Turizm sektörünün bölgelere ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri olması ve destinasyonlara gelen turistlerin deneyimlerini de etkileyen beşeri faaliyetleri de içine alan yoğun bir sektör olmasının anlaşılmasıyla birlikte sürdürülebilir turizm kavramı gelişimine verilen önemin artışına yol açmıştır (Doğan ve Yağmur, 2017: 488).

Çevre korunmasında turizmin rolü, Dünya Turizm Organizasyonu'nun Manila Bildirgesi (WTO, 1980) ile de ortaya konmuştur. Bu bildirgede; “turizm kaynaklarının kontrolsüz bırakılmamasına, turizm gereksinimleri karşılanırken turizm alanlarında yaşayan nüfusun sosyal ve ekonomik yaşantısına, turist çeken tarihi ve kültürel alanlarda doğal kaynaklara zararlı olacak faaliyetlerde bulunulmamasına, bütün turizm kaynaklarının insanoğlunun mirası olduğuna” değinilmiş ve uluslararası ölçekte doğal ve kültürel kaynakların korunmasının geniş kapsamlı turizm planlamasının amacı olduğu belirtilmiştir (Akt. Demirel, 2010: 26).

Sürdürülebilir turizm için yapılan protokoller kronolojik sırası ile aşağıdaki gibi yer almaktadır ve bu protokoller de sürdürülebilir turizmi düzenlemek için ilkeler, doğal ve kültürel çevrenin korunması ile ilgili planlar, korunan bölgeleri geliştirici kurallar vb. yer almaktadır.

- 1961; World Wide Fund for Nature (WWF; Dünya Doğayı Koruma Vakfı) Sürdürülebilir turizm ilkeleri üzerine teklifler
- 1972; World organization/ United Nations Environment Programme (WTO/UNEP; Dünya turizm Örgütü/Birleşmiş Milletler Çevre Programı) Dünya ve doğa kültür mirası bölgelerinin korunması için 10 emir.
- 1992; WTO/UNEP, Turizm için korunan bölgeler ve ulusal parkların gelişmesi için yönlendirici kurallar.
- 1994; WTO, Sürdürülebilir turizmin gelişme ilkeleri.
- 1995; UNEP, Turizmde çevreci davranış kurallarının dünya çapında analizi.
- 1995; World Conferance on Sustainable Tourism (WCST; Sürdürülebilir turizm konusunda dünya konferansı) Sürdürülebilir bir turizm

gerçekleştirilmesi için hükümetlere ve kamu yönetimlere, karar verici oluşumlara, kamu veya özel sektör şirketleri ve kuruluşlarındaki turizmcilerin 18 talebi.

- 1995; World Travel and Tourism Council (WTTC; Dünya seyahat ve turizm konseyi) Agenda 21'e uyarlanmak üzere seyahat ve turizm endüstrisinin küresel eylem çerçeveleri
- 1997; International Conference of environment minister on biodiversity on tourism, Berlin Declaration (Turizmdeki Biyolojik Çeşitlilik Üzerine Çevre Bakanı Uluslararası Konferansı, Berlin Deklarasyonu)Sürdürülebilir bir turizm vasıtasıyla biyolojik çok çeşitliliğin korunması (Akt. Beyhan, 2004: 39-40).

2.3.3. Sürdürülebilir Turizm İhtiyacını Doğuran Nedenler

Turizmin giderek daha fazla bir ivme kazanması ve bu ivmenin de artarak ekonomiye olan katkısının fazla olması, toplumların artan ekonomik refahlarının olması ve dolayısı ile oluşan kitle turizmine olan talep artışları nedeni ile turizm destinasyonlarına yapılan ziyaretlerin fazla olması destinasyonlardaki doğal ve kültürel çevrenin hem işletmeciler tarafından hem de turistler tarafından olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Turizm için yapılan konaklama alanlarının doğal çevreyle uyum içinde olmayışının ve yapıların çevreye yıkıcı etkilerinin bulunmasının, doğal olan görüntülerin olmamasının, tarihi turizm sit alanlarının doğal ve ekolojik dengelerin bozulmasının, turizme gereken hizmeti verirken doğaya karşı zararlı atıkların ortaya çıkması ve zamanla insan sağlığını da etkileyecek boyutlara ulaşması, turistik destinasyon tercihlerinin fazla olduğu bölgelerde gürültü ve düzensiz kentleşme sürdürülebilir turizm ihtiyacını doğuran nedenleri arasında sıralayabiliriz (Demirel, 2010: 17).

Ayrıca turizmin sağladığı dövizler, yarattığı istihdam nedeni ile hızlı ve plansız gelişmesi bölgelerin telafisi olmayan hasarlara, yıkımlara yol açmakta ve bölgenin bozulan dengesi ile turizm hareketlerinde düşüşlere neden olması

sürdürülebilir turizm ihtiyacını doğuran nedenler arasında olduğu söylenebilir (Eser, 2011: 33).

Başka bir kaynakta ise sürdürülebilir turizmin gelişmesine yardımcı olacak nedenlere yer verilmiştir. Bu nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Var olan doğal ve kültürel kaynakların korunması için,
- Turizm bölgelerinin kaldırma bileceği turist sayılarından fazla turist almaması için,
- Ekolojik ve biyolojik(Flora ve Fauna) çeşitliliğin korunması için,
- Turizmden elde edilen gelirlerin devamlılığının korunması için,
- Turizmin sadece ekonomik yönüyle değil bütün yönleri ile değerlendirilmesi için,
- Turizmin daha planlı bir şekilde gelişmesi ve ilerlemesi için,
- Turizm destinasyonlarındaki yerel halkın refahının artırılmasının yanında kültürlerle etkileşimde olmaları sonucu kültür değişikliklerinin (dejenerasyon) yaşanmaması için sürdürülebilirlik gereklidir (Pelit, Baytok ve Soybalı, 2015: 44; Zhao and Minli, 2018: 2).

Turizm çevre temeline dayanmakla birlikte yol açtığı hızlı ve kitlesel gelişim, çevre kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Mevcut arazi kullanımının değişmesi ile bazı bölgelerde özellikle tarımsal nitelikli topraklar kaybedilmektedir. Mevcut altyapının kaldıramayacağı kanalizasyon ve çöp sorunu ve bu atıkların denize boşaltılmasıyla ortaya çıkan kirliliklere neden olmaktadır (Can, 2013: 25). Yukarıda yer alan nedenlerden dolayı turizmde sürdürülebilirlik bir zorunluluk haline gelmiştir.

ÜNÇÜNCÜ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLE BÖLGESEL KALKINMA ARASINDAKİ İLİŞKİ

3.1.Bölgesel Kalkınma Tanımı

Küreselleşen dünyada ülkeler arası ve ülkeler içindeki bölgeler arasında birçok yönden eşitsizlikler bulunmaktadır. Bu eşitsizliklerin sebepleri coğrafi, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok neden sayılabilir. Bölgeler arası bu farkları ortadan kaldırmak amacı ile bölgesel kalkınma kavramı büyük önem taşımaktadır. Buradan yola çıkılarak bölgesel kalkınma, bölgelerin sahip oldukları kaynakları kullanarak bölgenin gelir ve istihdam seviyelerini yükselterek, bölge halklarının yaşam standartlarının iyileştirilmesi olarak ifade edilebilir. Bölgesel kalkınma ile bölgelerde bulunan eksikliklerin giderilmesi sağlanır (Künü, Hopoğlu, Gürçam ve Güneş, 2015: 80; Durgun, 2006: 42; Mesci ve Dönmez, 2016: 25). Bölgesel kalkınma, bölge ve kalkınma kavramlarının bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmış bir kavramdır. Bölgeler arası etkileşim sonucu oluşan bölgenin vizyonu, katılım ve sürdürülebilirlik temel ilke var olan kaynakların geliştirilmesi ile bölge refahının yükseltilmesi için amaçlanan faaliyetlerin tümüdür (Sevinç ve Azgün: 2012: 18).

Bölgesel kalkınma az gelişmiş veya kırsal alanların kendi öz kaynaklarını kullanarak bölgede yerel refah sağlayacak mekanizmaların çalışmalarını meydana getirmeyi ve böylelikle istihdama katkı sağlayacağı, gelir düzeyinin arttırılacağı ve bölgede yaşayan toplumun yaşam standartlarının yükseleceği yani ekonomik ilerleme sağlamanın yanında bölgenin sosyal yapısının da ilerlemesini ifade etmektedir (Cihangir, 2016: 30). Bölgesel kalkınma aynı zamanda ekonomik kalkınma olarak da ifade edilmektedir. Bölgesel (ekonomik) kalkınma bir bölgenin sadece ekonomisini etkilemeyip sosyal ve kültürel ilerlemeyi de ifade etmektedir. Bölgesel kalkınma ekonomik ilerlemenin dışında aşağıda sıralanan maddeleri gerçekleştirmektedir (Çeken, 2008: 295):

- Ülkelerin kişi başına düşen GSMH içindeki payları daha dengeli bir şekle dönüşmesi,

- Var olan kaynakların daha doğru kullanımı sağlanırken sanayinin gelişmesine ve sanayi toplumuna geçilmesine,
- Üretimde artış sağlanırken verimlilik sağlanması,
- Alt- üst yapı sorunlarının dışında sosyal yapılarında dikkate alınması,
- Beslenme sorunlarına çözümlerin getirilmesine,
- Var olan eğitimin kalitesinin arttırılmasına,
- Ülke ekonomik yönden ilerlerken ülke kültürünün gelişmesi ve yayılmasına bölgesel kalkınmanın nicel ve nitel yönleri olan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.Ülkemizde Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Tarihi

Türkiye ihracata 17. yüzyıl da başlamıştır. Bu ihracat ile ülkelere sağladığı hammadde ile birlikte Türkiye kendi sınırları içerisinde bazı bölgelerini daha da ön plana çıkarmıştır. Bu gelişen bölgeler daha çok batı, kuzeybatı ve güneybatıdaki illeri kapsamaktadır. Bu bölgelerin gelişmesi Türkiye'nin doğusunu, kuzeyini, güneyini ve iç bölgelerini geri planda kalmasına neden olmuştur. Cumhuriyet dönemi başlangıcı ve sonrasında tek bir “ulus oluşturma” sürecinde ise bu kez doğu bölgelerinin sosyal nedenler ile gelişmediği görülmektedir. 1950'ler ve 1970'lerde gerçekleştirilen planlı kalkınma politikaları da Türkiye'nin az gelişmiş bölgeleri yerine tekrardan batı bölgelerin gelişimine katkı sağlamıştır (Doğan ve Yıldız, 2007: 155).

Başka bir kaynağa göre Türkiye'de bölgesel kalkınma politikalarını üç dönem içinde incelemek mümkün olacaktır. Bunlar 1923 -1950 yıllarını kapsayan, 1950 – 1960 yılları arası ve 1960 yılı sonrası günümüze kadar uzanan planlı dönem politikaları olarak incelenebilir. İlk dönemde Türkiye savaştan çıkmış bir ülke olduğundan çok fazla bir gelişim gösterememiş olmasına karşın hükümetin batıdan başlayarak doğuya doğru kurmuş olduğu fabrikalar, demir yollarının doğuya kaydırılması bile doğu – batı arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıramamıştır. 1950 ve 1960 yılları arasında özel teşebbüslerin yatırım yaparken kısa sürede yatırımların sonuçlarının geri dönmesi istekleri ile yatırım yerlerini önde olan illerden yana tercih etmeleri yine eşitsizliklerin önüne geçilmesini sağlayamamıştır. 1960 sonrası planlı dönemde ise bölgesel kalkınma politikaları hız kazanmasına rağmen planlı dönem

öncesi ulusal kaynakların kullanımı ile yönlendirilirken, planlı dönemde dış yardımların kullanılması yönünde değişiklik göstermiştir. Yakın dönem kalkınma planlarında karar verilen süreçler şu şekilde sıralanabilir (Özkara, 2012: 41-44):

- 7.Plan (96-2000)-Yerel kaynakların harekete geçirilmesi için bölgesel kalkınma planı
- 8.Plan(2001-2005)-Rekabet edilebilirlik, yerel girişimcilik, bölgesel farklar, AB'ye uyum
- 9.Plan(2007-2013)–Rekabetçi üstünlük, inovasyon, girişimcilik, AB'ye uyum şeklinde planların içeriklerini oluşturmuştur.

Başka bir çalışmada yer alan veriler incelendiğinde Türkiye’de değişen bölgesel kalkınma politikalarını üç bölümde incelemiştir. Bu politikalarda diğerlerinden farklı olarak bölümlerin tarihleri farklı içerikleri benzer şekildedir. Bu bölümler; 1923- 1960 arası, 1960- 1980 planlı dönem ve 1980 sonrası bölgesel kalkınma anlayışı: yarışan yerellikler olarak ayrılmıştır (Yazar, 2011: 39-54).

Durgun’a (2006) göre bölgesel kalkınma politikaları üç bölümde incelenebilir. Bu bölümler; 1950 – 1970, 1970 – 1990 ve 1990 sonrası olarak değerlendirilmiş fakat 1970 – 1990 dönemi bir geçiş dönemi olarak düşünüldüğü için geleneksel ve modern politikalar olarak iki gruba ayrılmıştır. Geleneksel bölgesel kalkınma politikaları endüstrinin gelişmiş bölgelerden gelişmemiş bölgelere kayması için birtakım uygulamaların yapılması yani devlet teşvikli özel yatırımların yaptırılması, modern politikalara bakıldığında ise geliştirilmek istenen bölgelerin eksik yönlerinin tamamlanarak bölgenin içsel büyümesinin sağlamak amacı ile bölgelerde ulaşım, eğitim, teknoloji, iletişim alt yapısına yapılan yatırımlar, teşviklerle girişimcilik önem kazanmıştır. Modern bölgesel kalkınma politikalarında yatırımcıları bu bölgelere çekmek yerine, bölgenin kendi kaynakları ile gelişmesine olanak tanımaktadır (Durgun, 2006: 45-47).

Türkiye geliştirmekte olan bir ülke olduğundan yatırım araçlarına ayrılan kaynaklar da sınırlı olmuş, bu nedenle yapılan yatırımlar seçiciliği ön plana çıkarmış ve bu yatırımlar getirisi yüksek olan sektörlerden yana tercih edilmiş, belli bölgelerin tercih edilmesine ve bölgeler arası dengesizliklerin oluşmasına sebep olmuştur.

Türkiye’de gelişen bölgelere baktığımızda Marmara, Ege ve Akdeniz diğer bölgelere göre ilk sıralarda yerlerini almaktadırlar (Çeken, 2008: 298).

3.2.1. Bölgesel Kalkınma Politikalarının Amaçları

Bölgesel kalkınma politikalarında geçmiş yıllardan günümüze doğru yaklaştıkça değişiklikler meydana gelmiştir. Politikalardaki bu değişiklikler değişen ve gelişen dünya ile beraber değişiklik göstermeye başlamıştır. Değişen politikalar beraberinde değişen uygulamaları da beraberinde getirmiştir; çünkü bölgesel eşitsizliklerin giderilmemesi değişen politikaların ortaya çıkmasına neden olmuştur fakat her ne kadar değişen politikalar mevcut olmuş ise de bu politikaların uygulanış amaçlarında çok fazla bir değişiklik görülmemiştir. Bu nedenle bölgesel kalkınma politikalarının genel çerçevede amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Cihangir, 2016: 33).

- Az gelişmiş bölgelerin ekonomilerini düzelterek yerel refah seviyesini arttırarak bölge içindeki gelir dağılımını eşitlemek,
- Az gelişmiş bölgelerin sosyal gelişimlerini sağlamak,
- Az gelişmiş bölgede dayanışma sağlayarak bölge içi bütünlüğü korumak,
- Az gelişmiş bölgenin var olan doğal yapısını koruyarak sürdürülebilir kullanımını sağlamak,

Jules Milhau’nu, 1957’de katıldığı Fransız İktisat Konseyi’ne bir rapor sunmuş ve bölgesel kalkınma politikalarının amaçlarının iki tane olması gerektiğini vurgulayarak; ülke nüfusunun bölgelere eşit dağılması gerektiği ve geri kalmış olan bölgelerin ekonomik ve sosyal yapı bakımından kalkınmasını belirtmiştir. Farklı olarak ifade edilen diğer bölgesel kalkınma politikalarının amaçları aşağıdaki gibi ifade edilmiştir (Akt. Yıldız, 2014: 50).

- Endüstri kollarının bölgelere uygun şekilde dağıtılması,
- Bölgelerin rekabet güçlerinin arttırılması,
- GSMH’den adil olacak bir payın gelişmemiş bölgelere yönlendirilmesi,

Bilindiği üzere ister yeni ister eski bölgesel kalkınma politikaları olsun, geri kalmış olan bölgelerin eksikliklerinin bölge halkı tarafından fark edilmesi ile birlikte bölgede var olan ekonomik, kültürel ve davranışsal birikimlerin belirli planlar ve projeler bazında kamu ve özel sektör iş birliği ile harekete geçirilerek bölgenin gelişimini destekleme amacı güdülmektedir. Bölgesel kalkınma amaçları yeni dönemde, öğrenen ekonomi, bölge ve insan yaklaşımlarını gerçek hayata uyarlayan ve uzun dönemli bir gelişme sağlamak amacı ile insan sermayesine ağırlık verilerek büyüme ve kalkınma hızını etkilemektedir (İncekara, 2001: 15).

3.2.2. Bölgesel Kalkınma Politikalarının Araçları

Her şeyden önce ülkeler arasında ve ülkeler içindeki az gelişmiş bölgelerde de sorunlar farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle her bölgenin sorunlarının farklı olması uygulanacak politikalarında farklı olmasını beraberinde getirecek ve politikaların gerçekleştirilmesinde kullanılacak araçlarda farklılık gösterecektir. Bu nedenle farklı bölge sorunlarını içeren farklı farklı politikalar ve araçlar yerine genele hitap edecek olan politikalar ve araçlardan bahsetmek daha uygun olacaktır. Buna bağlı olarak geneli ifade edecek olan bölgesel kalkınma politikalarının araçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür olacaktır. Bunlar;

- Bölgesel planlama,
- Bölgesel kalkınmayı destekleyici kamu yatırımları,
- Bölgesel kalkınmayı destekleyici teşvik tedbirleri,
- Yönetimde bulunanların var olan bölgesel kalkınma sorunlarına adapte olmalarını sağlamak,
- İmalat sanayinin kontrolü,
- Var olan metropol şehirlerin gelişimini sınırlandırmak,

Yukarıdaki maddeler incelendiğinde ilk dört maddenin az gelişmiş bölgelerin gelişme düzeylerini arttırırken beşinci madde ise aşırı gelişmiş bölgelerin daha fazla gelişimini engellemeye yönelik amaç içerdiği sonucuna ulaşılabacaktır.

Bölgesel planlama, var olan bölgesel eşitsizlikleri giderebilmek için yerelde var olan öncelikleri gözden geçirerek ulusal bir bütünlük içerisinde sektörleri ve

programları yaratarak bölgesel kalkınmaya pozitif fayda sağlamak amacıyla yapılması düşünülen faaliyetlerdir. Bölgesel kalkınma politikalarının araçlarından ikincisi olan kamu yatırımları, hükümetlerin az gelişmiş bölgelere yaptıkları üretim ve alt yapı yatırımlarını arttırarak bölgelerin çekiciliklerinin arttırılması ile yatırımcıların dikkatlerini çekmek amaçlanmıştır. Son yıllarda kamu yatırımlarının yerini özel sektör yatırımlarına bırakmaya başlamıştır. Bölgesel kalkınma politikaları araçlarından üçüncüsü ise teşvik tedbirleri; özel sektör yatırımcılarının gelişmemiş bölgelere yönlendirilmesi amacı ile özel sektör yatırımcılarına sağlanan çeşitli konularda avantajları kapsamaktadır. Bu avantajlar; çeşitli vergilerdeki indirim avantajları, uzun vadeli ve düşük faizli krediler, geri kalmış bölgelerde yapılan kamu ihalelerinde öncelik tanımak ve geri kalmış bölgelerde organize sanayi bölgeleri kurmak bölgesel kalkınmayı destekleyici teşvik tedbirleri arasında yer almaktadır (Kıratoğlu, 2015: 36-37; Yıldız, 2014: 48-49; Durgun, 2006: 45; Cihangir, 2016: 33).

3.2.3. Bölgesel Kalkınma Politikalarının İlkeleri

İster gelişmiş ister az gelişmiş ülkeler olsun her ülkenin bölgelerinin gelişmişlik düzeyleri arasında hem sosyal hem ekonomik açıdan farklılıklar var olmakta ve gelişmiş ülkelere göre gelişmemiş ülkelerde bölgeler arası eşitsizlikler daha fazla olmaktadır. Bu sebeple bölgesel eşitsizlikleri giderici politikaların izlenmesi bir zorunluluk halini almaktadır. Bu bölgesel eşitsizlikleri dengelemede bölgesel kalkınma politikalarının var olan üç ilkesinden yararlanılmaktadır. Bu ilkeler şunlardır; sosyal fayda ilkesi, kalkınma kutbu ve halkın katılım ilkesi olmak üzere üç ilkesi mevcuttur.

Sosyal fayda ilkesi, devlet tarafından bazı kamusal kaynakların geri kalmış bölgelerdeki projelere aktarılması olarak ifade edilebilir; özel sektör işletmecilerin geri kalmış bölgelere giderek projelere katılması ve bölgeyi geliştirmek adına yatırım yapmaları kâr amacı güden işletmelerden beklenecek davranışlar arasında değildir. Geri kalmış bölgelerin altyapı sorunlarının mevcut olması da işletmecilerin bu bölgelerden uzak durma nedenleri arasında olabilmektedir. İşletmelerin kâr amacına yönelik yatırım kararlarında işletmelerin özel faydası ve yerel halkın sosyal faydası birbiriyle örtüşmeyebilir. Ancak sosyal sorumluluk kapsamında bazı ufak tefek

yardımlar özel sektör işletmeleri tarafından yapılabilir. Bu nedenle sosyal fayda ilkesi kapsamında geri kalmış bölgelerin gelişimine destek olacak projelerde toplumsal fayda sağlayacak ve uygulayacak olan devlet olmalıdır.

Kalkınma kutbu ilkesi, geri kalmış bölgelerde merkezi idarenin bölgenin değerlerini göz önünde bulundurarak gelişmiş ve düzgün uygulanacak planlar ile kalkınma kutbu yaratabilir. Geri kalmış olan bölgelerin kalkınma kutbu yaratması amacı ile merkez idarenin kapsamlı ve birbirini tetikleyecek projeler hazırlaması ve kaynakların aktarılması, yerel imkânlar ve insan faktörü ile birliktelik sağlanabilmesi olarak ortaya çıkartılabilir. Örneğin kalkınması istenilen bölgelere gelişebilecek endüstri merkezleri kurularak hem bölgenin istihdam olayına çözüm bulunabilecek hem de hızlı gelişecek sektörlerden olması çarpan etkisi sağlayarak diğer bölgelerinde etkilenmesini ve gelişmesini sağlayacak bir planlama süreci ile kalkınma kutbu ilkesi sağlamış olacaktır.

Bölgesel kalkınma politikalarının son ilkesi ise halkın katılım ilkesidir. Geri kalmış bölgelerin gelişimini desteklerken bölgede yapılan çalışmalara bölgede yaşayan yerel halkında katılımının sağlanması ve isteklerinin dikkate alınmasının sağlanmasını ifade etmektedir. Halkın katılımı sayesinde merkezi ve yerel yönetimlerin uygulayacakları politikalar yerel halk tarafından daha rahat kabul görecektir ve motivasyon artışı sağlanacaktır. Akademisyenlerinde bölgeler için düşüncelerinin alınması ve görüşlerine önem verilmesi bölgesel kalkınmaların politik yönünün önüne geçilmesini sağlayacak ve istenilen sonuçlara ulaşılmasını kolaylaştıracaktır (İncekara, 2001: 21-22; Durgun, 2006: 48; Yıldız, 2014: 46-48).

3.3. Bölgesel Kalkınma Turizm İlişkisi

Bilindiği üzere ister gelişmiş olsun ister gelişmekte olan ülkeler olsun bölgeler arasındaki dengesizlikleri ortadan kaldırmak veya minimum seviyeye düşürmek adına çeşitli planlar ve projeler yapılmaktadır. Bölgesel kalkınmada bu dengesizlikleri ortadan kaldırmak amacı ile bölgelerin ekonomik ve toplumsal potansiyellerinin uyarılarak refah seviyesinin yükseltilmesi sebebi ile ortaya çıkmaktadır. Refah artışını sağlamak adına genellikle sanayi sektörü kullanılırken, sanayinin gelişmediği bölgelerde ise alternatif yollar ile kalkınma sağlanmaya

çalışılmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bu alternatif kalkınma araçları içerisinde bölgesel ekonomik kalkınmayı sürdürebilmek için turizm sektörüne en önde yer verilmektedir. Ekonomik kalkınma sağlamada turizmin diğer sanayi sektörleri gibi karmaşık yapıli teknolojilerinin bulunmaması da turizmin önemini arttırmaktadır. Sanayi ve tarım sektörünün gelişmediğı bölgelerde kalkınmayı sağlamak adına turistik imkânlar sahip olan yerlerde yapılan bölgesel kalkınma politikalarının planlı ve etkin uygulanması sayesinde bölgesel kalkınma sağlanmış olacaktır. Bu nedenle geri kalmış bir yörenin geliştirilmesinin sağlanması amacıyla bölgede var olan turistik varlıkların tek başına bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmesi beklenmemelidir. Bu nedenle, var olan turistik varlıklar ile düzgün planlanmış bölgesel projelerin ve bölgede var olan diğer potansiyel varlıkların birlikte değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan turistik ürünlerin etkin bir pazarlama yöntemi ile hizmete hazır duruma getirilmesi sağlıklı bir bölgesel kalkınma yaratacaktır. Turizmin de diğer sektörler de olduğu gibi doğrudan ve dolaylı olarak etkilediğı sektörler var olmaktadır. Bu etkilenen sektörler ile birlikte bu sektörlerdeki istihdam sayısında da bir artış yaşanmış olacaktır. Aşağıdaki tabloda yapılan turizm harcamalarının istihdam sağladığı alanlar yer almaktadır (Künü vd. 2015: 84; Durgun, 2006: 79; İncekara, 2001: 30; Steck, 1999: 2; Pedro, 2006: 18).

Tablo 3.1. Turizm Harcamalarının İstihdam Sağladığı Alanlar

Turistlerin harcama yaptıkları yerler	Turizm sektörünün yaptığı harcamalar	Harcamalardan en son yararlananlar
Konaklama	Maaşlar, Ücretler, Bahşışler	Muhasebeciler
Yiyecek- İçecek	Yerel vergiler ve Gelir vergileri	Reklamcılar
Uluslararası Ulaşım	Müzik ve Eğlence	Nalburiye Dükkânları
Gezi ve Turlar	Yiyecek ve İçecek alımı	Mimarlar, Avukatlar, Bankalar
Eğlence	Malzeme ve Üretim maddesi alımı	Esnaf ve Zanaatkârlar
Hatıra ve Hediyelik Eşya, Giyim	Reklam, yayın iyileştirme ve Ulaştırma	Otomobil Acentaları, Fırınlr, Bakkallar

Fotoğraf ve Bant	Toplu Hizmetler: su, gaz, elektrik	Eczaneler, Baharatçılar
Kişisel Bakım, İlaç ve Kozmetik	Borçlanma ve Ana para faiz ödemeleri	Hayır Kurumları

Kaynak: Künü vd. 2015: 84.

Turizmin yarattığı istihdama bakıldığında, istihdam bakımından emek talebini karşılamak için otel, restoran işletmelerinde çalışan sayılarındaki artışlar, ikinci olarak ulaştırma, gıda ve eğlence sektörlerindeki istihdam artışları, üçüncü olarak ise elde edilen gelirlerin harcanması ile elde edilen makro alandaki istidam olarak ortaya çıkmaktadır (Baykul ve Maden, 2017: 69, 72).

3.4. Sürdürülebilir Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi

Yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılabilir kaynaklardan sürdürülebilir turizm incelendiğinde konu itibari ile sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınmaya katkısını içeren bir kaynağa rastlanmamıştır. Bunun dışında ulaşılabilir kaynaklarda sadece turizmin bölgesel kalkınmaya etkisi konusu araştırıldığı sonucu araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. İncelemeler sonucu ulaşılabilir olan dünya ve Türkiye’de sürdürülebilir turizm uygulamalarına bakıldığında genellikle uygulama yapılan bölgelerde turist sayılarının arttığını, istihdam artışlarının olduğu, bölgelerin ekonomilerinin geliştiği, alt-üst yapı sorunlarının çözüldüğü, uygulamaların bir bütün halinde yapılması doğal, beşeri ve sosyal çevrenin gelişmesine katkı sağladığı, turizmin bir bölgede gelişmiş olması turizme doğrudan veya dolaylı olarak bağlı olan sektörlerin de gelişimini desteklemesi, yapılan uygulamalar neticesinde bölgede yaşayanların sürdürülebilir turizm konusunda bilinçlendiği sonuçlarını ortaya çıkarmakta ve böylelikle bütün sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınmaya etkisinin olumlu yönde olduğunu ve uygulamaların bölgesel kalkınmada öneminin büyük rol aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu çıkarımın dışında ulaşılan

kaynaklarda turizmin bölgesel kalkınmaya etkisi bazı yazarlar tarafından aşağıdaki gibi açıklanmaya çalışılmışlardır.

Bacasız sanayi olarak görülen turizm sayesinde elde edilen gelir ile ödemeler dengesine katkı sağlarken ülkelerin ulusal ekonomilerinde yükselmelere neden olur

ve önemli gelir kaynağı oluşturmaktadır (Bahar, 2007: 5). Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü ile Avrupa Birliği turizm ve bölgesel kalkınma arasında bağlantı olduğu konusunda hem fikir olarak, turizmin bir strateji olarak kullanılması halinde bölgesel kalkınmayı sağlayacağı konusunda aynı düşüncelere sahiptirler (Baykul ve Maden, 2017: 66).

Turizmin bölgesel kalkınmaya etkisini sıralamak gerekirse turizm sayesinde ihracatı yapılmayan doğal, kültürel ve tarihi varlıklar geri kalmış bölgelere döviz girdisi sağlayacaklardır, bölgelere gelen turist artışları sayesinde yeni turizm yatırımları gerçekleştirilecek aynı zamanda bölgelerin alt-üst yapı sorunları çözülmüş olacaktır, geri kalmış bölgelerde turizmin gelişmesi demek turizme bağlı olan sektörlerinde gelişiminin sağlanması ve gelirlerinde artış olması anlamına gelmektedir. Turizm sayesinde geri kalmış bölgelerde ikamet edenlerin evlerini turistlere kiraya vermelerini ve bu sayede beraber kalmaları sosyal-kültürel açıdan toplumları çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmada önem taşımaktadır. Turizmin oluşması temiz bir çevre ile mümkün olduğundan toplumların çevre konusunda bilinçlenmesini sağlayacak sürdürülebilir turizm gelişmiş olacaktır. Geri kalmış bölgelerde turizmin gelişmesi iç göçlerin azalmasını veya durmasını sağlayarak iç göçler nedeni ile şehirlerde oluşan sorunların da azalmasını sağlayacak ve böylece ülkelerin kalkınmasına katkı sağlanmış olacaktır. Turizm potansiyelinin olduğu bölgelerde var olan sosyal-kültürel değerler turizmin çekim unsurları içerisinde yer alarak hem sosyal-kültürel değerlerin kaybolmasının önüne geçilmiş olacak hem de bölgelerin gelişimlerine hız kazandıracaktır (Cihangir, 2016: 43- 44).

Ülkemiz açısından bakılacak olunursa, ülkemiz de turizm için gerekli olan kaynaklar sanayinin gelişmediği bölgeler, sahiller, arkeolojik kazıların bulunduğu yerler, dağ yamaçlarında, tarihi kalıntıların bulunduğu yerlerde, turizme hizmet edecek göl kenarlarında mevcut bulunmaktadır. Ülkemiz bulunduğu konum itibarı ile geçmişte birçok medeniyetin kurulmasını sağlamış tarihi varlıkları ile turizm bakımından zengin bir ülkedir. Geçmiş tarihi yansıtan bu kültürel varlıklar turizm ile birlikte değer kazanmakta ve ekonomiye katkı sağlamakta bölgesel gelişime yardımcı olmaktadır (Çeken, 2008: 299).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

UYGULAMALARI

Sürdürülebilir turizm için işletmelerin, turistik bölgelerdeki yerel halk, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşlarının sürdürülebilirlik için dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bazı uygulamalar yapılmış ve uyulması gereken kurallar mevcut ve hala turizmin sürdürülebilir olmasını sağlamak amacı ile uygulamalar devam etmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda ulaşılabilen bazı turizm uygulamalarına değinilmiştir.

4.1. Dünyada Konaklama İşletmelerinde Yapılan Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ve Diğer Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

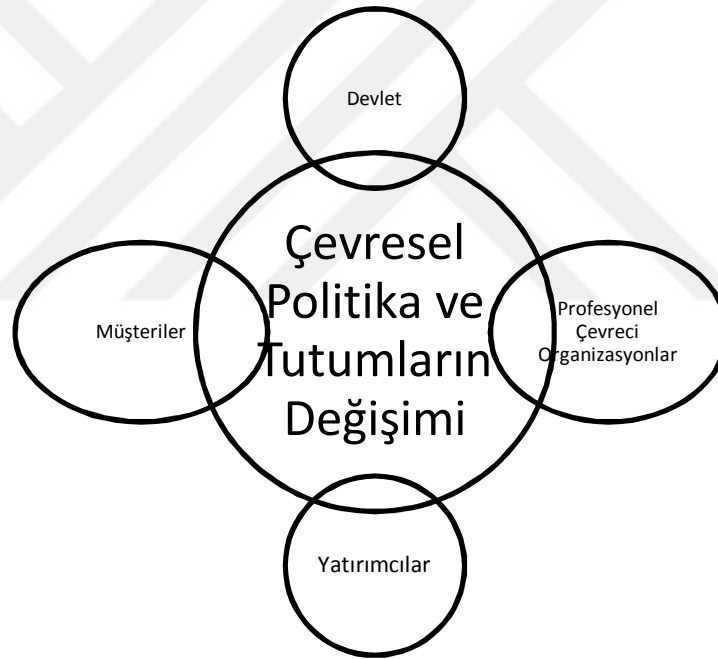
Sürdürülebilir turizm kavramının ortaya çıkışından itibaren konaklama işletmelerinde ve konaklama işletmeleri dışında yapılan turistik bölgelerde turizmi geliştirmek için yapılan uygulamalar mevcuttur. Konaklama işletmelerinin yapmış olduğu sürdürülebilir turizm uygulamaları iki amacı gerçekleştirmek için yapılır; birinci amaç işletmenin enerji tasarrufları yaparak maliyetleri azaltma ikinci amaç ise enerji tasarrufları sayesinde ekolojik çevreye verilen zararların minimum seviyeye düşürmek yer alır. Yapılan diğer bölgesel olsun veya olmasın yapılan bütün uygulamaların amacı ise bölgelerin tamamını kapsayarak turizm sayesinde bölgenin tamamen kalkınmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamak yer almaktadır.

4.1.1. Dünyada Konaklama işletmelerinde Yapılan Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

Küreselleşen dünyada ülkelerin gelişimine turizmin katkısının artması ülkeleri, turizmi geliştirmeye yönelik teşvik, kredi ve imkânlar sağlanmaya yönlendirmiştir. Turizmin gelişmesine yönelik bu faaliyetler neticesinde turizm işletmelerinde artışlar oluşmuş ve işletmeler kurulurken sadece ekonomik getirileri düşünerek kurulmaları neticesinde turizmin var olmasını sağlayan turistik çevrenin dikkate alınmamasına neden olmuş ve turizm sebebiyle çevreye verilen zararlar geri dönülmez bir şekilde artmaya başlamıştır. Çevreye verilen zararların fark edilmesi ile

başlayan sürdürülebilir turizm çalışmaları konaklama işletmelerinde yapılan uygulamalar ve yapılan diğer uygulamalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda otellerin çevreye duyarlı olmasında etkili olan faktörlerin yer aldığı şekil incelendiğinde öncelikle doğal çevrenin turizm faaliyetleri ve işletmeler neticesinde zarar görmesi sonucu çevreyle alakalı politikaların oluşturulması, devletin sürdürülebilir turizm için oluşturduğu kurallar, değişen dünya ile beraber bilinçlenen turistik faaliyetlere katılanların değişen talepleri, yatırımcıların yatırımlarını yaparken uzun süreli ekonomik getirisi olan yatırımları tercih etmeleri ve çevre konusunda duyarlı olan profesyonel çevre örgütlerinin konaklama işletmelerinin ekolojik çevreye karşı duyarlı olmasını zorunlu hale getirmektedir.

Şekil 4.1. Otellerin Çevreye Duyarlı Olmasında Etkili Olan Faktörler

Kaynak: Mesci,2014: 93

Konaklama işletmelerinde verilen ısıtma, soğutma, aydınlatma, yeme-içme, temizlik ve diğer hizmetler için enerji harcanmaktadır, harcanan bu enerjilerin hem işletme ekonomisine hem de ekolojik çevreye zararları oldukça fazladır. Dünyadaki bazı konaklama işletmeleri doğayı korumak, turizme katkı sağlamak ve işletmelerini ön plana çıkarmak, rekabet için yapılan uygulamalar yerini almaktadır. Aşağıda işletmelerin yaptıkları faaliyetler ile ilgili bazı örneklerle yer verilmiştir.

Ramada International Otelleri'nin ve Amerikan Express Kredi Kartları Şirketi'nin anlaşmasıyla uygulamaya konulan ve 40 ülkede bulunan Ramada Otellerinde konaklayanların ödemelerini Amerikan Express ile yaptıkları takdirde 1 dolar daha kesinti yaparak Asya-Pasifik ülkelerindeki doğayı korumak için yapılan faaliyetlerin çoğaltılmasında kullanılmak üzere Doğayı Koruma Örgütün de toplanan fonlar ile çevre koruma faaliyetleri için oluşturulmuş iş birliğine örnek olmaktadır.

Marriott'un işlettiği Residens Inn'in başlattığı üç aylık bir program sayesinde; müşterilerin de çevreyi koruma adına yaptıkları katkılardan memnun kalarak konaklamalarını uzatmalarına vesile olan uygulama, işletmede 5 gece ve fazlası konaklama yapan misafirlere verilen 2 dolarlık bağış kartları karşılığında ağaç fidanı almalarını veya Ulusal Balık ve Vahşi Hayat Fonuna yardımda bulunmalarını sağlayan uygulama ile 10.000 dolarlık bir bağışın toplanması sonucuna ulaşılmıştır.

Bangladeş'teki çamur ve bambudan yapılmış Panigram oteli bir eko turizm oteli olarak hizmet vermekte ve sürdürülebilir turizme örnek oteller arasında yerini almaktadır. Otel yakın civardaki köylerde yapılan el emeği vazo, palmiye yapraklarından yapılan yelpaze ve organik tarım ürünlerini yine bölgede yoksul kadınlar tarafından yapılan sepetler içerisinde otel misafirlerine sunarak hem bölgenin hem otelin tanıtımı yapılmaktadır; ayrıca alternatif enerji, organik tarım ve gri sudan yararlanarak çevreye duyarlı bir işletme olarak faaliyetini sürdürmektedir (Seyhan, 2010: 48).

Fairmont Chateau Whistler Resort Kanada'da bulunan Fairmont Otellerine bağlı bir otel olan dört mevsim hizmet veren şatoya benzer şekilde inşa edilen ve sürdürülebilirlik konusunda örnek olan oldukça lüks bir oteldir. Otelin bulunduğu bölgenin konut ve ticarete gelişmesinin çevre üzerinde yarattığı olumsuzluklar neticesinde işletme yöneticileri tarafından çevre üzerindeki bu olumsuzlukları azaltmak için enerji, atık yönetimleri, sürdürülebilir ürün ve hizmet geliştirilmesi ile toplum severlik konuları üzerinde çalışmalar yaparak bölgenin ve çevrenin gelişimini sağlamak amaçlanmak istenmiş, bundan yola çıkarak çeşitli faaliyetler yapılmaya başlanmıştır.

Tüm personeli dahil ederek çeşitli konularda eğitimler vermek ve daha sonra kontroller için yöneticilerin yapmış olduğu haftalık toplantılar, aylık toplantılar, personel kafeteryasında yıl içinde üç kez düzenlenen yeşil temalı günler, departmanların oluşturduğu bültenler ve personel gazetelerinin dışında misafirlerini, çevre sakinlerini ve iş ortaklarını da bu süreçlere dahil etmişlerdir. Turizm ve sürdürülebilirlikle ilgilenen okullarda eğitimler verilmiştir. Çimlerdeki yabancı otları yok etmek için kimyasal maddeler yerine elle yolma yöntemi seçilmiş, bütün şeklinde oluşan atıklar personel tarafından kullanıla bilirse personele veya yardım derneklerine bağışlanıyor eğer hiçbir işe yaramaz ise geri dönüşüme gönderiliyormuş. Ayrıca alınan temizlik malzemelerinin yerli olmasına ve gerekli ekolojik şartları sağlamasına dikkat ediliyor, doğaya ve ülke ekonomisine katkı sağlanması amacı dahilinde gerçekleştiriliyor.

Kimpton Hotels 2005 yılında ekolojiyi korumak, sürdürülebilirliği sağlamak ve sosyal sorumluluğu gerçekleştirmek adına 59 konaklama işletmesinde ve 64 restoranında uyguladığı kendileri tarafından oluşturulan “Eartcare” programını tanıtmıştır. Çevreye duyarlı faaliyetleri ile çeşitli ödüller, sertifikalar almışlar ve Yeşil Anahtar Eko- Değerlendirme Programı tarafından % 100 sertifikalı ilk otel olmuştur. Geri dönüşümlü kâğıt kullanmak ve çıktıları çift taraflı almak, misafir çıkışları sırasında misafir istekleri haricinde zarf kullanmamak, su tasarrufu sağlayan musluk, düş başlığı ve lavabo sistemleri kullanmak, tüm odalarda geri dönüşüm kutuları yerleştirmek, işletmelerin genelinde kâğıt, cam, plastik, pil, karton ve cep telefonu gibi ürünlerin geri dönüşümleri sağlanmakta, bir kısmı kullanılan şampuan, saç kremleri(doğal içerikli ve çevre dostu tedarikçilerden alınmakta), çarşaf ve havluları atmak yerine yerel yardım kurumlarına bağışlanmak, tüm fitness zeminlerini geri dönüşümlü kauçuktan yapılmasına özen göstermek, oda kapı anahtarları %30 kullanıldıktan sonra geri dönüşümle işlem görmüş plastiklerden üretiliyor olması, yazıcılarda soya bazlı mürekkeplerin kullanılması gibi yapılan faaliyetler ile diğer otellere sürdürülebilir turizm konusunda yapılabilecekler konusunda öncülük etmektedir (Çelik, 2014: 78-82).

Bunların dışında işletmelerin sürdürülebilir turizm için yapmış oldukları uygulamalar neticesinde bazı eko-etiket adı altında konaklama işletmelerinin almış olduğu çeşitli sertifikalar, belgeler, programlar mevcuttur.

Avrupa Birliği Eko-Etiket (EU Ecolabel); lisansı performans ve çevre bazlı bir ürün ve hizmetlere verilen etikettir. Bu etiketi taşıyan ürünler daha az enerji tüketmekte ve kullanım süreleri boyunca çevreye daha az zarar vermektedirler. 2010 yılında toplamda 422 konaklama işletmesine lisans verilmiştir (Çelik, 2014: 52).

Eco certification; Malta Turizm İdaresi tarafında Malta adasındaki otellere verilen bir eco-etikettir. Malta adaları otellerinin %15'i veya otel odalarının %30'u ECO sertifikasyonuna sahiptir.

Eco Hotels Certified; amacı ticari faaliyetlerde ekolojiyi, sürdürülebilir kalkınmayı ve yerel ekonomiyi desteklemektir. Sürdürülebilirlik ilkelerine uygun faaliyette bulunan konaklama işletmelerine verilen bu etiket, işletmelerin toplam kaynak kullanımlarını dikkate alıyor.

Estonian Ecotourism Quality Label; bu etiket yerel ekonomik kalkınmayı ve Estonya'nın doğal ve kültürel mirasının korunmasını destekleyen seçenekleri tercih ettiklerini gösteriyor.

Green Certificate Latvia; bir Letonya etiketi, tatil tesislerinin doğal kaynakları korudukları ve akılcı bir şekilde kullandıkları anlamına geliyor. Çevre dostu turizm faaliyetleri ve yerel olarak üretilmiş sağlıklı gıdalar sunan söz konusu bu tesisler aynı zamanda turistlere bölgenin doğal, kültürel ve tarihsel açıdan turistik yerleri hakkında da ayrıntılı bilgiler veriyor.

Green Globe Certificate; Green Globe Standardı, seyahat ve turizm şirketlerinin çevre ve sosyal açıdan sorumlu ve sürdürülebilir faaliyetler sürdürmelerini destekleyen olanaklar sunan bir sertifikadır.

Green Key; Turizm ürünleri için uluslararası bir eko-etiket olan Green Key, turizm sektöründeki şirketlere verilen bir diploma özelliği taşıyor. Green Key, bugüne kadar 45 ülkede 2100'den fazla otel ve tesise verildi.

Green Tourism Business Scheme; İngiltere ve İrlanda'nın ulusal sürdürülebilir turizm sertifikasyon programı olan GTBS, 2400'den fazla üyeye sahiptir. Ulusal turizm ajansları tarafından desteklenen tek ulusal sertifikasyon programıdır. Yeşil Turizmi tercih eden kuruluşlar, enerji ve su verimliliği, atık yönetimi, satın alma, seyahat ve biyolojik çeşitlilik gibi alanlarda 145 kriterden oluşan katı kurallara göre değerlendirilirler (İş dünyası ve sürdürülebilir kalkınma derneği, 2014:72-73).

LEED; ABD Yeşil Bina Konseyi USGBC tarafından 1999 yılından beri verilmektedir. Yeni bina inşasında veya yapılmış bina düzenlemesinde uygulanacak olan sürdürülebilir tasarlama kriterleri için oluşturulan puanlama sistemidir. Bu sisteme dahil olan yapılar 8 farklı kategoriden oluşmaktadır (<https://www.ecobuild.com.tr/single-post/2017/07/25/LEED> Erişim Tarihi: 12.01.2019):

- Yerleşim Yeri ve Ulaşım - Location and Transportation
- Sürdürülebilir Araziler - Sustainable Sites
- Su Verimliliği - Water Efficiency
- Enerji ve Atmosfer - Energy and Atmosphere
- Malzemeler ve Kaynaklar - Materials and Resources
- İç Mekan Kalitesi - Indoor Environmental Quality
- Tasarımda Yenilikler - Innovation in Design
- Regional Priority - Bölgesel Öncelik

Dünyadaki Zincir Oteller: Dünyada sürdürülebilirlik konusu üzerinde duran zincir oteller atıklar, su ve enerji tüketimi konusuna ağırlık vermektedirler ve bu oteller içerisinde Hilton, Marriott, Hyatt, Accor ve Starwood işletmeleri yer almaktadır. Hilton'un 2009-2014 yılları arasında dünyadaki bütün otellerin de Light Stay adlı sürdürülebilirlik ölçüm sistemi ile bütün otellerini kontrol edebilmekte ve işletmelerindeki enerjiyi %5, atık oluşumunu %20 ve su kullanımını da %10 düşürmek hedefleri arasında yer almaktadır. Diğer bir zincir otel ise Marriott'tur, bu otelin sürdürülebilir otel tasarımları ve işletmesinde ciddi çalışmaları ve şartnameleri mevcut olan oteller zinciridir. Harcanan enerjiyi %25 azaltmayı hedefleyen

otellerinde ve alt marka olan Renaissance, Courtyard, Residence Inn otellerinde elektromekanik sistemlerin kullanımı, işletmelerde kullanılmak üzere verimli ekipmanlar teşvik edilmekte, su tüketimini standartlardan daha düşük olacak şekilde ekipman kullanımını hedeflemektedirler, ayrıca personelin ve misafirlerin ekolojik sosyal sorumluluk hakkında eğitilmeleri, atıkların yüksek oranda geri dönüştürülmesi, çevre dostu ekipmanların kullanılması, dikkat etikleri konular içerisinde yer almaktadır (<http://www.yesilbinadergisi.com/yayin/703> Erişim tarihi: 11.01.2019).

4.1.2. Dünyada Yapılan Diğer Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

UNEP (Birleşmiş Devletler Çevre Programı) ve Dünya Turizm Örgütü'nün taşıma kapasitesi ile alakalı “kaynaklar üzerinde en az etki ile tatilciler için en üst düzeyde tatmin” felsefesini turistlerin çok yoğun olduğu turizm merkezleri için kullanmışlardır. Buna bağlı olarak;

- Costa Rica’da Manuel Antonio Milli Parkına aynı zamanda 800’den fazla turistin girmesine izin verilmemekte ve Costa Rica’yı ziyaret eden yabancı turistlerden giriş ücreti olarak alınan 1,30 dolar 15 dolara yükseltilmiş ve bu sayede ziyaretçi sayısı azalmasına rağmen parkların gelirlerinde beş kat artış yaşanmaktadır.
- Ekvador’da ise Pasachoa gibi milli parklar ziyaretçi yoğunluğundan oluşan doğal çevrenin tahribini azaltmak ve çevrenin kendini yenilemesi için yılda bir ay kapatılmaktadır.
- Yeni Zellanda’da “Ateş Böceği Mağaraları” ile bilinen Waitomo Caves bölgesindeki mağaraya bir günde düzenlenen dört tur yapılmakta ve bu turlara katılan ziyaretçilerin fazlalığı nedeni ile mağaranın ısınmasına, karbondioksit artışı ile birlikte kireç taşlarının aşınmasına neden olduğunun fark edilmesi ile birlikte daha az sayıda ziyaretçi ile daha çok tur düzenleyerek mağaradaki ısınmanın ve karbondioksit salınımının azalması sağlanmış mağaranın doğal ortamının korunması gerçekleştirilmiştir (Seyhan, 2010: 47).

Ayrıca yukarıda sıralanan uygulamaların dışında aşağıda dünya ülkelerinde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları yapıldıkları bölgelerde var olan turizm çekiciliklerini koruma altına alarak turizmden daha verimli bir şekilde faydalanmak, turizmden elde edilen gelirin arttırılması ve en önemlisi uygulama yapılan yerlerin bölgesel kalkınmasını sağlayarak gelecek kuşaklara turizm değerlerinin aktarılması amaçlanmıştır.

Guatemala Sürdürülebilir Turizm ve Temiz Su Projesi: Chisec kasabası Guatemala’da Orta Amerika’da yer alıyor, kasabanın 12 km ilerisinde yeraltı nehirleriyle beslenen turkuaz Sepalau Lagünleri bulunmaktadır. Mart ve ağustos ayları arasında hava sıcaklığının artması sonucu azalan yağmurlar sebebi ile yağmur suyunu biriktirerek kullanma olayı gerçekleştirilemediğinden ötürü bölgedeki turizm kaynağı olan turkuaz lagünlerini kendi ihtiyaçları için kullanmaya başlayan yerel halk bu göllerin turkuaz rengine zarar vererek turizmin azalmasına sebep olmuş bu sebeple bir proje oluşturulmuştur; bu projede bölge halkının su ihtiyacını karşılamak için bir yıkama istasyonu ve bu istasyona bağlı drenaj göletleri yapılmış, bu göletlerde temizlenen kirli yıkama suyu temizlenerek lagünlere verilmeye başlanmıştır. Böylelikle bölgedeki temiz su soruna çözüm bulunmuş olup, bölge halkının ekonomik ve sosyal biçimde gelişmesi desteklenmiş ve turizmde sürdürülebilirlik koruma altına alınmıştır (Demirel, 2010: 57).

Balear’da Sürdürülebilir Turizme Geçiş Çalışmaları: İspanyaya bağlı fakat özerk olan adalar ile ilgili yapılan çalışmada kitle turizminden kaynaklanan yoğunluk nedeni ile adalarda var olan doğal kaynakların hızlı nüfus artışı ve yoğun kullanımının vermiş olduğu tahribin fazla olması nedeniyle sürdürülebilir turizm için arayışlar başlamıştır. Turizm aktivitelerinin bölgede çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlara yol açtığı, tarım ve hayvancılığı etkilediği, zayıf atık ve su yönetimine neden olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle sahil otelleri yerine iç bölgelerdeki çiftlik evleri konaklamalarda kullanılmaya başlanmış, alternatif turizm türlerine yatırımlar yapılmış, sahildeki yollar trafiğe kapatılarak yürüyüş yollarına çevrilmiş, konaklama işletmelerinden ekoloji vergisi alınmaya başlanarak turizm endüstrisinde ve çevre koruma faaliyetlerinde kullanılmıştır (Demirel, 2010: 59).

Yeni Zelanda’da Sürdürülebilir Turizm Planlaması: Yeni Zelanda turizminde sürdürülebilir turizm planlamasını kapsayan incelemeler ile birlikte; Yeni Zelanda’nın turizm potansiyelini “temiz ve yeşil ülke” ve “%100 saf” sloganıyla hazırlanmış olan görseller ile turizm pazarlaması yapıldığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bazı yıllarda yapılan görsellerde Yeni Zelanda’nın doğal güzellikleri ön plana çıkarılmıştır. Diğer görsellerden farklı olarak 2001-2004 yılları arasında yapılan görsellerde Yeni Zelanda’da çekilen “Yüzüklerin Efendisi” filmine göndermeler de yapılmış olup, son zamanlarda turistlerin artması sebebi ile “Kaynak Yönetimi Kanunu” çıkarılmış olup, doğal kaynak kullanımında koruma- kullanma dengesi içinde sürdürülebilirlik anlayışına karar verilmiştir (Demirel, 2010: 60).

Avustralya Turizminde Sürdürülebilirlik: Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte 1991’de “Eko Turizm Avustralya” adlı kâr amacı gütmeyen birçok farklı kesimden kurum, kuruluş ve kişilerden oluşan bir birlik kurulmuştur. Sürdürülebilirlik ile ilgili çeşitli standartlar hazırlanmakta, sürdürülebilirlik politikaları üretilmekte, tur operatörlerine eğitim vermekte ve pazarlama ilkeleri geliştirmektedir. Böylelikle Avusturalya turizminde sürdürülebilirlik sağlanmış olacaktır (Demirel, 2010: 64).

İspanyol Kıyılarında Sürdürülebilir Turizm Değerlendirmesi: Blancas, Gonzales, Oyola ve Perez (2010), araştırmacılar bir araya gelerek İspanya kıyılarının sürdürülebilirlik üzerine değerlendirmelerini içeren bir çalışma yapmış ve bu çalışmada sürdürülebilirliğin sosyal, ekonomik ve ekolojik boyutları kapsamında değerlendirmeleri sonucu sürdürülebilirlik kavramı ile bazı değerlere ulaşılmıştır. Her gün kişi başına yaklaşık 4,410 litre su yeniden kullanılmak üzere arıtılmakta buda yenilenebilir su kullanımının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Şehirden sağlanan su tüketimi düşüktür. Neredeyse tüm plajlarda (%90,22) temizlik ve güvenlik hizmetleri bulunmaktadır. Plajların yarısından fazlası mavi bayraklıdır (%63,33). %23,99’u doğa koruma bölgesi içerisindedir. Turistlerin talepleri ve sunulan hizmetler mevsimsel değildir. Konaklama tesislerinin %73,6’sı tüm yıl boyunca açıktır. Yüksek sezondaki turist sayısının yerel halka oranı yani sosyal taşıma kapasitesi düşüktür. Yüksek sezondaki istihdamın toplam istihdama oranı

düşüktür. Turizmdeki istihdamın oranı diğer sektörler göre yüksektir. Konaklama tesislerinin doluluk oranları yıl boyunca istikrarlıdır. Turistlerin kişi başına harcamaları yüksektir (Demirel, 2010: 64).

Rodos'ta Yerel Halkın Sürdürülebilir Turizm Bilinci: Sürdürülebilir turizm gelişmesi ancak halk tarafından bilinir ve gerçekleştirilmek istenirse mümkün olabilir. 2000'lerden başlayarak adada turizmin olumsuz etkileri olan bio çeşitlilikte kayıplar, orman yangınlarında artış, adanın doğal görünümünde bozulma, gürültü, trafik, istihdamın mevsimselliğinde artış, turizm ürünlerinde düşük fiyatlar gibi sorunlar baş göstermiştir. Bu nedenle Rodos'ta yaşayan turizmin önde gelenleri ve lise öğrencileri ile yapılan sürdürülebilir turizmin ne ifade ettiği ile ilgili bir çalışma yapılmış ve sürdürülebilir turizmi bildikleri ve 1990'lı yıllardan başlayarak 2006 yılına kadar devam eden "Kıyı Alanı Yönetim Programı" sayesinde Rodos'ta var olan sürdürülebilir turizm bilinci artışına sebep olmuştur (Demirel, 2010: 67).

Slovenya Kıyılarında Sürdürülebilir Turizm Çalışmaları ve "Kıyı Alanı Yönetim Programı": Akdeniz'in kuzey ucunda bulunan Slovenya'da falezler, bataklıklar, mağaralar, plajlar ve kültürel miraslar bakımından zengin olan ülke de 21.000 yatak kapasitesi ve yılda yaklaşık 400.000 turisti ile plaj turizminin yanı sıra sağlık ve kumarhane turizminin dışında yıl boyunca yapılan konferanslar ülke turizmine büyük oranda katkı sağlamaktadır. Yakın zamanda ise eko-turizm ve kültürel turizmin giderek daha önemli olmaya başlaması ile bozulan çevreyi koruma adına 1990'lı yıllardan itibaren kıyı bölgelerindeki doğal mirasları içinde barındıran bölgeleri korumak amacıyla sürdürülebilir turizm ortaya çıkmıştır. Bu korumanın sonucunda büyümekte olan çevresel sorunların çözümünde katılımcıların bütününün işbirliği ile gerçekleştirebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Koruma alanları içerisinde olan doğal rezervler; tatlı su göllerinin yanı sıra, falezleri, lagünleri, sualtı habitatlarını, tuz bataklıklarını, tuz havuzlarını, Akdeniz bölgesinin bitki ve hayvan rezervleri yer almaktadır. Bu turizm kaynaklarının korunması Slovenya'da sürdürülebilir turizme katkı sağlamakta ve ülkedeki turizm bölgelerinin gelişimine, kalkınmasına olanak sağlamaktadır (Demirel, 2010: 69).

Sürdürülebilir Turizmde Ürdün Örneği: 1987 yılında kurulan “Ajloun Doğa Koruma Alanı” da sürdürülebilir eko turizmin başarıyla uygulandığı bölgelerin başında gelmektedir. Ajloun’da konaklamalar ormanlar içerisinde yer alan bungalovlarda veya ahşap kulübelerde yapılmakta; Ajloun Kalesine, arkeolojik alanlara veya yöresel kültürlerin görüleceği yerlere yapılan yürüyüş yolları gibi (turistlerin ilgisini çeken yörenin geçim kaynağı olan zeytinden yapılan sabun ve zeytinyağı) yürütülen turizm faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla; konaklama imkânlarından, bölgede yaşayan kadınlar tarafından hazırlanan hediyelik eşyalara kadar tüm turizm ürünleri yerel ekonomiye katkı sağlayarak, doğal çevrenin korunmasına yöneliktir (Demirel, 2010: 70).

Fiji’de Sürdürülebilir Deniz Turizmi Projesi: Fiji Okyanusya’da bulunan bir ülkedir, buradaki halkın geçim kaynağı ise balıkçılıktır ve kontrolsüz balıkçılık adanın çevresindeki resifleri ve bu resiflerde yaşayan canlıları tehdit etmektedir. Sivil toplum örgütleri tarafından 2002’de “Köpekbalığı Resifleri Deniz Koruma Projesi” ile resiflerin bir kısmı kapatılarak sürdürülebilir turizm alanı olarak korunması sağlanmış, köpek balığı gözlem dalış alanları oluşturulmuş uzun vadede turistlere dalış imkânı sunmanın yanında yerel halka gelir sağlama imkânı yaratması amaçlanmıştır.

Macaristan- Budapeşte Örneği: Kültürel ve doğal miraslara ev sahipliği yapan Macaristan- Budapeşte 2. Dünya Savaş’ında tamamen yıkılan yapılarla mevcutken uygulanan yenileme çalışmaları sayesinde hem turizmde hem de günlük yaşamda kullanılabilecek yapılarla karşılaşmaktadır. Ayrıca UNESCO’nun Dünya Mirasları Listesine (en başta Macaristan’ın başkenti olan Budapeşte) girmiş ülkeler arasında yerini almaktadır. Doğal, tarihi ve kültürel varlıklarını koruyan Budapeşte var olan değerleri bütünlük çerçevesinde koruyarak veya restore ederek turizmin hizmetine sunmanın dışında gündelik olarak da kullanılabileceğini gösteren bir kent olarak karşımıza çıkmaktadır. Budapeşte zengin mimarisiyle 1873 yılında kurulmuş bir başkenttir. Şehrin Buda olarak bilinen bölgesi eski, Peşte olarak bilinen bölgesi ise yeni kent merkezini oluşturan kenti, Tuna Nehri ikiye bölmektedir. Tarihi yapıların korunması sürecinde yerel yönetimin ve özel sektörlerin ortak hareket

etmesi yer almıştır. Ülkenin Avrupa Birliğine tam üye olması ile desteklerin artması neticesinde tarihi dokuların korunması ve restorasyonu hız kazanmıştır. Günümüzde tarihi mimari yapılarını ön planda tutarak turizm pazarlamasını en iyi yapan ülkeler içerisinde yerini almaktadır (Üçer, 2011: 45).

Çek Cumhuriyeti –Telc Şehri Örneği: Başka bir sürdürülebilir turizm örneği de başkenti Prag olan Çek Cumhuriyeti- Telc Şehri örneği; bu ülkede yapı olarak tekil korumadan, çevre ile bütüncül koruma ölçeğine geçiş yapılmıştır. Çünkü sadece yapıların değil doğal çevre ile uyumlu yapılar ile bir bütün halinde sürdürülebilir turizm yapılabilir anlayışı ile geçişler yapılmıştır. Bu nedenle önce kent merkezlerinde uygulamalar başlamış daha sonra tarihi köyleri de içinde barındırmış ve en son olarak kültürel peyzajda dahil edilerek sürdürülebilirlik bir bütün olarak devam etmiştir. Sonuç olarak işlevselliği değişen fakat tarihi dokusu değişmeyen 14. yüzyıla dayanan yapıları ile var olan Telc Şehri bütüncül koruma ile sürdürülebilir turizm örnekleri arasında yerini almaktadır. Sürdürülebilirlik konusundaki başarıyı yönetim kademesi dışında olan toplumunda yaşam tarzı haline getirmesi başarıyı arttırmaktadır (Üçer, 2011: 51).

Belçika – Brugge Örneği: Ticaret ve sanat merkezlerinden biri olan Belçika’da gotik(uzun yapı, ağırlığı tutan sivri uçlu dayanma kemerleri ve kubbeli tavanlar; örnek: katedraller ve kiliseler) mimari ön planda bulunmaktadır. Belçika’nın Dünya Mirasları Listesinde 10 adet kültürel değer bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Brüksel’deki La Grand-Place (1998), Canal du Centre’deki Gemi Asansörleri (1998), Fransa ve Belçika’daki Çan Kuleleri (1999) (Fransa ile ortak paylaşılan eserler), Mimar Victor Horta’nın Evleri (2000), Tournai’deki Notre-Dame Katedrali (2000), Stoclet Sarayı (2009) yer almaktadır. Brugge şehri orta çağ yapılarının en iyi şekilde korunduğu bir şehir olarak 2000 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine girmiştir. Yukarıda var olan sürdürülebilir turizm uygulamaları incelendiğinde bu şehirlerde sadece tarihi ve kültürel yapılar tek tek ele alınmamış olup içinde bulundukları şehirlerin tamamı bir bütünlük içerisinde değerlendirilerek çeşitli düzenlemeler, yasalar ve restorasyonlar yapılmış olduğu görülmektedir. Şehrin tarihi yapısı, ortaçağ sokakları ile yapılan aktiviteler şehre yılda 3 milyon civarı turist

çekmektedir. Sonuç olarak Brugge'nin bugünkü şekline kavuşmasında başarılı koruma uygulamaları yer almaktadır (Üçer, 2011: 55).

1992 Fransa Kış Olimpiyatları ve Norveç Kış Olimpiyatlarının karşılaştırılması: 1992 yılında Fransa Alplerinde yapılan 60 ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen olimpiyatlarda 2000 atlet ve 2 milyon ziyaretçi için yapılan hazırlıklar çok fazla çevresel tahribata neden olmuştur. Yol yapımı, pist yapımı ve beton dökülerek alanların kentleştirilmesi için 30 hektar alanda ağaçların kesilmesi gibi çevreye ciddi zarar verilmiştir; buna karşın Norveç'te bir sonraki yıl yapılan olimpiyatlarda ise çevreye duyarlı şekilde davranılmıştır. Olimpik salon çam ormanlarının başlama çizgisinin altında dağın içi oyularak yapılmış böylece çevreye verilen zarar daha aza indirgenmiş ve bu sayede % 50 ısı tasarrufu sağlanmıştır. Ayrıca konaklamayı sağlayacak yapılaşma yerine orman içlerine kurulan çadırlarda konaklamak ve patates nişastasından yapılan tabakların yemeklerde kullanılması ve sonrasında hayvan yemi ve gübre olarak kullanımı sağlanmış, çevre dostu bardak ve geri dönüşümlü kâğıtlar kullanılmıştır. Böylelikle çevreye çok ciddi zarar vermeyen doğal çevreyi sürdürülebilir kılan bir olimpiyat olması sağlanmıştır (Seyhan, 2010: 46).

4.2. Türkiye'de Konaklama İşletmelerinde Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları ve Diğer Uygulamalar

Türkiye'de tıpkı diğer ülkeler gibi turizmden faydalanmaktadır; turizmden faydalanırken bir yandan ekonomik gelir elde ederken diğer bir yandan çevreye verilen olumsuzluklar nedeni ile turizmin sürdürülebilirliğini sağlamak ve turizm sayesinde sosyal, ekonomik ve beşeri anlamda gelişme göstermek amacı ile Türkiye'nin çeşitli yerlerinde ve konaklama işletmelerinde çeşitli sürdürülebilir turizm uygulamaları faaliyetleri gerçekleştirilmiş veya planlanmış bir şekilde yer almaktadır. Bu uygulamalardan erişilebilenler hakkında aşağıda kısa bilgiler yer almaktadır.

4.2.1. Türkiye’de Konaklama işletmelerinde Yapılan Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

Yeşil Yıldız uygulaması; çevrenin korunması, çevre bilincinin geliştirilmesi, turistik konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı yapılaşmanın ve işletmecilik özelliklerinin teşvik edilmesini” amaçlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen sertifika işletme bünyesinde uygulanması gereken sürdürülebilirlik sağlayan uygulamalardır. Bunlar su ve enerji tasarrufu, atık miktarının azaltılması, turistik tesislerin çevreye uyumlu olması, işletme çalışanlarını, misafirleri ve yerel halkı çevreye duyarlılık konusunda bilinçlendirmek için ilgili kurumlarla işbirliği içinde eğitimlerin verilmesini sağlamak, yenilenebilir enerji kaynağı kullanımının teşvik edilmesi ve AB kriterlerinin (Eco label) genelini içermektedir. Antalya Belek’te bulunan Calista Luxury Resort Oteli sertifikayı alan ilk oteldir (Kutluay Tutar, 2015: 347; Giritlioğlu ve Güzel, 2015: 891; <http://www.ekoyapidergisi.org/647> Erişim tarihi:12.01.2019).

Tablo 4.1. Çevreye Duyarlı Yeşil Yıldız Belgeli Tesislerin İllere Göre Dağılımı

İller	2016	2017	İller	2016	2017	İller	2016	2017
Antalya	164	201	Gaziantep	2	4	Mersin	1	2
İstanbul	45	56	Konya	2	3	Sakarya	1	1
Muğla	25	37	Adana	2	3	Sinop	1	1
İzmir	17	27	Denizli	2	2	Trabzon	1	1
Ankara	10	20	Nevşehir	1	3	Yalova	1	1
Aydın	4	5	Erzurum	2	2	Zonguldak	1	1
Bursa	3	6	Kocaeli	2	2	Malatya	1	1
Hatay	3	4	Eskişehir	1	3	Kayseri	1	1
Afyon	3	4	Giresun	1	1	Bolu	1	1
Ordu	3	3	Kütahya	1	1	Çanakkale	1	1
Şanlıurfa	3	3	Mardin	1	1	Samsun	-	1
			Tekirdağ	-	1	Toplam	307	404

Kaynak: <https://www.turizm gazetesi.com/news> Erişim tarihi:14.01.2019

Yukarıdaki Tablo 4.1’de 2016-2017 yıllarındaki yeşil yıldız sayıları illere göre dağılımı verilmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere Türkiye genelinde yeşil yıldızla olan talepler artış göstermiş olup bir yıl içerisinde yıldız alan 97 otel daha eklenerek toplamda 404 otele ulaşmış ve ortaya çıkan sonuç ise; çevreye karşı duyarlılık yıllar artış gösteriyor diyebiliriz.

LEED veya BREEAM; Türkiye'deki konaklama işletmelerine verilen ve uygulanan sertifikalardır ve bu sertifikalara sahip otellerin çevre dostu olduğu bilinmektedir. Türkiye'de Sötlüce Hilton Garden Inn, Renaissance Beşiktaş Otel, Workinn Otel Gebze, Varyap Meridian Oteli gibi projeler LEED sertifikasına başvuruda bulunan otellerdendir (Canbay, 2011; <http://www.yesilbinadergisi.com/yayin/703> Erişim tarihi: 11.01.2019). 2017 yılında toplamda 23 konaklama işletmesi Türkiye'de LEED sertifikası almış ve 24 otel ise başvuru aşamasında olduğu belirtilmiştir. Sertifikayı alan işletmeler İstanbul, Antalya, Bursa ve Muğla illerinde bulunmaktadır. Enerji tasarrufunda %20 ila %60 arasında değişen tüketim harcamalarındaki azalmalar işletmelerin en büyük avantajları arasında yer almaktadır. Bununla birlikte işletme giderlerinde yer alan azalmalar, işletme çalışanlarında ve işletmede konaklayanlarda memnuniyet, işletme iç ortamı çevre kalitesinin artması ve çevreye verilen zararın azalması LEED sertifikası alan tüm işletmeler çevreye duyarlı olan işletmelerdir (<https://www.ecobuild.com.tr/single-post/2017/07/25> Erişim tarihi: 12.01.2019). İşletme binasının yerleşimi ve mimarisi, su kullanımı, yenilenebilir güneş enerjisi kullanımı, kullanılan malzemelere kadar değerlendirilerek verilen sertifikaya sahip Türkiye'deki Hilton Garden Inn İstanbul Golden Horn LEED Altın sertifikasını alan ilk otel olma özelliğini taşımaktadır. Projenin %30'unda kullanılan yerel malzemelere ek inşaatın %30'u da geri dönüştürölmüş malzemelerden yapılmıştır (<http://www.mimarlarabulten.com/yazilar> Erişim tarihi: 11.01.2019).

5. Dünya Su Formu bünyesinde çevre dostu forumu ile TUROB ve Bureau Veritas işbirliğiyle Türkiye'de gerçekleştirilen yeşil oteller projesi: 5. Dünya Su Formu bünyesinde çevre dostu forumu ile TUROB ve Bureau Veritas işbirliğiyle Türkiye'de gerçekleştirilen yeşil oteller projesinde beş yıldızlı otel kategorisinde Polat Renaissance Hotel İstanbul birinci olmuştur(Bureau Veritas Belgelendirme, pek çok farklı ürün, sistem, menkul ya da gayrimenkulun belirlenmiş standartlara uygunluğunu doğrulama ve resmi olarak onaylama (sertifika ile) yetkisine sahip, yerel ve uluslararası birçok kurum tarafından akredite edilmiş bir belgelendirme kuruluşudur).Proje, otellerin su ve enerji tasarrufu yaparak ve atık yönetimini destekleyerek, gelişmekte olan çevreye duyarlı tüketici tercihleri

karşısında işletmelerin nasıl ayrıcalık kazanabileceklerini anlatmayı amaçlamaktadır. Renaissance Hotel doğalgaz motoru ile elektrik üretilip aynı zamanda motorun egzoz gazı ısısı ile buhar ve sıcak su üretimi de sağlamaktadır (Atay ve Dilek, 2013: 207).

4.2.2. Türkiye’de Yapılan Diğer Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları

2008’de Yeşil Katalog uygulaması: 2008 yılında tur operatörünün “Yeşil Katalog” uygulaması ile İzmir/Bergama’daki Yunt Dağ’ında rüzgâr parkı kurarak 7 yılda 700 bin ton karbondioksitin emilmesi ile 300 bin kişiye temiz enerji, teknoloji transferi ve istihdam olanağı sağlanması hedeflenmiş olup turlara katılan müşterilerinde çevre projelerine katılmaları için kampanya düzenlenmiştir. Bu katalogta kâğıt kullanmamak adına internet adresinde yer alan “Yeşil Katalog”da çevre bilincini önde tutan destinasyonlar ve işletmelere yer verilmiş olup çevre bilinci oluşturan turlara da yer verilmiştir. Aynı zamanda gelen tatilcileri de çevre bilinci ile tatil yapmaya özendirme hedefinde olan bir projedir (Seyhan, 2010: 46-47).

Ekodiyalog Projesi: Ekodiyalog Projesi 2006-2007 yıllarında 6 aylık Avrupa Birliği destekli bir proje olup Karadeniz Çevre Derneği tarafından yürütülen Ayder Yaylası, Fırtına Vadisi ve Kaçkar Dağları Milli Parkı içerisinde yer alan turizm işletmeleri ve yerel tur operatörlerinin eko turizm ve çevre konusunda bilgilendirilerek sürdürülebilir eko turizm olgusunu yaratma düşüncesi ile ortaya koyulmuştur ve aynı zamanda STK-Kamu işbirliği kurmak amaçlanmıştır. İşletmeler, sertifikasız olan tur rehberleri, ilde bulunan turizm il müdürlükleri, orman ve çevre müdürlüklerinde çalışan personel projenin hedef kitlesini oluşturmaktadır; projenin temasını çevre koruması ve özel eko turizm oluşturmaktadır. Proje kapsamında 140 kişilik bir gruba eko turizm ve gelişimi, kamu-STK ve bölge halkının dayanışmasının önemini belirten veriler yer almıştır. Bu eğitimler sonucunda bölge halkının eko turizm ve sürdürülebilir turizm konularında bilinçlendirilerek, bölgenin doğal güzelliklerinin turizm için yeterli olduğu anlaşılmıştır (Demirel, 2010: 74).

Kaçkar Dağları Sürdürülebilir Orman Kullanımı ve Koruma Projesi: Türkiye’nin kuzey doğusunda yer alan Kaçkar Dağları, Sürdürülebilir Orman Kullanımı ve Koruma Projesi 2006-2010 yılları arasında sivil toplum örgütleri ve

kamu kuruluşları işbirliği ile Avrupa Birliği'nden destek alınarak bozulan orman ekosistemini ve biyolojik çeşitlilik kaybını azaltmak ve bu azalmayı tersine çevirmek için katkıda bulunmak amacı güdülmüştür.

- Biyolojik çeşitlilik içeren sürdürülebilir orman
- Yerel halkın sürdürülebilir orman kaynakları kullanımı
- Var olan yaban hayatı koruma
- Ormanlar üzerinde büyük etkisi olan kitle turizmin etkilerinin azaltılması, projenin hedefleri arasında yer almaktadır.

Proje kapsamında yapılan incelemeler sonucunda bu bölgede turizm gelişiminin yavaş olduğu ayrıca planın ve düzenin olmadığı görülmüştür. Ayrıca yerli ziyaretçilerin gelen yabancı ziyaretçilerden dört kat fazla olması ise sürdürülebilirliğin iç turizme yönelmek ile sağlanabileceği sonucuna varılmıştır (Demirel, 2010: 78).

Gediz Deltası'nın Koruma Durumunun İyileştirilmesi İçin Bölge Yerleşkelerinde Sürdürülebilir Turizmin Oluşturulması Projesi: Gediz nehrinin yedi defa yatağının değişmesi sonucu oluşan Gediz Delta'sı çeşitli kuş türlerine, bitki, kelebek ve memeli hayvan türlerine ev sahipliği yapması, flamingoların ürettiği noktalardan biri olması nedeni ile önemli bir çevreye sahiptir. Gediz Deltası'nın koruma durumunun iyileştirilmesi için bölge yerleşkelerinde sürdürülebilir turizmin oluşturulması projesi devlet planlama teşkilatının 2007'de Avrupa Birliği'nin sağladığı finansman ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın ve Türkiye destekli kamu-sivil toplumların desteği ile yürütülmüş olup bölgenin biyolojik çeşitliliğinin, ekolojik işlevselliğinin ve peyzaj değerlerinin korunarak elde edilen turizm gelirleri ile bölge halkına sürdürülebilir turizmden katkı sağlamak amaçlanmıştır. Hedef kitle olarak Seyrek ve Sasalı belde halkı, işsiz genç kadınlar, sivil toplum kuruluşları, diğer belediyeler, turistler ve medya seçilmiştir (Demirel, 2010: 82).

Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Plan'ında(2007-2013) Belirlenen İller ve Turizm Gelişim Koridorları: Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Plan'ında (2007-2013)

turizm gelişim bölgeleri belirlenmiş olup birden fazla ili kapsayan turizm gelişim bölgelerinin yerel ve bölgesel kalkınmada sürdürülebilir turizmin güçlü bir araç olarak kullanılması amaçlanmıştır. 9 adet tematik bölge belirlenmiş olup bunlar ve kapsadığı iller şu şekilde sıralanmıştır;

1. Frigya Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi (Eskişehir, Afyon, Kütahya ve Uşak)
2. Troya Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi (Çanakkale ve Balıkesir)
3. APHRODİSYA Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi (Aydın ve Denizli)
4. SÖĞÜT Kültür Turizmi Gelişim Bölgesi (Bursa, Bilecik ve İzmit İlçesi)
5. KAPADOKYA Kültür Turizmi Gelişim Bölgesi (Aksaray, Kayseri, Kırşehir ve Nevşehir)
6. GÖLLER BÖLGESİ Eko-Turizm Gelişim Bölgesi (Konya, Isparta, Afyon ve Burdur)
7. HİTİT Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi (Çorum ve Yozgat)
8. URARTU Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi (Van ve Bitlis)
9. GAP Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak)

Aynı zamanda 7 adet turizm gelişim koridoru belirlemiş olup bunlar ve kapsadığı illeri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1. Zeytin Koridoru (Bursa ili Gemlik ve Mudanya ilçeleri, Balıkesir ili Gönen, Bandırma ve Erdek ilçeleri, Çanakkale ili Ezine ilçesi, Erdek Kapıdağ Yarımadası ve Avşa, Paşalimanı ve Ekinli adaları)
2. Kış Koridoru (Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars ve Ardahan)
3. İnanç Turizmi Koridoru (Tarsus'tan başlayarak Hatay, Gaziantep, Şanlıurfa ve Mardin)
4. İpek Yolu Turizm Koridoru (İstanbul üzerinden Avrupa'ya ulaşan bölümü üzerinde bulunan Adapazarı, Bolu ve Ankara İllerini ve Sapanca, Geyve, Taraklı, Göynük, Mudurnu, Beypazarı, Gündül ve Ayaş İlçelerini kapamakta)
5. Batı Karadeniz Kıyı Koridoru (Şile- Sinop arası; Şile, Akçakoca, Amasra, Cide, Çaylıoğlu ve Sinop yerleşkelerindeki balıkçı barınakları)

6. Yayla Koridoru (Samsun'dan Artvin Hopa'ya kadar olan bölüm)
7. Trakya Kültür Koridoru (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ)

Yukarıda belirtilmiş olan turizm koridorları birden fazla ili ve i leleri kapsamaktadır. Oluşturulan bu turizm koridoruna dahil olan illerde yapılmak istenen turizm faaliyetleri sayesinde toplumların refah seviyelerinin artması ve bölgesel anlamda kalkınıp gelişmesi amacı güdülerek oluşturulmuşlardır (Türkiye Turizm Stratejisi 2023, 2007: 27-34).

BEŞİNCİ BÖLÜM

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM UYGULAMALARININ BÖLGESEL KALKINMA AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: TRB1 BÖLGESİNE YÖNELİK BİR UYGULAMA

Avrupa Birliği İstatistiki Bölge Birimlerinin ülkemizdeki karşılığı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Türkiye’yi 26 adet bölgeye ayırmıştır. Bunlardan biri olan TRB1 bölgesini oluşturan, Malatya Alt Bölgesi olan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerindeki 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmelerinde yapılan uygulama ile birlikte turizm ve bölgesel kalkınma arasındaki ilişkiyi, konaklama işletmelerindeki uygulamaların bölgesel kalkınmaya etkisini ve konaklama işletmelerinin türleri ile sürdürülebilir turizm arasındaki ilişkiyi ölçmek için TRB1 bölgesindeki 5 ve 4 yıldızlı konaklama işletmelerine nitel ve nicel veri toplama teknikleri birlikte kullanılarak karma yöntem uygulamada kullanılmıştır. Bu bölümde TRB1 bölgesinin genel özellikleri, araştırmanın amacı, araştırmanın konusu ve önemi, araştırmanın yöntemi ve aracı, kapsamı ve sınırlılıkları (kısıtlılıkları), araştırmanın hipotezleri, araştırmanın bulguları, sonuç ve öneriler yer almaktadır.

5.1. TRB1 Bölgesinin Genel Özellikleri

TRB1 bölgesi Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerini kapsamaktadır. Çalışma alanı Türkiye yüzölçümünün yaklaşık değer olarak % 4,7’sini kaplamaktadır. Bölgede 2017 TÜİK verilerine göre 1 milyon 711bin 847 kişi yaşamaktadır (www.tuik.gov.tr Erişim tarihi: 01.02.2019). Bölgenin kuzeyinde Sivas, Erzincan ve Erzurum, güneyde Adıyaman ve Diyarbakır, doğuda Muş, batıda ise Kahramanmaraş illeri yer almaktadır. Bölgenin ulaşım imkânlarına bakıldığında Tunceli hariç diğer üç ilde hava yolu ulaşımı, demir yolu ulaşımı mevcut bulunmaktadır. Bölgede iller arası kara yollu ulaşımı da yeterli düzeydedir. Gelişmişlik düzeyine göre sıralama Malatya 24. sırada, Elazığ 34. sırada, Bingöl 74. sırada ve Tunceli 80. sırada yer alırken, 2012 yılında yapılan çalışmada Malatya 42. sırada, Elazığ 39. Sırada, Bingöl 72. Sırada ve Tunceli 58. Sırada yer almaktadır. Bu iki sonuca göre Malatya, Elazığ ve Bingöl’ün gelişim düzeylerinde ilerleme görülürken Tunceli ilinin gerilediği ortaya çıkmaktadır. (<https://pazarlamaturkiye.com>

Erişim tarihi: 01.02.2019). Bölge, coğrafi açıdan değerdendirildiğinde Malatya ve Elazığ illeri düz alanlara sahipken Bingöl ve Tunceli engebeli alanlara sahiptir; ayrıca bu dört il doğu illeri için önemli bir geçiş bölgesi niteliğindedir. TRB1 bölgesi turizm potansiyeline bakıldığında aslında yeterli sayıda çekim merkezi ve unsuru bulunmaktadır. Bölgede özellikle tarih ve kültür, doğa, sağlık ve termal, inanç ve kış turizmi türleri ön planda kendini göstermektedir. Malatya'nın öne çıkan turizm çekicilikleri; Aslantepe Höyüğü, Levent Vadisi ve Seyir Terası, Günpınar Şelalesi, Somuncu Baba Türbesi, Tohma Kanyonu, Sultansuyu Harası, İspendere Kaplıcaları ön plana çıkan turizm merkezleridir. Tunceli'nin öne çıkan turizm çekicilikleri; Bağın Kaplıcaları, İn Delikleri (Çemişgezek Derviş Hücreleri), Düzgün Baba Ziyareti, Mazgirt Kalesi ve Elti Hatun Türbesi, Munzur Vadisi Milli Parkı, Munzur Baba Türbesi, Pertek Kalesi ön plana çıkan turizm çekicilikleridir. Elazığ ilinin öne çıkan turizm çekicilikleri; Hazar Gölü, Harput Kalesi, Golan Kaplıcaları, Çırçır Şelalesi ön plana çıkan turizm çekicilikleridir. Bingöl'ün öne çıkan turizm çekicilikleri; Yüzen Adalar, Kös Kaplıcaları, Karlıova – Kalatepe (Güneşin Doğuşu), Çır Şelalesi ön plana çıkan turizm çekicilikleridir (Fırat Kalkınma Ajansı, 2012: 120-171).

5.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerdendirilmesi yer almaktadır. Uygulama için TRB1 bölgesinin seçilmesinin nedeni; turizmin mevcut durumu ve turizm potansiyelini belirlemek amacıyla, Fırat Kalkınma Ajansı'nın söz konusu illerde gerçekleştirmiş olduğu Sürdürülebilir Turizm konulu çalışmadır. Fırat kalkınma ajansının bu çalışması dışında Türkiye'de başka herhangi bir bölgede sürdürülebilirlik konusunda bir çalışmasının olmaması bölgenin seçilmesinin nedenini oluşturmaktadır.

5.3.Araştırmanın Konusu ve Önemi

İnsanların yaşamlarını en iyi şekilde devam ettirmeleri için doğada bulunan kaynakları en fazla fayda sağlayacak biçimde kullanmaları sonucu doğadaki kaynakların azalması ve hatta yok olması ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu bütün sektörlerde olduğu gibi turizm sektörü içinde geçerlidir. Turizmin gerçekleşmesi

doğal, kültürel ve tarihi değerler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Turizmin gelişmesi de turizmin oluşmasına katkı sağlayan çekiciliklerin tahribine, yok olmasına sebep olmaktadır. Bütün bunların sonucunda sürdürülebilir turizm kavramı ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda sürdürülebilir turizm geri kalmış ülkeler ve bölgeler için kurtarıcı bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Turizme girmesi amaçlanan bölgelerden istenilen verimin alınması için gerekli uygulamaların doğru planlanması, o bölgenin turistik anlamda yaşam döneminin uzun olması ve bölgesel kalkınmayı gerçekleştirmesi için şarttır. Doğru planlanmamış turistik yatırımlar ve geliştirilmek istenilen turizm bölgelerine yapılan harcamalar bölgelerde ya istenilen sonuca ulaşamamakta ya da istenilen düzeyde gerçekleştirilememektedir. Araştırma konusunu oluşturan sürdürülebilir turizm uygulamalarının da turizme konu olan doğal, beşeri, ekonomik ve kültürel çevrenin korunmasını kapsaması da son derece önemlidir. Sürdürülebilir turizm, sürdürülebilir turizm uygulamaları ve bölgesel kalkınma ile alakalı literatürde birçok çalışma yer almaktadır fakat sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınmaya etkisini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bununla birlikte konaklama işletmelerinde yapılan uygulamaların benzer olmasının dışında, işletmelerde yapılan diğer çevre dostu uygulamaların ve diğer yapılan uygulamaların başka işletmelere örnek oluşturması nedeni ile araştırma konusu önemli hal almaktadır.

5.4.Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi bölümünde TRB1 bölgesi için nicel araştırma yöntemlerinden olan anket tekniği uygulanmak istenmiş fakat bölgede konu ile ilgili yeterli konaklama işletmesi bulunmadığı için ve SPSS veri analizi programında güvenilir bir analiz yapabilmek için asgari sayı olan 30'a ulaşamadığı için ve çalışmanın daha güvenilir bir biçimde ele alınabilmesi için nicel araştırma yöntemi olan ankete ilaveten bölgedeki konaklama işletmeleri üst düzey yetkilileri ile nitel araştırma yöntemlerinden olan görüşme (mülakat) tekniği de gerçekleştirilerek çalışmanın güvenilirlik düzeyinin maksimum seviyeye çıkarılması hedeflenmiştir.

Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması karma araştırma yöntemlerini oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada nicel ve nitel yöntemlerle elde

edilen verilerin birbirlerinin eksik kalan yönlerini tamamlayarak çalışmanın kesinliği arttırılmaktadır. Araştırmanın anket verileri Çelik tarafından 2014 yılında hazırlanan ve geliştirilen ölçek çalışmaya uyarlanarak anket formu hazırlanmıştır. Uygulanan anket sorularının ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine yer verilmiş, ikinci bölümünde sürdürülebilir turizmin gerekli olup olmadığını ve uygulamanın olup olmadığını belirleme ye yönelik evet/ hayırlı sorulara ve son bölümde ise turizm sektörü ile bölgesel kalkınma arasında, konaklama işletmelerinde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları ile bölgesel kalkınma arasında ve konaklama işletmelerinin sınıfları ile sürdürülebilir turizm uygulamaları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Nicel araştırma tekniği olan mülakat soruları ise Alkan tarafından 2015 yılında hazırlanan ölçek ile Kulakoğlu ve Dilek tarafından 2011 yılında yapılan ölçekler anlamlı şekilde birleştirilerek çalışmaya uyarlanmış ve görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun ilk bölümünde demografik özellikler yer almakta ikinci bölümde ise açık uçlu sorular yer almaktadır.

5.5.Araştırmanın kapsamı ve Sınırlılıkları(kısıtlılıkları)

Araştırma sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi üzerine yapılmıştır. Araştırmada sürdürülebilir turizm ile bölgesel kalkınma kavramları birbirinden bağımsız olarak ele alınmış ve literatürde ulaşılabilen dünya ve Türkiye uygulamalarına değinilmiştir. Araştırmada çalışmanın amacına hizmet edebilecek kavramlar üzerinde durulmuştur. Son olarak konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının bölgesel kalkınma açısından değerlendirilmesi yapılarak uygulamaya ve sonuçlarına yer verilmiştir. Çalışmada İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasında 26 bölgeye ayrılmış olan Türkiye'nin Orta Doğu Anadolu Bölgesinde Malatya'nın alt bölgesi içerisinde yer alan TRB1 bölgesindeki Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerindeki 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri kapsamaktadır. Malatya ilinde 3 tane 5 yıldızlı ve 3 tane 4 yıldızlı turizm işletme belgeli otel ve 1 tane 5 yıldızlı 1 tane de 4 yıldızlı belediye belgeli otel olmak üzere toplamda 8 konaklama işletmesi, Elazığ ilinde 1 tane 5 yıldızlı ve 5 tane 4 yıldızlı turizm işletme belgeli ayrıca 1 tane de 4 yıldızlı belediye belgeli toplamda 7 konaklama işletmesi, Bingöl ilinde 1 tane turizm işletme belgeli 1 tane de belediye

belgeli toplamda 2 konaklama işletmesi ve son olarak Tunceli ilinde 1 tane turizm işletme belgeli 1 tanede belediye belgeli toplam 2 konaklama işletmesi ve dolayısı ile toplamda 19 konaklama işletmesine hem mülakat hem de anket uygulamaları yapılarak veriler elde edilmeye çalışılmıştır.

Bilimsel olan bütün çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Türkiye'nin Orta Doğu Anadolu Bölgesinde Malatya'nın alt bölgesi içerisinde yer alan TRB1 bölgesindeki Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerindeki 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri ile sınırlı kalmaktadır. Bunun temel nedeni zaman ve maliyet kısıtlarının olmasıdır. Çalışmada hem mülakat hem de anket tekniğinin kullanılması iki ölçeğin sınırlı kaldığı noktalarda sonuçların eksik yönlerini tamamlayacaktır.

5.6.Araştırmanın Bulguları

Çalışmamız kapsamında araştırma verilerine ulaşmak amacı ile hem nitel hem de nicel araştırma tekniklerini içeren karma araştırma yöntemi uygulanmıştır. Karma araştırma yöntemi neticesinde nicel verilerin elde edilmesinde anket tekniği, nitel verilerin elde edilmesinde ise mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Nicel verilerin sonuçlarına ulaşmak için SPSS programı yardımı ile nicel bulgular bölümünde güvenilirlik ve geçerlilik analizi, katılımcıların demografik özellikleri ve soruların frekans dağılımlarına, standart sapmaya, ortalamaya yer verilmiştir. Nitel verilerin sonuçlarına bakarak sorulara ilişkin katılımcı görüşlerine yer verilmiş ve dikkat çeken katılımcı görüşleri geniş kapsamlı olarak değerlendirilmiştir.

5.6.1. Araştırma Verilerinin Nicel Bulguları

Örnekleme oluşturan birimlerden veriler toplamak için geliştirilen anket sorularının kendi aralarında tutarlı olup olmadığını görmek amacı ile SPSS programı yardımıyla sorulara güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Bu güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach Alpha değerinin 0,70'den yüksek olması gerekmektedir. Çalışmada çıkan güvenilirlik analizi sonucumuz aşağıdaki tablo 7.1. de verilmiştir.

- $0,00 < \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $0,41 < \alpha < 0,60$ ise ölçek güvenilirliği düşüktür.
- $0,61 < \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilirliği kabul edilebilir seviyededir.

- $0,81 < \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliği yüksektir (İslamoğlu ve Alınışık, 2016: 292).

Tablo 5.1. Güvenilirlik Analizi	
α	İfade Sayısı
,751	32

Tablo 5.1. de verilen güvenilirlik analizi incelendiğinde çalışmada kullandığımız ölçek sorularının kendi aralarında tutarlı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca güvenilirlik analizi dışında çalışmaya katılanların sürdürülebilir turizm uygulamalarının önemine, işletmelerde uygulamaların gerekliliğine, konaklama işletmelerine yararlarına, geri kalmış bölgeler için önemine, bölgelerin ekonomik kalkınma ve refah seviyelerine etkisine, doğal, kültürel ve tarihi varlıklara etkisine, bölge kalkınmasına olan etkisine ilişkin görüşleri yorumlamak amacıyla her bir ifadeye ilişkin frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmış ayrıca her bir ifade için ortalama ve standart sapma değerleri SPSS programına yüklenen ölçek verileri tekrar SPSS programı yardımıyla hesaplanmıştır. Aşağıdaki tablolarda ölçekte kullanılan her sorusunun frekans ve yüzde dağılımları, ortalamaları ve standart sapma verileri yer almaktadır.

Tablo 5.2. Araştırmaya Katılanların Özellikleri					
	n	%		n	%
Yaş Grubu			Çalışma Süreleri		
20-29	2	10,5	1-5 yıl	1	5,3
30-39	9	47,4	6-9 yıl	5	26,3
40-49	7	36,8	10-13 yıl	8	42,1
50 ve Üstü	1	5,3	14 yıl ve üzeri	5	26,3
Toplam	19	100,0	Toplam	19	100,0
Eğitim Düzeyi			Göreviniz		
Ortaöğretim	1	5,3	Teknik personel	3	15,8
Ön lisans	10	52,6	Teknik müdür	2	10,5
Lisans	8	42,1	Ön Büro müdürü	10	52,6
Toplam	19	100,0	Genel müdür yardımcısı	1	5,3
Çalışılan İşletme Türü			Genel müdür	3	15,8
5 Yıldızlı	5	26,3	Toplam	10	100,0
4 Yıldızlı	14	73,7			
Toplam	19	100,0			

Araştırmaya katılan katılımcılardan 14 kişi 4 yıldızlı konaklama işletmesinde çalışmakta olduğu görülmektedir, yaş gurupları çoğunluk sırası ile 9 kişi 30-39 yaş arasında ve 7 kişide 40-49 aralığında yer almaktadır, aynı şekilde eğitim düzeyleri olarak 10 kişi ön lisans mezunu ve 8 kişide lisan mezunlarında yer almakta,

katılımcıların görevleri incelendiğinde ön büro müdürü 10 kişi ile çoğunluğu oluşturmaktadır, çalışma sürelerine bakıldığında 10-13 yıl aralığında 8 kişi çalışmakta ve çoğunluk bu aralıkta yer almaktadır.

Tablo 5.3. Araştırmaya Katılanların Uygulamaların Yapılıp Yapılmaması ile İlgili Düşünceleri				
	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
İşletmenizde sürdürülebilir turizm uygulamaları mevcut mu?	14	73,7	5	26,3
İşletmenizde sürdürülebilir turizm uygulamaları olmalı mı?	19	100,0	-	-

Yukarıdaki tablo 5.3. incelendiğinde TRB1 Bölgesindeki konaklama işletmelerinin 19'u da konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının olması gerekliliği ile aynı düşüncedeyken yine aynı katılımcıların 5'i çalıştıkları konaklama işletmesinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının yapılmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 5.4. Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları İle İlgili Görüşleri-1												
	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart sapma
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
1) Sürdürülebilir turizm uygulamaları turizmin devamlılığı için yapılması gereken uygulamalardır.	-	-	-	-	-	-	12	<u>63,2</u>	7	36,8	4,37	,496
2) Sürdürülebilir turizm de tarihi, doğal ve kültürel mirasın korunması önemlidir.	-	-	-	-	-	-	12	<u>63,2</u>	7	36,8	4,37	,496
3) Sürdürülebilir turizm ve uygulamaları, bütün ülkeler ve geri kalmış bölgeler için önemlidir.	-	-	-	-	1	5,3	8	42,1	10	<u>52,6</u>	4,47	,612
4) Geri kalmış bölgelerin gelişmesinde sürdürülebilir turizm ve uygulamalarının katkısı vardır.	-	-	-	-	2	10,5	8	42,1	9	<u>47,4</u>	4,37	,684
5) Geri kalmış bölgelerin, sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki asıl amaç ekonomik getirisinin olmasıdır.	-	-	1	5,3	1	5,3	5	26,3	12	<u>63,2</u>	4,47	,841
6) Geri kalmış bölgelerin, sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki asıl amaç çevrenin korunmasını sağlamaktır.	-	-	1	5,3	13	<u>68,4</u>	4	21,1	1	5,3	3,26	,653
7) Konaklama tesisleri ve destinasyon tercihlerinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının hiçbir etkisi yoktur.	1	5,3	2	10,5	13	<u>68,4</u>	2	10,5	1	5,3	3,00	,816
8) Sürdürülebilir turizm uygulamaları, bölgelerde yerel halkın refah seviyesinde artışlar oluşturur.	-	-	-	-	1	5,3	11	<u>57,9</u>	7	36,8	4,32	,582

Çalışma ölçeğinde yer alan 1. ve 2. sorulara katılımcıların 12'si olumlu yanıt vererek katıldıklarını belirtmişlerdir ve olumsuz cevapların olmadığı tablodan

anlaşılmaktadır. 3. ve 4. sorularda yer alan “uygulamaların ülkeler ve geri kalmış bölgeler için önemli olduğuna ve gelişmesinde katkısı olduğu” ifadelerine 10 kişi kesinlikle katılıyorum cevabı ve 9’u kesinlikle katılıyorum çoğunlukta yer almaktadır. 5. ve 6. Sorularında yer alan “sürdürülebilir turizm uygulamalarının asıl amaçları sırası ile ekonomiktir” ve “çevrenin korunmasıdır” ifadelerine sırası ile 5. soruya 12 kişi kesinlikle katılıyorum ifadesi çoğunluğu oluştururken 6. soruya 13 kişi ile kararsızım seçeneği çoğunluğu oluşturmaktadır. 7. soruda “işletme ve destinasyon tercihlerine uygulamaların etkisi yoktur ifadesinde” bütün seçeneklerin işaretlenmesine rağmen katılımcıların 13’ü kararsız olduklarını belirtmişlerdir. 8. soruda “yerel halkın refahında artışlar oluşturur” ifadesine katılımcıların 1’i kararsız olduğunu belirtmiş ve diğer 18’i olumlu cevaplar vermişlerdir.

Tablo 5.5. Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları İle İlgili Görüşleri-2

	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart sapma
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
9) Turizmin devamlı olması için sürdürülebilir turizm ve uygulamalarına gereken önem verilmelidir.	-	-	-	-	-	-	13	68,4	6	31,6	4,32	,478
10) Sürdürülebilir turizm ve uygulamaları, bölgesel kalkınma da önemli bir rol üstlenmektedir.	-	-	-	-	-	-	7	36,8	12	63,2	4,63	,496
11) Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizm uygulamaları gereksizdir.	7	36,8	10	52,6	2	10,5	-	-	-	-	1,74	,653
12) Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizmi destekleyen sertifikaların işletmeye birçok açıdan yararı olmaktadır.	-	-	4	21,1	7	36,8	6	31,6	2	10,5	3,32	,946
13) Konaklama işletmelerinin, sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki asıl amaç ekonomik getirisi olmasıdır.	-	-	1	5,3	1	5,3	7	36,8	10	52,6	4,37	,831
14) Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir turizm uygulamalarındaki asıl amacı çevrenin korunmasını sağlamaktır.	1	5,3	10	52,6	7	36,8	1	5,3	-	-	2,42	,692
15) İşletmeler kullandıkları ürünlerin yerel ürünler olmasına önem ve öncelik vermelidir.	-	-	3	15,8	6	31,6	8	42,1	2	10,5	3,47	,905
16) Konaklama işletmelerinde atıkların ayrıştırılması için, işletme içerisinde geri dönüşüm kutuları kullanımı gerekli bir uygulamadır.	-	-	-	-	-	-	15	78,9	4	21,1	4,21	,419

9. ve 10. sorulara olumsuz ve kararsız cevaplar verilmemiş olup bütün cevapların olumlu olduğu görülmekte ve uygulamalara gereken önemin verilmesi gerektiği ve bölgesel kalkınmaya katkısının olduğu düşünülmektedir. Ölçekte yer

alan 11. soruda “işletmelerde yer alan uygulamaların gereksiz olduğuna” katılımcıların 10’u katılmıyorum diyerek tekrar olumsuz cevaplar vererek uygulamaların gereksiz olmadığını belirtmişlerdir. 12. soruda 7 kişi “sertifikaların işletmeye katkısı olup olmadığı” konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. 13. ve 14. sorularda “uygulamaların işletmelerde yapılmasının ekonomik olduğu veya çevrenin korunmasıdır” iki soruya sırasıyla 10 kişi kesinlikle katılıyorum iken, 10’u da katılmıyorum ifadesini seçerek uygulamaların ekonomik olarak yapıldığı çevrenin göz önüne alınmadığını düşünmektedirler. 15. soruda “işletmelerde kullanılan ürünlerin yerel olmasına öncelik verilmeli” ifadesine 8 kişi katılıyorum demesine rağmen 6’sı da kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Ölçekte yer alan “geri dönüşüm kutularının işletmede olması gerekli” ifadesinin yer aldığı 16. soruya katılımcılar olumsuz cevap vermemişlerdir ve 15 kişi ayrıştırma kutularının gerekli olduğunu ifade etmişlerdir.

Tablo 5.6. Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları İle İlgili Görüşleri-3

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart sapma
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
17) Konaklama işletmelerinde çalışanlara sürdürülebilir turizm konusunda mutlaka eğitimler verilmelidir.	-	-	-	-	1	5,3	14	<u>73,7</u>	4	21,1	4,16	,501
18) Konaklama işletmelerinin gerçekleştirdiği sürdürülebilir turizm faaliyetlerine çalışanlar, yerel halk ve misafirler dâhil edilmelidir.	-	-	3	15,8	13	<u>68,4</u>	2	10,5	1	5,3	3,05	,705
19) İşletmemizde veya şehrimizde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır.	-	-	-	-	2	10,5	13	<u>68,4</u>	4	21,1	4,11	,567
20) Konaklama işletmelerinde çevre dostu uygulamaların mevcut olması işletme performansını arttırmaktadır.	-	-	2	10,5	6	31,6	9	<u>47,4</u>	2	10,5	3,58	,838
21) Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizm için enerji tasarrufu uygulamaları yapılmalıdır.	-	-	-	-	-	-	13	<u>68,4</u>	6	31,6	4,32	,478
22) Konaklama işletmelerinde yenilenebilir enerji kullanımı gerekli bir uygulamadır.	-	-	1	5,3	1	5,3	13	<u>68,4</u>	4	21,1	4,05	,705
23) Konaklama işletmelerinde ve yapılan diğer sürdürülebilir turizm uygulamaların da su tasarrufu sağlanacak uygulamalar faydalı olacaktır.	-	-	-	-	-	-	14	<u>73,7</u>	5	26,3	4,26	,452
24) Doğal çevre, biyolojik çeşitlilik ve vahşi yaşamın korunması ve desteklenmesine işletme olarak yardımcı oluyoruz.	-	-	12	<u>63,2</u>	4	21,1	1	5,3	2	10,5	2,63	1,01 2

Ölçekte yer alan 17. soruya katılımcıların 14’ü katılıyorum demiştir.

“misafirler, çalışanlar ve yerel halk uygulamalara dâhil edilmeli” ifadesinin yer aldığı

18. soruya 13 kişi kararsızım ifadesi ile çoğunluğu oluşturmuştur. 19. soruda yer alan “uygulamalar bölge ekonomisine katkı sağlar” ifadesine 2 kişi hariç olumlu cevaplar verilmiştir. “İşletmelerdeki uygulamalar işletme performansını artırır” ifadesinin yer aldığı 20. soruya 9 katılımcı katıldığını belirtmiştir. 21, 22 ve 23. sorularda “enerji tasarrufu, yenilenebilir enerji ve su tasarrufu uygulamalarının gerekliliği” ifadelerine katılımcıların verdikleri cevaplar sırası ile 13 kişi katılıyorum, 13 kişi katılıyorum ve 14 kişi katılıyorum demiştir. Ölçeğin 24. sorusunda “Doğal çevre, biyolojik çeşitlilik ve vahşi yaşamın korunması ve desteklenmesine işletme olarak yardımcı oluyoruz” yer alan ifadeye 12 kişi ile katılmıyorum ifadesi çoğunluğun tercihi olmuştur.

Tablo 5.7. Araştırmaya Katılanların Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları İle İlgili Görüşleri-4

	Kesinlikle katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama	Standart sapma
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
25) İşletmemizde konaklayan misafirleri çevre konusunda bilinçlendirmek amacı ile yapılan uygulamalar mevcut bulunmaktadır.	-	-	10	52,6	4	21,1	3	15,8	2	10,5	2,84	1,068
26) Bölgenizde turizm yeteri kadar gelişmiştir.	-	-	7	36,8	10	52,6	2	10,5	-	-	2,74	,653
27) Bölgemizdeki konaklama olanakları yeterli düzeydedir.	-	-	4	21,1	3	15,8	3	15,8	9	47,4	3,89	1,243
28) Bölgemizin ulaşım olanakları yeterli düzeydedir.	-	-	2	10,5	1	5,3	4	21,1	12	63,2	4,37	1,012
29) İlimizde yerel yönetimler tarafından enerji, su ve geri dönüşüm altyapısı oluşturulmuştur.	-	-	2	10,5	8	42,1	8	42,1	1	5,3	3,42	,769
30) İlimizdeki yerel yönetimlerin, özel sektör temsilcilerinin sürdürülebilirlik konusunda faaliyetleri, projeleri ve destekleri bulunmaktadır.	-	-	8	42,1	8	42,1	3	15,8	-	-	2,74	,733
31) Sürdürülebilir turizm için bölgemizde yeteri kadar çekicilik bulunmaktadır.	1	5,3	4	21,1	9	47,4	4	21,1	1	5,3	3,00	,943
32) Bölgenin doğal, kültürel ve tarihi çekicilikleri korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için uygulamalar yeterlidir.	1	5,3	6	31,6	10	52,6	-	-	2	10,5	2,79	,976

Ölçeğin 25. sorusunda “misafirleri bilinçlendirmek amacı ile ilgili uygulamalar vardır” ifadesine 10’u katılmıyorum demiştir. “Bölgemizde yeteri kadar turizm gelişmiştir” ifadesinin yer aldığı 26. soruya 10 kişi kararsız olduklarını belirtmiştir. Ölçeğin 27. sorusuna 9 kişi konaklama olanakları yeterlidir demiştir. 28. soruda “ulaşım olanakları yeterlidir” ifadesine 12 kişi kesinlikle katıldığını

belirtmiştir. Ölçeğin 29. sorusunda kararsızım ve katılıyorum ifadeleri 8'er kişi ile en yüksek değerleri almıştır. Ölçeğin 30. sorusunda katılmıyorum ve kararsızım ifadeleri 8'er kişi ile en yüksek değerleri almıştır. Ölçeğin 31. sorusuna katılımcıların 9'u kararsızım cevabını vermişlerdir. Ölçeğin son sorusu olan "Bölgenin doğal, kültürel ve tarihi çekicilikleri korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için uygulamalar yeterlidir" katılımcılardan 10'u kararsızım ve 6'sıda katılmıyorum cevabını vermiştir.

5.7.2. Araştırma Verilerinin Nitel Bulguları

Nitel yapılan çalışmalarda örnekleme seçerken çalışmaya en geniş bilgiyi verecek katılımcılara ulaşmak büyük önem taşımaktadır. Bu sebepten ötürü örneklemin büyüklüğü yerine amacı gerçekleştirebilecek nitelikte olmalıdır. Bu nedenle araştırmaya katılan katılımcıların işletmelerin üst düzey yetkililerinden olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca minimum 6 yıllık sektör tecrübesine sahip katılımcıların farklı departmanlardan tercih edilmesinin sebebi ise konuyla alakalı farklı departman yetkililerinin farklı görüşleri olabileceğinin düşünülmesidir.

Tablo 5.8. Araştırmaya Kapsamında Görüşülen Yöneticilerin Özellikleri

Yaş Grubu	n	Çalışma Süreleri	n
30-39	5	6-9 yıl	4
40-49	2	10-13 yıl	4
50 ve üstü	2	14 yıl ve üstü	1
Görevi		Bulunduğu İl	
Genel Müdür	1	Malatya	3
Genel Müdür Yardımcısı	1	Elazığ	3
Teknik Müdür	2	Bingöl	1
Ön Büro Müdürü	5	Tunceli	2
Eğitim Durumu		İşletme Türü	
Ön Lisans	4	5 Yıldızlı	3
Lisans	5	4 Yıldızlı	6

Araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine yukarıdaki tablo 5.8. da değinilmiştir. Demografik özellikler dışında 7 tane açık uçlu soru sorulmuştur. Bu sorular ise Alkan tarafından 2015 yılında hazırlanan ölçek ile Kulakoğlu ve Dilek tarafından 2011 yılında yapılan ölçekler anlamlı şekilde birleştirilerek çalışmaya uyarlanmış ve görüşme formu hazırlanmıştır. Bu görüşme formu pilot çalışma uygulandıktan sonra katılımcının cevaplarına göre son halini almıştır. Görüşme formunun ilk bölümünde demografik özellikler yer almakta ikinci

bölümde ise açık uçlu sorular yer almaktadır. Bu açık uçlu sorulardan aşağıdaki gibi soru ve cevaplar şeklinde belirtilmiştir.

“İşletmenizin sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmesindeki amaçları nelerdir?” sorusuna bazı katılımcılar hem ekonomik ve hem de ekolojik nedenleri sıralarken bazı katılımcılar ise sadece ekonomik nedenlerden dolayı uygulamaların yapıldığına değinmektedir. Ekonomik nedenleri içerisinde maliyetleri düşürmek, sürdürülebilirlik, işletme olarak kârı daha da arttırmak, rekabet avantajı sağlamak, müşteri memnuniyeti sağlamak yer almaktadır. Ekolojik nedenleri içerisinde su israfını ve kirliliğini önlemek, hava ve toprak kirliliğini azaltarak doğaya verilen zararın en aza indirilmesi yer almaktadır. Soruya ilişkin öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

K1: Her İşletmede olduğu gibi doğal olarak ekonomik kârlılık yer almaktadır. İşletmemizin geleceğini düşünmemiz gerek ve işletmemizi ayakta tutmak amacı ile çeşitli maliyet düşüren uygulamalara yer vermekteyiz. Hem ekonomik hem de ekolojik nedenleri sayanların genellikle kurumsal oteller olduğu kanısındayım. Bizim işletmemiz yatırım işletme belgeli olduğundan işletme sahiplerince ekonomik nedenlere ağırlık vererek tasarruf uygulamalarını gerçekleştirmekteyiz.

K2: Bölgede tek yeşil yıldızlı konaklama işletmesi olduğumuzdan, işletmemizde hem ekonomik nedenler hem de ekolojik nedenler uygulamaları gerçekleştirmemizdeki amaçlarımız arasındadır. Yeşil yıldız sertifikası almak için birçok şartı sağlamanız gerekmektedir. İşletme olarak bütün şartları sağlamanın ve bölgedeki tek yeşil yıldız sertifikasına sahip olmak bizim için bir ayrıcalıktır.

K3: İlk olarak ekonomik amaçlar için uygulamalar yapılıyor fakat zincir işletmeler içerisinde yer aldığımızdan ekolojik amaçlar da tam anlamıyla olmasa da yerini almaktadır. Benim için her ikisinin bütün işletmelerin amaçları arasında ilk sırada yerlerini birlikte almaları gerekmektedir. Tabi ki bu benim şahsi düşüncemdir.

“İşletmenizde Sürdürülebilir Turizm adına nasıl enerji tasarrufu uygulamaları yapılmaktadır?” sorusuna katılımcıların çoğunluğu aynı cevapları sıralamışlardır. Bu cevaplar; ışıklandırma sistemlerinde tasarruflu olan yöntemlerin

tercih edildiği, yine aynı şekilde rezervuarların daha düşük su tüketenlerinin tercih edildiği, su bataryalarının enerji tasarruflu olanlarının kullanımı, oda sıcaklıklarının merkezi sistemlerce belli değerlerde tutulduğu, odalarda bulunan klimaların bakımlarının düzenli yapıldığı gibi sıralamalar yer almaktadır. Soruya ilişkin öne çıkan katılımcı görüşleri şu şekildedir:

K2: Oteldeki sıcak su ve soğutma devrelerindeki plakalı ejanjörlerin izolasyonlarının yapılması (farklı akışkanların ejanjör plakalarının ters yüzeylerinden geçerek birbirine karışmadan plakalar sayesinde ısı transferi yaptırma özelliği taşıyan makinelerdir) %10 enerji tasarrufu sağlamıştır. Elektrik armatürlerine sensör bağlanarak sürekli açık kalmasının önüne geçilmiştir. Terasa açılan kapı dışında açılır penceresi olmayan yüzme havuzuna 2 adet çaprazda kanatlı pencere ve 1 adet tavanda motorlu cam yaptırılarak havuz nem alma cihazının çalışma süresi kısaltılmış ve yaklaşık 8 ay bu cihaz çalıştırılmayarak tasarruf yapılmıştır. Kalorifer kazan bacalarına akış damperi takılarak gereksiz çekişin önüne geçilmiş, kazan suyunun soğuması engellenmiş ve brülörün daha düzgün yanmasına destek olarak doğalgaz sarfiyatı düşürülmüştür. Klima santralleri ve fan-coillerin filitrelerinin kirli olması klima kayış ayarlarının yapılmaması hem yeterli ısıtma ve soğutma yapılamamasına hem de gereksiz enerji tüketilmesine yol açmaktadır. Bu yüzden her sezon başlangıcında filitre temizliği ve bakımı periyodik olarak yapıp ve aylık olarak kontrol edilerek verimli çalışmaları sağlandı. Balo salonu ve fuaye bölümünde yazın ve kışın etkinlik olmadığı zamanlarda bu bölümden gelen sıcak ve soğuk havanın lobinin ısınıp etkillememesi için kapı yaptırıldı. Böylece lobinin daha az enerji ile ve daha verimli soğutulup ısıtılması sağlandı. Klima santrali kaset filtrelerini atıp yenisini almak yerine, elyaf olarak eski kaset sökülüp sadece elyafı değiştirilerek geri dönüşümle gereksiz harcamanın önüne geçilerek tasarruf yapılmaktadır.

K5: Genellikle işletme olarak su ve elektrik tasarrufu sağlayan uygulamaları tercih etmekteyiz. Bu uygulamalar dışında ortak kullanım alanlarının ısınmasın da merkezi sistem kullanarak derecenin sabit kalmasını sağlıyoruz. Gün ışığından uzun süre

yararlanmak adına işletmenin bütün bölümlerinde düzeni inşaat aşamasında gerçekleştirilmiştir.

“İşletmenizde çıkan katı atıklar için nasıl bir yol izlemektesiniz?” sorusuna katılımcıların cevapları; illerde yerel yönetimlerin katı atıklar için uygulamalarının bulunduğunu ve bu nedenle geri dönüşüme yardımcı olacak atıkların ayrıştırıldığı, işletme içerisinde bazı öneli noktalarda çalışanlar için ayrıştırma kutularının bulunduğu, bazı işletmeler içerisinde ise misafirler içinde ortak kullanım alanlarının bazı yerlerinde atık ayrıştırma kutuları konulduğunu belirtmişlerdir. Soruya ilişkin öne çıkan birkaç katılımcının görüşleri şu şekildedir:

K6: İşletmemiz içerisinde çıkan katı atıklar için herhangi bir ayrıştırma uygulaması yapılmamaktadır. İşletme olarak biz böyle bir uygulamayı gerçekleştiresek bile ilimiz (Tunceli) yerel yönetimleri tarafından bu yönde hizmet sunulmaması sebebiyle maalesef böyle uygulamaları gerçekleştiremiyoruz.

K2: İşletmemiz bu konu hakkında çok titiz davranmaktadır çevreye ciddi zarar vermemek adına çıkan atıklar cam, plastik ve kâğıt türevlerine göre ayrıştırılarak ilgili kurumlar tarafından alınmaktadır. Otel içerisinde ise ortak kullanım alanlarının bazılarında ayırtırmak için çöp kutuları mevcuttur. Misafirlerimizi de bu konularda uyaran levhalar konumlandırılmıştır.

“Sizce bulunduğunuz ilde sürdürülebilir turizm için gerekli alt yapı ve üst yapılar yeterli mi?” katılımcıların cevapları; birkaç yönetici hariç çoğunluğun alt ve üst yapıların yeterli seviyelerde olmadığını ifade etmişlerdir. Turizmin çekicilikleri içerisinde yer alan yerlerin çevre düzenlemelerinin yapılmadığını, turizmin unsuru olan çekiciliklerin tanıtımlarının yapılmadığını, şehir içi düzenlemelerinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir. Soruya ilişkin öne çıkan katılımcının görüşleri;

K2: Alt yapı yeterli mi ? gerekli üst yapıların tam anlamıyla olmasa da mevcut olduğunu söyleye bilirim. Turizmin gerçekleşmesi için yeterli turizm ürünü mevcuttur, bunun dışında ulaşım ve konaklama olanakları yeterli düzeyde yerini almaktadır. Yani bölgelerin yeteri kadar turist çekmesi amacı ile yerli tanıtımların

yapılmadığı kanısındayım. İlk başta yerel hizmet veren yönetimlerin çalışmaları şehrin daha güzel sorunsuz bir biçimde olması adına gerçekleştirdiği konusunda hem fikirim. Gerekli çevre düzenlemeleri, şehir içi yollarının sürekli bakımı ve onarımı, turistik yerlerin düzenlemeleri, restorasyonları ve korunmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmaktadır. Yeterlimi? her zaman daha iyisinin yapılabileceği bir gerçektir.

“Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının yerel halkın refah seviyesini yükseltmeye katkısı var mı? Varsa ne şekilde katkısı oluyor?” sorusuna katılımcıların cevapları; turizm için ilimize gelen misafirler ilk etapta ulaşım konaklama, yiyecek-içecek ihtiyaçları ile bölgeye nakit akışının olacağını ifade etmişlerdir. Turizm amaçlı gelen misafirlerin herhangi bir nedenden dolayı harcama yaptıkları sonucu vurgulanmış ve bu yapılan harcamaların doğrudan ve dolaylı yönden etkilediği sektörler neticesinde yerel halkın refah seviyesinde artışlar meydana getirerek bölgenin de kalkınmasına etki ettiği sonucuna yer verilmiştir. Öne çıkan katılımcı görüşleri;

K4: Eğer ilimizde turizm yeteri kadar gelişmiş olsaydı(Bingöl) sürdürülebilir turizm uygulamaları yapılabilirdi. İlimizdeki turizm ürünlerinin veya unsurlarının yeterli olmadığını düşündüğümünden ilimize gelen misafirlerinde yerel halkın refahını veya bölgemizin kalkınmasını etkileyeceğini düşünmüyorum. Fakat ilimizde bulunan turizm unsurlarını daha çekici hale getirilmesini veya yeni oluşturulabilecek turizm unsurları olursa misafir artışları sağlanabilir böylelikle yerel halka ve dolayısı ile bölgeye katkısı olur diyebiliriz.

K8: İlimizde turizm hareketlerinin gerçekleşmesini sağlayacak kadar çekicilik bulunmaktadır. Ayrıca ilimizin bir geçiş noktası olması nedeni ile turizm hareketlerine katılanlar genellikle konaklama, yeme- içme ve ulaşım nedeniyle ilimizde bulunduklarını düşünüyorum, turizm hareketlerine katılanların bu nedenlerden dolayı yaptıkları harcamalar dolayısı ile ilimizi etkilemektedir diyebiliriz. Bu nedenledir ki ilimiz de bulunan turizm çekiciliklerinin sürdürülebilirliği sağlanarak turizmin gelişmesine olumlu katkılar sağlayabilir ve

ilimizin gelişimine dolayısıyla yerel halkın refah seviyesine katkıda bulunmuş oluruz.

K2: Turizm çekiciliklerinin yeterli olduğu ilimizde yerel yönetimlerin, özel sektörlerin, derneklerin zaman içerisinde gerekli turizm unsuru içeren yerlere retorasyonlar, çevre düzenlemeleri, gerekli alt ve üst yapılar hizmete sunulmuş olup gelecek nesillere taşına bilmesi adına gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bütün bunlardan dolayı sürdürülebilir turizm uygulamalarının yerel halkın refah seviyesinin yükselmesine tâbi ki katkısı var; işletmemizin yanında bulunan alış-veriş merkezi, İnönü caddesindeki diğer dükkânlar, dinlenip yöremize ait yemekleri tadabilecekleri restoranlar, kapalı çarşımız, gezilip görülen turistik merkezlerde yapılan harcamaların hepsi tabi ki bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır. İşletmemize gelen bütün misafirler herhangi bir nedenden dolayı mutlaka harcama yapmaktadır. Misafirlerimizin yaptıkları harcamalar dolaylı olarak başka iş kollarına da yansımaktadır böylece tüm şehrin ekonomik kalkınması sağlanmış olacaktır.

“İşletmenizde veya şehrinizde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları bölge ekonomisine sizce nasıl katkısı oluyor?” sorusuna katılımcıların cevapları genellikle ekonomik olarak olumlu katkıların olduğu yönünde ifadeler kullanılmıştır ve diğer ifadeler şu şekildedir; turizmin var olduğu bölgelerde turizmi geliştirmek ve daha çok getiri sağlamak için uygulamalara gereken önemlerin verilmeye çalışıldığı ifade edilmiştir. İşletmemizin bu uygulamalar neticesinde tercih edilmesi de uygulamaların gerekli olduğunu göstermekte ve dolayısı ile işletmemizin tercih edilmesi demek ilimize gelen misafirler demek ve sonuç olarak bölgede harcama yapmak anlamını doğuruyor ve harcamaların da ekonomiye olumlu yönde katkısı oluyor ifadelerine değinilmiştir.

“İlinizin doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için neler yapılmalıdır?” sorusuna katılımcıların cevapları; öncelikle yerel halkın turizme karşı olan düşüncelerini olumlu yönde sağlamak ve yerel halk işbirliği ile turizmin gelişmesi ve sürdürülebilirliğini sağlama konusunda adımlar atılmalıdır ifadesi yer almaktadır. Başka bir ifade de ise sadece yerel halkın değil bölgedeki tüm kamu, sivil toplum

kuruluşları ve derneklerin katılımının sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca öne çıkan katılımcı görüşleri;

K2: İlk olarak işletmemizde buna yönelik uygulamalara yer veriyoruz. İşletmemizde çalışanlarımıza sürdürülebilirlik konusunda eğitimler verilmekte, işletme olarak misafirlerimizi çevreye duyarlı faaliyetlerimiz hakkında bilgilendirmek amacıyla odalarımıza broşürler yerleştirmekteyiz böylelikle hem misafirlerin görüşleri alınmakta hem de bu şekilde misafirlerimizin çevreye duyarlı davranmalarını teşvik etmiş oluyoruz. Katı atıkların ayrışması, yenilenebilir enerji, su ve elektrik tasarrufları sağlayan yöntemler kullanarak öncelikle çevreye verilen zararları minimum seviyede tutmayı amaçlıyoruz. İlimizde ise yerel yönetim ve kuruluşların turizmden elde ettikleri gelirlerin artışını ve devamlılığını sağlamak amacı ile turizm adına faaliyet, proje ve destekleri mevcut bulunmaktadır diye düşünüyorum.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm, insanların yaşam şartlarının değişmesi ve refah seviyelerinin artması sonucunda dinlenmek ve yeni yerler görmek amacıyla yaptıkları seyahatlerdir. Turizmin bacasız sanayi olarak görülmesi, turizme konu olan kavramların doğada kendiliğinden var olması veya geçmişten kalan kültürel ve tarihi mirasların yer alması ayrıca ekonomik anlamda getirisi yüksek bir sektör konumunda olması ülkelerin turizme yönelmesinin nedenleri arasında sıralamak mümkün olacaktır.

Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizin de sorunları arasında yer alan az gelişmişlik, bölgeler arası eşitsizlik, bölgesel kalkınma konuları ülkelerin gündemleri içerisinde yerlerini almaktadır. Türkiye’de diğer ülkeler gibi gelişmek, GSMH’yı arttırmak, bölgeler arası eşitsizlikleri ortadan kaldırmak amacı ile turizm sektöründen yararlanmıştır. Turizmin sadece ekonomik getirisinin dikkate alınması ile turizme konu olan doğal, kültürel ve sosyal çevre üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler yaratmıştır. Turizmde bozulan dengeleri düzenlemek adına yapılan planlamalar ve politikalar içerisinde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir turizm kavramlarının ortaya çıkışına neden olmuş ve bu kavramlara ağırlık verilerek turizmin yarattığı olumsuzlukları ortadan kaldırmak amaçlanmıştır.

Sürdürülebilir turizm; turizme konu olan doğal, kültürel ve tarihsel dokunun gelecek nesillerinde kendi ihtiyaçlarını karşılamasına olanak tanıyan, bugünün turistlerinin, turizm endüstrisinin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarını karşılayan turizm biçimidir. Turizmin desteklenmesi turizmle doğrudan ve dolaylı olarak birbirine bağlı olan sektörlerin de turizmle birlikte gelişmesi, turizmle alakalı olmayan sektörlerinde gelişimini sağlayacaktır. Bu şekilde birbiri ile bağlantılı olan sektörlerin gelişmesi geri kalmış bölgelerin de gelişimini etkileyerek bölgesel kalkınmaya hız kazandıracaktır. Bununla birlikte turizmde sürdürülebilirlik sağlanması ile turizmden sadece birkaç yıl değil de uzun yıllar gelir elde etme imkânı sağlanmış olacaktır.

Çalışmanın literatür kısmında yer alan gerek dünyada gerekse Türkiye’de sürdürülebilir turizm uygulamalarının ortak olan amaçlarına bakıldığında, var olan turizm faaliyetlerinin turizme konu olan çevreyi olumsuz etkilemesinin önüne

geçilmek istenmesi, turizmin varlığını uzun süre devam ettirebilmesini sağlamak, turizmden yararlanarak bölgelerin doğal, beşeri ve sosyal çevrelerinin gelişimini sağlamak, yerel halkın refah seviyesini yükseltmek, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamak ve doğal olarak ulusal ekonomiye katkı sağlamak yer almaktadır. Yurt dışı örneklerine bakıldığında sürdürülebilir turizm adına yapılan uygulamaların olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını ve bölgelerin kalkınmasını olumlu yönde etkilediği sonuçları ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda, şu sonuca ulaşmak da mümkündür denilebilir; yurt dışı örneklerinde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamalarına sadece yönetimin katılımı ile değil de uygulama yapılan bölgelerde yaşayan yerel halkın katılımı sayesinde de düzgün ve planlı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Türkiye coğrafi yapısı bakımından büyük bir ülke olduğundan bölgeler arası eşitsizlik çok fazla yer almaktadır, ayrıca bu bölgelerin her birinde farklı turizm türleri için kullanılabilir turistik çekicilikler yer almaktadır. Turizm sektörü içerisinde öne çıkan turizm türlerinin yoğunluk gösterdiği bölgelere bakıldığında, bölgelerde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamalarının yurt dışı örnekleri kadar başarılı olduğu sonucuna ulaşılırken, geri kalmış bölgelerde sıklıkla talep edilmeyen turizm türlerine ve sürdürülebilir turizm uygulamalarına gereken önemin verilmediği ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin coğrafi bölgeleri içerisinde yer alan turistik çekicilikler için yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları sadece uygulama yapılan bölgeleri etkilemekte, diğer bölgelere etkisi olmamaktadır.

Bu nedenle çalışmanın uygulama alanı olarak turizmin yeteri kadar gelişmediği TRB1 bölgesi seçilmiştir. Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illerinden oluşan TRB1 bölgesi; Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi'nin Türkiye'deki karşılığı olan ve Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırmasına göre ayrılmış olan 26 bölgeden bir tanesidir. Yukarda bahsi geçen illerde bulunan 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmeleri departman müdürleriyle yapılan anketler ve mülakatlar yoluyla veriler toplanmıştır.

Katılımcıların, yöneltile sorulara verdikleri cevaplara göre ortaya çıkan sonuçlar içerisinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının konaklama işletmelerinde kesinlikle olması gerektiği ifade edilmiş ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının

bölgesel kalkınmayı olumlu bir şekilde etkileyebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuca göre; turizmin gelişimi ile bölgesel kalkınma arasında anlamlı bir ilişki vardır denebilir, bölgedeki işletmelerin hepsinde uygulamaların olmadığı görülmüştür, çalışanların gerekli olduğunu düşündükleri sürdürülebilir turizm uygulamalarının mülk veya işletme sahiplerince uygulamaya konulmadığı ifadesi neticesinde bu sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunun dışında sürdürülebilir turizm uygulamalarının, turizm ve turizm unsurlarını oluşturan tarihi, doğal ve kültürel mirasın korunmasında, turizmde pay sahibi olan ülkeler ve geri kalmış bölgelerin gelişiminde, konaklama işletmesi ve destinasyon tercihlerinde, yerel halkın refah seviyesinde artış yaşanması konusunda önemli uygulamalar olduğu düşünülmektedir. Konaklama işletmeleri ve geri kalmış bölgeler sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki amaçta ekonomik neden ilk sırada yer alırken doğal ve kültürel çevrenin korunmasının dikkate alınmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yine yapılan uygulamalar neticesinde TRB1 bölgesinin bazı illerinde ulaşım, konaklama, alt ve üst yapıların gelişmiş olduğu fakat çok daha iyi bir düzeyde olabileceği saptanmış, bazı illerinde ise hiç gelişmemiş olduğu saptanan bulgular arasında yer almaktadır. Bununla birlikte TRB1 bölgesinde bulunan bazı il yerel yönetimlerinin ve kamu kurum - kuruluşların bölgeleri geliştirme adına pek çaba göstermedikleri illerin gelişimini destekleyecek sürdürülebilirlik uygulamalarına gereken önemi vermedikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. TRB1 bölgesinde var olan fakat yeteri kadar gelişmeyen turizmin gelişmesi ve sürdürülebilirliği için yeteri kadar çekici unsur olduğu ifadeler arasındadır. Aynı zamanda görüşülen katılımcıların düşüncelerine göre turizmi geliştirmek için sürdürülebilir turizm uygulamalarına gereken önemin verilmesi halinde bu bölgenin bölgesel (ekonomik) kalkınmasının da sağlanmış olacağı ifade edilmektedir.

Sonuç olarak TRB1 bölgesi ile ilgili sürdürülebilir turizm gelişim stratejileri oluşturularak planlı bir gelişim sağlanabilir. Bölgenin önemli turizm değerleri, önemli turizm alanları ve önemli turizm rotaları belirlenerek gerekli planlamalara başlanabilir. Bölgede sürdürülebilir turizm türlerinin belirlenmesinin ardından, bu turizm türlerinin bulunduğu bölgelere ulaşılabilirliğin kolaylaştırılması ve gerekli

fiziki alt yapı oluşturulması ve hizmet kalitesinin (yeme-içme, konaklama ve ulaşım gibi) arttırılması dışında gerekli tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin planlı bir şekilde yürütülmesi bölgede turizm sektörünün sürdürülebilir şekilde geliştirilmesini sağlayacaktır. Bu gelişim ise hem il bazında hem de bölge bazında kalkınma imkânı sağlamış olacaktır.

Turizm ile önemli gelir sağlayan ülkelerin özellikle sürdürülebilir turizm konusunda daha duyarlı davranmaları gerekmekte, turizmde yapılan düzenlemelerin, planların, kuralların ve uygulamaların daha dikkatli ve düzenli yapılmasına özen gösterilmelidir. Turizmi gelecek nesillerin de kullanımını sağlayacak şekilde bütün toplumun katılımını sağlayarak koruma ve yaşatma sağlanmalıdır. Yapılan koruma ve yaşatma uygulamalarına yapılan harcamaların devletin ödenek sağlaması gerekmektedir. Ayrılan bu ödenekler ekonomik anlamda geri dönüşü büyük olan uygulamalar ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Özellikle geri kalmış olan bölgelerde yapılabilecek sürdürülebilir turizm uygulamaları mevcut ise bu bölgelerin gelişiminin desteklenmesi ülkelerin bölgeleri arasındaki eşitsizlikleri minimum seviyeye indirme olanağı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- AKIŞ**, Sevgin (1999). “Sürdürülebilir Turizm ve Türkiye”, **Anotolia: Turizm ARAŞTIRMALARI DERGİSİ**, 10, S.37.
- AKMAN**, Didem (2007). “**Turizm Gelişmesinin Yarattığı Doğal ve Kültürel Değişimler: Kaş Örneği**”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ALKAN**, Ceylan (2015). “Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama”, **Yaşar Üniversitesi Dergisi**, 10(40), s.6693.
- ATAY**, Lütfi ve Dilek, S. Emre (2013). “Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Uygulamaları: İbis otel Örneği”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 18(1), s.207.
- BAHAR**, Ozan (2007). “Bölgesel Kalkınmada Turizm Sektörünün Ekonomik Açıdan Yeri ve Önemi”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 19, s.5.
- BAYAR**, Ceren (2017). “**Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğrencilerinin Turizm Sektörüne Bakış Açılarını Belirlemeye Yönelik Araştırma**”, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- BAYKUL**, Ayşegül ve I. Maden, Selen (2017). “Bölgesel Kalkınma ve Turizm İlişkisi: TR61 Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme”, **Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi**, 1 (2), s.66,69,72.
- BEYHAN**, Ş. Gülin (2004). “**Kültürel Süreklilik ve Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Kavramsal Modeli: Pamukkale Örneği**”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- BEYHAN**, Ş. Gülin ve Ünügür, S. Mete (2005). “Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli”, **İtü Dergisi**, 4(2),s.1-2.
- BULUT**, Elmas (2015). “**Gaziantep Turizmi ve Sürdürülebilirlik: Yerel Halk Bakış Açısı Üzerine Bir Araştırma**”, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.
- CAN**, Emel (2013). “Turizm Destinasyonlarında Sürdürülebilir Turizmin Sürdürülebilir Rekabet Açısından Değerlendirilmesi”, **İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi**, 4, s.4,25.
- CAN**, M. Diler(2008). “**Sürdürülebilir Turizm ve Turizm Çeşitliliği Kapsamında Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri: Mersin – Tarsus Örneği**”, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.

- CERNAT, Lucian and Gourdon, Julien (2007), **“Is The Concept Of Sustainable Tourism Sustainable”**, United Nations Conference on Trade and Development, United Nations New York and Geneva.
- ÇİHANGİR, İ. Serhan (2016). **“Termal Turizm Potansiyelinin Bölgesel Kalkınmada Ekonomik Rolü: Ilgın Termal Tesislerinde Bir Uygulama”**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- CÖMERT, Tamer (2002). **“Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm İçin Makro Plan Önerisi”**, Sakarya Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- ÇAMLICA, Koray (2014). **“Sürdürülebilir Turizme İlişkin Ziyaretçi Tutumlarının ve Tekrar Ziyaret Niyetlerinin Pazar Bölümlendirme Kriteri Olarak Kullanılması: Kapadokya Bölgesi Örneği”**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÇEKEN, Hüseyin (2008). **“Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme”**, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2(10), s. 295,298,299.
- ÇELİK, Nur (2014). **“Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Turizm Talebi Üzerine Etkileri: Muğla Örneği”**, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- DEMİREL, Hilal (2010). **“Turizmde Sürdürülebilirlik”** Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü, Uzmanlık tezi, Ankara.
- DOĞAN, Oğuz ve Yağmur, Yenal (2017). **“Yabancı Turistlerin Sürdürülebilir Destinasyon Algıları: Kemer Destinasyonuna Yönelik Bir Araştırma”**, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 13(2), s. 488,489.
- DOĞAN, Seyhun ve Yıldız, Zafer (2007). **“Bölgesel Kalkınma, Turizmin İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelinin Kullanılabilirliğine Yönelik Bir Araştırma”**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(6), s.155.
- DURAN, Erol (2009). **“Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Korunması: Gökçeada Örneği”**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
- DURGUN, Ayşe (2006). **“Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rolü: Isparta Örneği”**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Dünya Turizm Örgütü İlkeleri, 1999: 1-2
- ER, Özlem (2016). **“Kültürel Değerlerin Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşidi Olarak Değerlendirilmesi: Edirne Örneği”** Dokuz

- Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- ESER**, Seçkin (2011). **“Sürdürülebilir Turizm ve Efes Örneği”**, Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- GARDA**, Betül ve Temizel, Metehan (2016). **“Sürdürülebilir Turizm Çeşitleri”**, **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, (12), s. 5-6.
- GENÇ**, Koray ve Sarıışık, Mehmet (2017). **“Sürdürülebilir Turizm Konusunda Yapılan Bilimsel Çalışmalar Üzerine Nicel Bir Değerlendirme (2000 – 2016)”**. **Uluslararası Turizm ve Yönetim Araştırmaları Kongresi**, (s. 60,61).
- GIRAN TAŞCIOĞLU**, Sezen (2016). **“Sürdürülebilir Turizm İçin Stratejilerin Geliştirilmesi: Kuzey Antalya Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Örneği”**, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara
- GİRİTLİOĞLU**, İbrahim ve Güzel, Melik Onur (2015). **“Otel İşletmelerinde Yeşil Yıldız Uygulamaları: Gaziantep ve Hatay Bölgesinde Bir Araştırma”**, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 8(40), s. 891.
- GÖKTEPE**, Sevinç (2011). **“Sürdürülebilir Turizm Kapsamında İstanbul’daki 4 ve 5 Yıldızlı Otellerde Enerji Verimliliği Uygulamaları”**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- GÜVEN**, Aylin (2016). **“Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Yaratıcı Turizm: Antalya İli Örneği”**, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- İBİŞ**, Salim (2013). **“Sürdürülebilir Turizm Açısından Acarlar Longozunun Yerel Paydaşlar Tarafından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma”**, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.
- İNCEKARA**, Ahmet (2001). **“Anadolu’da Yeni Turizm Olanakları ve Bölgesel Kalkınmadaki Yeri”**, 1, İstanbul: ITO Yayınları.
- İSAYEVA**, Sevinç ve Kasalak, M. Alpaslan (2016). **“Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Kapsamında Yer Alan Örnek Eko Turizm Uygulamaları”**, **Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1, s.186-187.
- İSLAMOĞLU**, Ahmet Hamdi ve Alınışık, Ümit (2016). **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- KARACAN**, Sami ve Karacan, Esin ve Güngör, Yüksel (2015). **“Türkiye Turizmine Yeni Bakışlar: Sürdürülebilir Turizm Ekseninde Çevre Sorunları”**, 1. Avrasya Uluslararası Turizm Kongresi, Konya, s:7.

- KAYA, Ece (2011). “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Cunda (Alibey) Adası Turizm Yönetim Planı Modeli Önerisi”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.**
- KELEŞ, Ayşegül (2003). “Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Türkiye’de Yat Turizmine Ekolojik Yaklaşım”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.**
- KIRATOĞLU, Emrah (2015). “Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Kalkınma Ajanslarının Önemi: Karacadağ Kalkınma Ajansı”, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa.**
- KOÇ, Burcu (2015). “Konaklama İşletmelerinde Sürdürülebilirlik Uygulamaları”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.**
- KÖZ, Ela Nazlı (2014). “Sürdürülebilir Kültür Turizmi Algısının Nesillere Göre Tekrar Gelme Niyetine Etkisi”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.**
- KULAKÇI, Nur ve Dilek, S. Emre (2011) “Sürdürülebilir turizm sürecinde belgeler, birlikler ve kriterleri: İber otel Sarıgerme park örneği”, 12. Ulusal turizm Kongresi, Düzce, s:467.**
- KUTLUAY TUTAR, Filiz (2015). “Yeşil Ekonomi, Yeşil Turizm: Türkiye’de Turizm Sektöründe Yeni Trend Yeşillenen Oteller Projesi”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (13), s.347.**
- KÜNÜ, Serkan ve diğerleri (2015). “Turizm ve Bölgesel Kalkınma Arasındaki İlişki: Doğu Karadeniz Bölgesi Üzerine Bir Araştırma”, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (7), s.80,84.**
- MERCAN, Ş. Okan (2010). “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bölgesel Planlama ve Turistik Ürün Oluşumu: Altınoluk Örneği Üzerine Bir Araştırma”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.**
- MESCİ, Zeynep (2014). “Otellerin Çevreci Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Yeşil Yıldızlı Bir Otel İşletmesinde Örnek Olay Çalışması”. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 11(1), s.93.**
- MESCİ, Muammer ve Dönmez, Gülsün (2016). “Turizmin Bölgesel Kalkınma ve Yerel Halk Üzerindeki Etkisi: Mudurnu Örneği”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s. 25.**
- NETO, Frederico (2003). “A New Approach to Sustainable Tourism Development: Moving Beyond Environmental Protection”, Economic & Social Affairs, 29, s.6.**

- ÖZKARA, Gonca** (2012). “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikası Aracı Olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- PEDRO, Neves** (2006). “Tourism Towards Sustainable Regional Development”, Kungl. Tekniska Högskolan, Royal Institute of Technology, Department of Urban Planning and Environment, Master’s Degree Project, Stockholm, Sweden.
- PELİT, Elbeyi ve Baytok, Ahmet ve Soybalı, H. Hüseyin** (2015). “Sürdürülebilir Turizm Mi? Turizmde Sürdürülebilirlik Mi? Kavramsal Bir Tartışma”, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi**, (14), s.44.
- RUKUİZİENE, Rasa** (2014). “Sustainable Tourism Development Implications to Local Economy”, **Regional Formation and Development Studies**, 3(14), n.171.
- SARKIM, Mustafa** (2007). “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
- SATAR, İsa** (2016). “Türkiye’de Sürdürülebilir Turizm Açısından Sertifikasyon: Yeşil Yıldız ve Yeşil Anahtar Uygulamaları”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- SEVİNÇ, Haktan ve Azgün, Sabri** (2012). “Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği”, **IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi**, 2(2), s.18.
- SEYHAN, Güneş** (2010). “Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Çevreye Duyarlı Uygulamalar ve Yeşil Pazarlama: Örnek Olay Çalışması (CALİSTA LUXURY RESORT HOTEL-ANTALYA)”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- SEZER, Mustafa Serdar** (2010). “Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi”, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- STECK, Birgit** (1999). “Sustainable Tourism as a Development Option”, Federal Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı, Almanya, s:2.
- “Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eylem Planı 2007- 2013”, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007, 27-34.
- UĞUR, Ayşe Gül** (2015). “Sürdürülebilir Turizm, Yerel Değerler ile Turist Tatmini Arasındaki Yapısal İlişkilerin İncelenmesi: Bütünleşik Bir Yaklaşım”, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir.

- ÜÇER, Nihan (2011). “**Tarihi Dokuların Sürdürülebilirliğinde Turizm Kaynaklı Değişimlerin Etkileri: Kuşadası Dağ ve Cami-Kebir Mahalleleri Örneği**”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- VATAN, Ahmet ve Poyraz, Mine (2016). “Nasıl Sürdürülebilir Otel Olunur?” **Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 1, s.20.
- YAZAR, Mahir (2011). “**Türkiye’de Değişen Bölgesel Kalkınma Yaklaşımları: İzmir Kalkınma Ajansı**”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- YILDIZ, Onur (2014). “**Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Rekabet Gücünün Arttırılmasında Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü: GEKA Örneği**”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- YILMAZ, İbrahim ve Ünal, Aydın ve Çakır, Gülay (2015). “Sürdürülebilir Turizm Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye Bağlamı”, **Mesleki Bilimler Dergisi**, 4(2), s.4.
- ZHAO, Jing and Minli, Shu (2018), “The Impact of Tourism Development on the Environment in China”, **Acta Scientifica Malaysia**, 2(1), s. 2.
- <https://www.ecobuild.com.tr/single-post/2017/07/25/LEED-Sertifical-Otellerin-Surdurulebilir-Turizmdeki-Yeri> Erişim tarihi:12.01.2019
- <http://www.ekoyapidergisi.org/647-turizm-isletmelerinde-yesil-yildiz-uygulamasi.html> Erişim tarihi:12.01.2019
- <https://www.frmtr.com/halkla-iliskiler-turizm-ve-insan-kaynaklari-ulasirma/1024605-surdurulebilir-turizm.html>, Erişim tarihi: 15.01.2018
- <https://www.kulturturizm.gov.tr/TR-9851/turizm-istatistikleri.html>, Erişim Tarihi: 12.01.2019
- <https://medium.com/@kamileryazar> Erişim tarihi: 18.04.2018
- <http://www.mimarlarabulten.com/yazilar/turkiyenin-ilk-leed-altin-sertificali-oteli> Erişim tarihi: 11.01.2019
- <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21533> Erişim tarihi: 18.02.2019
- <http://www.turizmdebusabah.com/haberler/turist-rehberi-surdurulebilir-turizm-icin-ne-yapabilir-11932.html>, Erişim tarihi: 12.01.2018
- <https://www.turizmgazetesi.com/news.aspx?id=84079> Erişim tarihi:14.01.2019
- http://www.yesilbinadergisi.com/yayin/703/turizm-sektorunde-yukselen-trend-yesil-oteller_21183.html#.XDjFE1wzY2w Erişim tarihi: 11.01.2019

EKLER

Ek-1

Değerli Katılımcı,

Sürdürülebilir turizm, hem yerel halkın hem de turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak ve bu ihtiyaçları karşılarken doğal ve kültürel çevrenin korunması, tahriplerinin önlenerek zenginleştirilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasını ön gören bir kavramdır.

Bu araştırmanın amacı; TRB1(Doğu Orta Anadolu'da Malatya ve Alt bölgeleri olan Malatya, Elazığ, Bingöl ve Tunceli illeri) bölgesinde sürdürülebilirlik kapsamında yapılan sürdürülebilir turizm uygulamalarının veya yapılacak olanların bölgesel kalkınmaya katkısının olup olmadığının ve bölgede turizmin geliştirilmesi için neler yapılması gerektiğinin tespit edilmesidir. Sürdürülebilir turizm uygulamalarının bizzat sizlerin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi bizim için büyük önem taşımaktadır. Anketin üzerine isim ve soy isim yazmayınız. Ankete katılımınız ve samimi cevaplarınız için teşekkür ederiz.

Meral TAHTASAKAL

Yüksek Lisans Öğrencisi
Necmettin Erbakan
Üniversitesi

meral.tahtasakal@gmail.com

1. Yaşınız?

() 19 ve altı () 20-29 () 30-39 () 40-49 () 50 ve üstü

2. Eğitim durumunuz?

() İlköğretim () Ortaöğretim () Ön lisans () Lisans () Yüksek Lisans

3. Turizm sektöründe çalışma süreniz?

() 1 yıl ve altı () 1-5yıl () 6-9yıl () 10-13yıl () 14 yıl ve üzeri

4. Göreviniz?

Lütfen Belirtiniz.....

5. Çalıştığınız İşletme Türü?

() 5 yıldız otel () 4 yıldız otel

ARAŞTIRMA KONUSU İLE İLGİLİ SORULAR		
Aşağıdaki soruları EVET/HAYIR şeklinde cevaplayınız.	EVET	HAYIR
Öncelikle işletmenizde sürdürülebilir turizm uygulamaları mevcut mu?		
Peki; işletmenizde sürdürülebilir turizm uygulamaları olmalı mı?		

Aşağıda verilen ifadelere katılma derecenizi size en uygun gelen seçeneğe(X) işareti koyarak belirtiniz.	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kararsızım (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)
Sürdürülebilir turizm uygulamaları turizmin devamlılığı için yapılması gereken uygulamalardır.					
Sürdürülebilir turizm de tarihi, doğal ve kültürel mirasın korunması önemlidir.					
Sürdürülebilir turizm ve uygulamaları, bütün ülkeler ve geri kalmış bölgeler için önemlidir.					
Geri kalmış bölgelerin gelişmesinde sürdürülebilir turizm ve uygulamalarının katkısı vardır.					
Geri kalmış bölgelerin, sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki asıl amaç ekonomik getirisinin olmasıdır.					
Geri kalmış bölgelerin, sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki asıl amaç çevrenin korunmasını sağlamaktır.					
Konaklama tesisleri ve destinasyon tercihlerinde sürdürülebilir turizm uygulamalarının hiçbir etkisi yoktur.					
Sürdürülebilir turizm uygulamaları, bölgelerde yerel halkın refah seviyesinde artışlar oluşturur.					
Turizmin devamlı olması için sürdürülebilir turizm ve uygulamalarına gereken önem verilmelidir.					
Sürdürülebilir turizm ve uygulamaları, bölgesel kalkınma da önemli bir rol üstlenmektedir.					
Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizm uygulamaları gereksizdir.					
Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizmi destekleyen sertifikaların işletmeye birçok açıdan yararı olmaktadır.					
Konaklama işletmelerinin, sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmelerindeki asıl amaç ekonomik getirisi olmasıdır.					
Konaklama işletmelerinin sürdürülebilir turizm uygulamalarındaki asıl amacı çevrenin korunmasını sağlamaktır.					
İşletmeler kullandıkları ürünlerin yerel ürünler olmasına önem ve öncelik vermelidir.					
Konaklama işletmelerinde atıkların ayrıştırılması için, işletme içerisinde geri dönüşüm kutuları kullanımı gerekli bir uygulamadır.					
Konaklama işletmelerinde çalışanlara sürdürülebilir turizm konusunda mutlaka eğitimler verilmelidir.					
Konaklama işletmelerinin gerçekleştirdiği sürdürülebilir turizm faaliyetlerine çalışanlar, yerel halk ve misafirler dâhil edilmelidir.					
İşletmemizde veya şehrimizde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları bölge ekonomisine katkı sağlamaktadır.					
Konaklama işletmelerinde çevre dostu uygulamaların mevcut olması işletme performansını arttırmaktadır.					

Konaklama işletmelerinde sürdürülebilir turizm için enerji tasarrufu uygulamaları yapılmalıdır.					
Konaklama işletmelerinde yenilenebilir enerji kullanımı gerekli bir uygulamadır.					
Konaklama işletmelerinde ve yapılan diğer sürdürülebilir turizm uygulamaların da su tasarrufu sağlanacak uygulamalar faydalı olacaktır.					
Doğal çevre, biyolojik çeşitlilik ve vahşi yaşamın korunması ve desteklenmesine işletme olarak yardımcı oluyoruz.					
İşletmemizde konaklayan misafirleri çevre konusunda bilinçlendirmek amacı ile yapılan uygulamalar mevcut bulunmaktadır.					
Bölgemizde turizm yeteri kadar gelişmiştir.					
Bölgemizdeki konaklama olanakları yeterli düzeydedir.					
Bölgemizin ulaşım olanakları yeterli düzeydedir.					
İlimizde yerel yönetimler tarafından enerji, su ve geri dönüşüm altyapısı oluşturulmuştur.					
İlimizdeki yerel yönetimlerin, özel sektör temsilcilerinin sürdürülebilirlik konusunda faaliyetleri, projeleri ve destekleri bulunmaktadır.					
Sürdürülebilir turizm için bölgemizde yeteri kadar çekicilik bulunmaktadır.					
Bölgenin doğal, kültürel ve tarihi çekicilikleri korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için uygulamalar yeterlidir.					

Anketimize göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı çok teşekkür ederim.

Ek-2

Değerli Katılımcı,

Bu sorular “Sürdürülebilir Turizm Uygulamalarının Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: TRB1 Bölgesinde Yer Alan Konaklama İşletmelerinde Bir Uygulama” isimli Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Turizm işletmeciliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez çalışmasına veri teşkil etmek üzere hazırlanmıştır. Mülakata katılan kişinin kimliği değil, verilen cevaplar önemlidir. Bilgiler kesinlikle bu çalışma dışında kullanılmayacaktır. Bu yüzden isim belirtmenize gerek yoktur. Değerli vaktinizi ayırıp soruları içtenlikle cevapladığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Saygılarımla...

Meral Tahtasakal

Necmettin Erbakan Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrencisi

meral.tahtasakal@gmail.com

1) **Yaşınız?**

() 19 ve altı () 20-29 () 30-39 () 40-49 () 50 ve üstü

2) **Eğitim durumunuz?**

() İlköğretim () Ortaöğretim () Ön lisans () Lisans () Yüksek Lisans

3) **Turizm sektöründe çalışma süreniz?**

() 1 yıl ve altı () 1-5yıl () 6-9yıl () 10-13yıl () 14 yıl ve üzeri

4) **Göreviniz?**

Lütfen Belirtiniz.....

5) **Çalıştığınız İşletme Türü?**

() 5 yıldız otel () 4 yıldız otel

6) İşletmenizin sürdürülebilir turizm uygulamalarını gerçekleştirmesindeki amaçları nelerdir?

7) İşletmenizde Sürdürülebilir Turizm adına nasıl enerji tasarrufu uygulamaları yapılmaktadır?

8) İşletmenizde çıkan katı atıklar için nasıl bir yol izlemektesiniz?

9) Sizce Malatya’da Sürdürülebilir Turizm için gerekli alt yapı ve üst yapılar yeterli mi?

10) Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları yerel halkın refahını seviyesini yükseltmeye katkısı var mı? Varsa ne şekilde katkısı oluyor?

11) İşletmenizde veya şehrinizde yapılan sürdürülebilir turizm uygulamaları bölge ekonomisine sizce nasıl katkısı oluyor?

12) İlinizin doğal ve kültürel çekim gücü korunarak gelecek kuşaklara aktarılması ve sürdürülebilirliğin sağlanması için neler yapılmalıdır?

ÖZGEÇMİŞ

01.09.1987 yılında Tunceli merkezde doğan Meral TAHTASAKAL, ilköğretim ve liseyi aynı ilde tamamlayıp, 2011 Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Turizm İşletmeciliği Bölümünden mezun olmuştur. 2013- 2014 yıllarında Diyarbakır Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi İşletme Bölümünde tezsiz yüksek lisans yapan yazar, 2016 yılında Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümünde tezli yüksek lisansa başlamış ve hala devam etmektedir.

